

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

**Ihmisoikeuskeskuksen
toimintakertomus 2016**
Människorättscentrets
verksamhetsberättelse 2016

**Ihmisoikeuskeskuksen
toimintakertomus 2016**

**Människorättscentrets
verksamhetsberättelse 2016**

Taittopohja/Layoutbotten **Werklig Oy**
Kuvitus/ Illustrationer **Ilja Karsikas**
Kuvat/ Bilder **Hanne Salonen** Eduskunta /
Riksdagen, s. 9 & 21 Tomas Whitehouse, s. 15 Ismo Hélen
Taitto/ Layout **Suomi Design Oy**
Painopaikka/ Tryckeri **Suomen Yliopistopaino Oy**
- Juvenes Print 2017

Esipuheet	8
Sirpa Rautio	8
Kalle Könkkölä	15
Petri Jääskeläinen	20
OSA I	
Ihmisoikeuskeskus	24
1 Suomen kansallinen ihmisoikeusinstituutio	25
2 Ihmisoikeuskeskuksen toiminta vuonna 2016	29
2.1 Yleistä	29
2.2 Tiedotuksen, koulutuksen, kasvatuksen ja tutkimuksen edistäminen	30
2.2.1 Tiedotus	30
2.2.2 Koulutus ja kasvatust	34
2.2.3 Tutkimus	43
2.3 Selvitykset perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta	43
2.4 Aloitteet ja lausunnot	44
2.5 Osallistuminen eurooppalaiseen ja kansainväliseen yhteistyöhön	48
2.6 Yhteistyö muiden perus- ja ihmisoikeustoimijoiden kanssa	50
2.7 Yhteistyö eduskunnan kanssa	51
2.8 YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen kansallisen seurantamekanismin tehtävä	51
2.9 Muut perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseen ja toteuttamiseen liittyvät tehtävät	52
2.9.1 Ihmisoikeussopimusten voimaansaattamisen edistäminen ja Suomen ihmisoikeusveloitteiden toteutumisen seuranta	52
2.9.2 Toinen kansallinen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelma	56
3 Ihmisoikeusvaltuuskunnan toiminta vuonna 2016	59
3.1 Yleistä	59
3.2 Ensimmäisen ihmisoikeusvaltuuskunnan toimikauden päätös	59
3.3 Uuden ihmisoikeusvaltuuskunnan asettaminen ja sen toiminta	60
3.4 Vammaisten henkilöiden ihmisoikeuskomitea	62

Förord	8
Sirpa Rautio	8
Kalle Könkkölä	15
Petri Jääskeläinen	20
DEL I	
Människorättscentret	24
1 Finlands nationella institution för mänskliga rättigheter	25
2 Människorättscentrets verksamhet 2016	29
2.1 Allmänt	29
2.2 Att främja information, utbildning, fostran och forskning	30
2.2.1 Information	30
2.2.2 Utbildning och fostran	34
2.2.3 Forskning	43
2.3 Rapporter om hur de grundläggande och mänskliga rättigheterna tillgodoses	44
2.4 Initiativ och yttranden	44
2.5 Deltagande i europeiskt och internationellt samarbete	48
2.6 Samarbete med andra människorättsaktörer	50
2.7 Samarbete med riksdagen	51
2.8 Uppgiften för den nationella uppföljningsmekanismen för FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning	51
2.9 Övriga uppgifter i anknytning till främjandet och tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna.	52
2.9.1 Främjande av ikraftträdandet av konventioner om de mänskliga rättigheterna och uppföljning av tillgodoseendet av Finlands skyldigheter i fråga om de mänskliga rättigheterna	52
2.9.2 Den andra nationella handlingsplanen för grundläggande och mänskliga rättigheter	57
3 Människorättsdelegationens verksamhet under 2016	59
3.1 Allmänt	59
3.2 Den första människorättsdelegationens mandatperiod avslutades	59
3.3 Tillsättande av en ny människorättsdelegation och dess verksamhet	60
3.4 Människorättskommittén för personer med funktionsnedsättning	62

OSA II	
Teema: Vammaisyleissopimuksen velvoitteet liittyen sopimuksen täytäntöönpanoon ja seurantaan	64
OSA III	
Ajankohtaista ihmisoikeuksista	80
1 Suomen sopimusratifiointien edistyminen	81
2 Suomen määräaikaisraportit	84
3 Suomea koskevat ihmisoikeusvalitukset kansainvälisille lainkäyttö- ja tutkintaelimille	88
4 Lainsäädännöstä	91
Lyhenteet	96
Liitteet	100

DEL II

Tema: Skyldigheter i konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning i fråga om genomförandet och övervakningen av konventionen

64

DEL III

Aktuellt om de mänskliga rättigheterna

80

1 Framskridandet av ratificeringen av konventioner i Finland

81

2 Periodiska rapporter från Finland

84

3 Klagomål om mänskliga rättigheter i Finland anförda till internationella rättskipnings- och undersökningsorgan

88

4 Lagstiftning

91

Förkortningar

96

Bilagor

100

Esipuhe Förord /
Sirpa Rautio

Sirpa Rautio

IHMISOIKEUSKESKUKSEN JOHTAJA
IHMISOIKEUSVALTUUSKUNNAN PUHEENJOHTAJA

DIREKTÖR FÖR MÄNNISKORÄTTSCENTRET
ORDFÖRANDE FÖR MÄNNISKORÄTTSDELEGATIONEN

IHMISOIKEUKSIEN tilaa maailmalla arvioidessa on yhdyttävä Amnesty Internationalin vuoden 2016 vuosiraportin yhteenvedoon siitä, että vastakkainasettelun politiikka uhkaa romuttaa ihmisoikeudet. Amnesty International arvioi vuosiraportissaan, että lisääntynyt vastakkainasettelu on johtanut ihmisoikeusvelvoitteista perääntymiseen, mikä näkyy myös valtioiden haluttomuutena puuttua maailmalla tapahtuviin julmuuksiin. Raportin mukaan puheilla on ollut suora vaikutus tekoihin. Valtiot ovat ajaneet läpi muun muassa turvapaikan hakemista rajoittavia sopimuksia ja sananvapautta kaventavia lakeja.

Suomessakaan ei olla säästyttävä ihmisoikeuksien heikentämisen vaikutuksilta. Laskeva suunta on mielestäni ollut havaittavissa jo joitakin vuosia, mutta vuoden 2015 aikana näytti tapahtuvan käänne alaspäin. Synnä oli etenkin turvapaikanhakijoiden poikkeuksellisen suuri määrä Suomessa, mikä johti merkittäviin kiristykseen lainsäädännössä ja pakolaispolitiikassa. Myös yleisessä ilmapiirissä tapahtui merkittävää jyrkkemistä. Näin sekä Suomessa että muualla Euroopassa.

Ihmisoikeuksien lähtötason ollessa Suomessa korkea ja instituutioiden toimivia, ei meillä edelleenkään voida väittää esiintyvän laajamittaisia tai erityisen vakavia ihmisoikeusloukkauksia. Suomi on yhä oikeusvaltio, jossa ihmisoikeuksia kunnioitetaan ja turvataan. Mutta yleisessä keskustelussa perus- ja ihmisoikeuksia ja niiden oikeutusta vastaan hyökätään

I UTVÄRDERINGEN av de mänskliga rättigheternas status ute i världen måste jag instämma med sammandraget i Amnesty Internationals årsrapport 2016 om att motsatsförhållandets politik hotar rämna de mänskliga rättigheterna. I sin årsrapport bedömer Amnesty International att det ökade motsatsförhållandet har lett till att staterna backat från människorättsskyldigheterna vilket även syns i deras ovilja att ingripa i de grymheter som sker ute i världen. Enligt rapporten har yttrandena en direkt inverkan på gärningarna. Staterna har bland annat drivit igenom avtal som begränsar asylsökandet och lagar som inskränker på yttrandefriheten.

Inte heller i Finland har vi besparats inverkningarna av försvagade mänskliga rättigheter. Jag anser att den nedgående trenden varit synlig redan i några år, men under 2015 inträffade en vändning nedåt. Orsaken till detta var framför allt det ovanligt stora antalet asylsökande i Finland, vilket ledde till betydande åtstramningar i lagstiftningen och i flyktingpolitiken. Även den allmänna attityden har blivit betydligt strängare. Både i Finland och i övriga Europa.

De mänskliga rättigheternas nivå är hög och institutionerna fungerande i Finland, så vi kan ännu inte hävda att det skulle förekomma omfattande eller ens särskilt allvarliga kränkningar av de mänskliga rättigheterna här hos oss. Finland är alltså en rättsstat där de mänskliga rättigheterna respekteras och tryggas. Men i den allmänna debatten sker allt oftare attacker

lisääntyvästi eri suunnilta. Lainvalmistelussa ei perus- ja ihmisoikeuksiin aina kiinnitetä riittävästi huomiota. Sekä ennakkolisesta vaikutusten arvioinnista, perustuslainmukaisuuden kontrollista että jälkikäteisestä valvonnasta käytiin vuoden aikana poikkeuksellisen paljon keskustelua. Myös perustuslakivaliokunnan asemaa pohdittiin, joskus myös kriittisesti. Suuria muutoksia ei vielä ole kuitenkaan näköpiirissä. Oikeuskanslerin toiminnan vahvistaminen ennakkolisessa valvonnassa saa laajalti kannatusta ja lienee helpoin toteuttaa myös käytännössä.

Kuten hallituksen oma raportti tammikuulta 2017 YK:n yleismaailmalliselle määräaikaistarkastelulle (UPR-prosessi) nostaa esiin, meillä esiintyy huomattavasti syrjintää eri perusteilla, vihapuhetta, naarisiin kohdistuvaa väkivaltaa ja yhteiskunnan eriarvoistumista ja polarisaatiota. Hallitus listaa raportissaan joukon toimenpiteitä, joihin se on ryhtynyt, mukaan lukien uusi perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelma, jota valmisteltiin vuoden 2016 aikana. Rasistiseen vihapuheeseen halutaan selkeästi puuttua ja sen torjumiseksi on suunnattu esimerkiksi poliisille lisäresursseja muun muassa nettikeskustelujen valvontaan ja koulutusta vihapuheen ja rasistisen toiminnan tunnistamiseen. Ihmisoikeusjärjestöjen kampanjat vihapuheeseen puuttumiseksi ovat olleet myös hyvin tärkeitä ja niillä on saatu aikaan näkyviä tuloksia.

Ihmisoikeuskeskuksen toiminta suuntautui vuonna 2016 edelleen ihmisoikeuskasvatukseen ja -koulutukseen ja erityisesti omien koulutussisältöjen kehittämiseen. Tätä voidaan pitää perusteltuna, sillä tarve on ilmeinen ja työsarjaa paljon. Vuoden 2017 alkupuolella julkaistu keskuksen luentosarja oheismateriaaleineen on otettu hyvin vastaan. Uutena lakisääteisenä tehtävänä aloitettiin vammaisten oikeuksien edistäminen ja seuranta yhdessä oikeusasia-miehen kanslian ja ihmisoikeusvaltuuskunnan pysyvän jaoston eli vammaisten henkilöiden ihmisoikeuskomitean kanssa. Tässä toiminnassa vammaisten henkilöiden kanssa tehtävä suora yhteistyö on tärkeää kokemuseräisen tiedon saamiseksi oikeuksiin pääsystä ja oikeusturvan

mot de grundläggande och de mänskliga rättigheterna och rättmätigheten hos dem. I lagberedningen fäster man inte alltid tillräcklig uppmärksamhet vid de grundläggande och de mänskliga rättigheterna. Under årets gång fördes osedvanligt många diskussioner både om en förhandskonsekvensbedömning, en kontroll av grundlagsenligheten och om kontroll i efterhand. Även grundlagsutskottets ställning övervägdes, ibland även i kritiska ordalag. Inga större ändringar finns dock i horisonten. Att stärka justitiekanslerns ställning i förhandskontrollen får stort understöd och torde vara bland de enklaste åtgärderna att genomföra i praktiken.

Precis som regeringens rapport från januari 2017 lyfter även FN:s universella periodiska granskning (UPR-processen) fram att det hos oss förekommer märkbar diskriminering på olika grunder, hatpropaganda, våld mot kvinnor och en differentiering och polarisering av samhället. I sin rapport listar regeringen upp en grupp åtgärder som de vidtagit, inklusive det nya programmet för grundläggande och mänskliga rättigheter som bereddes under 2016. Man vill tydligt ingripa i rasistisk hatpropaganda och för att förebygga den har man till exempel riktat extra resurser till polisen för att bland annat övervaka webbdebatter och givit utbildning för att identifiera hatpropaganda och rasistisk verksamhet. Människorättsorganisationernas kampanjer för att ingripa i hatpropagandan har även varit mycket viktiga och de har gett goda resultat.

Människorättscentrets verksamhet riktades ännu 2016 mot fostran och utbildning i de mänskliga rättigheterna och särskilt mot en utredning av innehållet i de egna utbildningarna. Det här kan anses vara motiverat eftersom behovet är uppenbart och arbetsbördan dryg. Centrets föreläsningsserie med bifogat material som publicerades i början av 2017 har fått ett bra mottagande. Främjande och uppföljning av rättigheterna hos personer med funktionsnedsättning var en ny lagstadgad uppgift som vi inledde tillsammans med justitieombudsman-

toteutumisesta. Kotimaan perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen tehokkaampi seuranta on myös tavoitteena ja sitä painotetaan jatkossa yhä enemmän. Seurantatyö on erityisen merkittävää, jotta tiedon pohjalta voidaan tehdä omia aloitteita.

Perus- ja ihmisoikeuksien kenttä on Suomessa edelleen hajanainen ja pieniä riippumattomia toimijoita on useita. Erityisesti edistämistehtävää ja seurantaan voitaisiin hoitaa tehokkaammin, jos toimijakenttää saataisiin yhdistettyä. Kun tällaisia hankkeita ei juuri nyt ole vireillä, yhteistyön tehostaminen on edelleen tarpeen esimerkiksi selvityksien tekemisessä.

Ihmisoikeuksien alalla kansainvälinen ja eurooppalainen yhteistyö on aivan välttämätöntä. Ihmisoikeuskeskus osallistuu aktiivisesti perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseen ja turvaamiseen liittyvään eurooppalaiseen ja kansainväliseen yhteistyöhön lakisääteisen tehtävänsä mukaisesti. Erityisesti kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden eurooppalaisen verkoston ENNHRI:n toiminta on viimeisten vuosien aikana kehittynyt. ENNHRI tukee kansallisten instituutioiden perustamista ja niiden työtä ja pyrkii vaikuttamaan ihmisoikeuspolitiikkaan ja ihmisoikeuksien toteutumiseen Euroopassa. Yhteistyö EU:n perusoikeusviraston kanssa jatkuu myös tiiviinä eri tavoin. Perusoikeusvirasto tuotti vuoden aikana runsaasti tietoa muun muassa turvapaikanhakijoiden tilanteesta eri puolilla Eurooppaa. Perusoikeusviraston tutkimustiedon käyttämistä Suomessa pitää nostaa esiin entistä enemmän oman tutkimuskapasiteetin ollessa meillä vähäistä.

Ihmisoikeuskeskus sai vuoden 2016 talousarvioon uuden vammaisasioiden asiantuntijan viran, eli keskuksessa on nyt johtajan lisäksi kolme asiantuntijan virkaa. Lakisääteisiin tehtäviin nähden tämä on selkeästi liian vähän. Keskus tekee tiivistä yhteistyötä erityisesti oikeusasiamiehen kanslian, mutta myös muiden toimijoiden kanssa. Hyvälläkin yhteistyöllä ei voi kokonaan paikata puuttuvia resursseja. Erityisesti tiedon tuottamiseksi ja viestintään tarvittaisiin kipeästi lisäresursseja. Ihmisoikeuskeskuksen

nens kansli och människorättsdelegationens permanenta sektion eller människorättskommittén för personer med funktionsnedsättning. I den här verksamheten är det direkta samarbetet med personer med funktionsnedsättning viktigt för att samla erfarenhetsbaserad information om tillgången till rättigheterna och om hur rättskyddet realiseras. En mer effektiv uppföljning av hur de grundläggande och de mänskliga rättigheterna förverkligas i hemlandet är också ett av målen som betonas allt mer i framtiden. Uppföljningen är särskilt viktig för att kunna göra egna initiativ utifrån informationen.

Fältet för de grundläggande och de mänskliga rättigheterna är ännu splittrat i Finland och det finns flera små oberoende aktörer. Särskilt främjandet och uppföljningen kunde ske mer effektivt genom ett förenat aktörsfält. Eftersom sådana här projekt inte är på gång just nu behövs alltså ett effektivare samarbete för att till exempel göra utredningar.

Inom de mänskliga rättigheterna är ett internationellt och europeiskt samarbete alldeles nödvändigt. I enlighet med sin lagstadgade uppgift medverkar Människorättscentret aktivt i det europeiska och internationella samarbetet för att främja och trygga de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna. Särskilt har verksamheten inom nätverket för europeiska människorättsinstitutioner ENNHRI utvecklats under de senaste åren. ENNHRI stöder grundande av nationella institutioner och stöder deras arbete och strävar efter att påverka människorättspolitiken och tillgodo-seendet av de mänskliga rättigheterna i Europa. Samarbetet med EU:s byrå för grundläggande rättigheter fortsätter intensivt på olika sätt. Byrån för grundläggande rättigheter producerade rikligt med information under årets lopp om bland annat de asylsökandes situation runt om i Europa. Användningen av forskningsdata från byrån för grundläggande rättigheter i Finland borde lyftas fram allt mer eftersom vår forskningskapacitet är liten.

Människorättscentret fick i budgeten för 2016 en ny tjänst som sakkunnig i frågor som

pitää pystyä laatimaan sen omia laadukkaita selvityksiä, tekemään niiden pohjalta aloitteita ja viestimään perus- ja ihmisoikeuksista ja niiden toteutumisesta Suomessa eri kohde-ryhmille. Vaikuttavuutta todellakin tarvitaan nykytilanteessa.

gäller personer med funktionsnedsättning. Centret har nu en direktör och tre tjänster som sakkunniga. I relation till de lagstadgade uppgifterna är detta klart alldeles för lite. Centret har ett tätt samarbete särskilt med justitieombudsmannens kansli men även med andra aktörer. Inte ens gott samarbete kan helt ersätta bristande resurser. Tilläggsresurser behövs särskilt för att producera information och för kommunikationen. Människorättscentret ska kunna göra upp egna utredningar av god kvalitet, utifrån dem göra förslag och kommunicera till olika målgrupper om de grundläggande och de mänskliga rättigheterna och om hur dessa förverkligas i Finland. Inflytande behövs verkligen i dagsläget.

Esipuhe Förord /
Kalle Könkkölä

Kalle Könkkölä

IHMISOIKEUSVALTUUSKUNNAN VARAPUHEENJOHTAJA
VAMMAISTEN HENKILÖIDEN IHMISOIKEUSKOMITEAN PUHEENJOHTAJA

MÄNNISKORÄTTSDELEGATIONENS VICE ORDFÖRANDE
ORDFÖRANDE FÖR KOMMITTÉN FÖR MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER FÖR
PERSONER MED FUNKTIONSNEDSÄTTNING

Vammaissopimuksen pitkä tie

Suomi hyväksyi pitkällisen prosessin jälkeen YK:n vammaisia henkilöitä koskevan yleissopimuksen siten, että se astui voimaan 10.6.2016. Kymmenen vuotta kului siitä, kun Suomi ensimmäisten joukossa oli allekirjoittamassa tätä vammaisille tärkeää asiakirjaa. Mihin nämä kymmenen vuotta menivät? Miksi vammaissopimuksen hyväksyminen viivästyi?

Pitkään prosessiin on monta syytä ja selitystä riippuen siitä, keneltä asiasta kysyy. Yhteinen näkemys on varmaan, että kaksi lakia piti korjata sopimuksen edellyttämälle tasolle. Ensimmäiseksi saatiin kotikuntalaki vastamaan sopimusta - vammaisilla ihmisillä on myös oikeus valita kotipaikkansa. Laitoksissa ja asumispalveluyksiköissä asuville tämä ei ollut aiemmin mahdollista. Syynä oli se, että kunnat eivät halunneet aina ottaa vastaan asukkaita, joiden palvelut tulisivat aiheuttamaan merkittäviä kustannuksia. Sote-uudistuksen mukana tämä asia painunee unholaan.

Toinen vaikea asia oli itsemääräämisoikeuden heikko tilanne vammaisten ihmisten kohdalla. Asiaa yritettiin ensin korjata kokonaisuudistuksella, mutta se osoittautui hyvin vaikeaksi. Lakiluonnokset vaikuttivat ainakin minusta pikemminkin luettelolta siitä, miten itsemääräämisoikeutta voisi rajoittaa. Eduskuntaan vietiin lopulta lakiesitys, joka koski vammaisia ihmisiä, mutta perustuslakivaliokunta ei voinut hyväksyä

Den långa vägen för FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Efter en långvarig process godkände Finland FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning så att den trädde i kraft den 10 juni 2016. Det har förflutit tio år sedan Finland bland de första länderna under-tecknade detta för personer med funktionsnedsättning viktiga dokument. Vart har dessa tio år tagit vägen? Varför drog godkännandet av konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning ut på tiden?

Det finns många orsaker och förklaringar till denna långa process, beroende på vem man frågar. En anledning har säkert varit att två lagar måste ändras för att uppfylla konventionens förutsättningar. Först ändrades lagen om hemkommun att överensstämma med konventionen - även personer med funktionsnedsättning har rätt att välja hemort. Detta var tidigare inte möjligt för personer som bodde på anstalter och i boendeserviceenheter. Orsaken till detta var att kommunerna inte ville ta ansvar för invånare, vars tjänster skulle medföra betydande kostnader. I och med social- och hälsovårdsreformen lär detta glömmas bort.

En annan svår sak har varit den svaga självbestämmanderätten hos personer med funktionsnedsättning. Först försökte man korrigera situationen genom en totalreform, men

sitä, koska se ei täyttänyt ihmisoikeussopimusten vaatimuksia. Tämä aiheutti sen, että eduskunta hyväksyi sinänsä vammaissopimuksen mutta asetti itsemääräämisoikeuslain korjaamisen ratifioinnin ennakkoehdoksi. Tästä aiheutui vielä vuoden lykkäys.

Sopimuksen hyväksymistä hidasti myös vaikeasti ymmärrettävä hiljainen vastarinta. Alusta alkaen tämä ilmeni asiaa valmistelleessa laaja-alaisessa työryhmässä, jonka työ oli todella takkuista. On syytä muistaa, että Suomi ei alun alkaen ollut kannattamassa sopimuksen laatimista, mutta EU:n mukana lähti lopulta viemään hanketta eteenpäin. Ratkaisevat keskustelut YK:ssa käytiin, kun Suomi oli EU:n puheenjohtajamaa.

Yksi vaikea asia koko ajan on ollut vammaisten ihmisten täysimääräinen osallistuminen, eli miten vammaiset henkilöt ovat mukana kansallisessa yhteystahossa, koordinaatiomekanismissa ja riippumattomassa seurannassa. Nyt nämä kysymykset on kaikki ratkaistu onneksi ja minun mielestäni kohtuullisesti, mutta ei kuitenkaan erinomaisesti. Näilläkin eväillä päästään kuitenkin kyllä eteenpäin. Viimeinen keskustelu käytiin siitä, voisiko vammaisen ihminen olla koordinaatiomekanismin eli vammaisten henkilöiden oikeuksien neuvottelukunnan (VANE, ent. valtakunnallisen vammaisneuvosto) puheenjohtaja. Lopulta asia ratkesi niin, että tehtävä annettiin virkamiehelle eikä vammaiselle. Tämä on ensimmäinen kerta, kun puheenjohtajaksi VANE:n historiassa otettiin virkamies eikä vammaisen henkilö. Näin siis sopimuksen hyväksymisen jälkeen.

Ihmisoikeuskeskuksella ja ihmisoikeusvaltuuskunnalla on oma merkittävä roolinsa vammaissopimuksen seurannassa. Onhan riippumaton seurantatehtävä annettu kansalliselle ihmisoikeusinstituutiolle. Ihmisoikeusvaltuuskunta on nimennyt erityisen pysyvän jaoston, vammaisten henkilöiden ihmisoikeuskomitean, jonka tehtävänä on seurata ja raportoida havainnoistaan ihmisoikeuskeskukselle ja ihmisoikeusvaltuuskunnalle sekä eduskunnan oikeusasiamiehelle. Komitea voi myös tehdä

det visade sig vara svårt. Jag åtminstone tyckte att lagutkastens snarare såg ut som förteckningar över hur självbestämmanderätten kan begränsas. Till slut skickades ett lagförslag till riksdagen som gällde personer med funktionsnedsättning, men grundlagsutskottet kunde inte godkänna det, eftersom lagförslaget inte uppfyllde kraven i konventionerna om mänskliga rättigheter. Detta ledde till att riksdagen godkände konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning men ställde ändringen av lagen om självbestämmanderätt som ett förhandsvillkor för ratificeringen. Detta sköt upp ärendet med ytterligare ett år.

Godkännandet av konventionen fördröjdes även av ett svårförståeligt tyst motstånd. Från första början syntes detta i samband med beredningsarbetet i en omfattande arbetsgrupp som arbetade väldigt ojämnt. Det finns skäl att komma ihåg att Finland ursprungligen inte understödde att denna konvention utarbetas, men deltog till slut tillsammans med EU i att vidare utveckla projektet. De avgörande diskussionerna med FN fördes medan Finland var ordförandeland i EU.

En svår sak under hela processen har varit fullt deltagande, det vill säga hur personer med funktionsnedsättning har kunnat delta i det nationella samarbetsorganet, samordningsmekanismen och en oberoende uppföljning. Nu har man som tur löst dessa frågor och, enligt mig, på ett skäligt sätt, men dock inte perfekt. Men trots det är möjligt att arbeta vidare från dessa beslut. Den sista diskussionen hölls om huruvida en person med funktionsnedsättning kan vara ordförande för samordningsmekanismen, det vill säga delegationen för rättigheter för personer med funktionsnedsättning (VANE, f.d. riksomfattande handikapprådet). Till slut avgjordes saken så att uppgiften gick till en tjänsteman och inte en person med funktionsnedsättning. Detta är första gången i VANE:s historia som man tillsatte en tjänsteman och inte en person med funktionsnedsättning som ordförande. Detta hände alltså efter att konventionen godkänts.

omat ehdotuksensa näille tahoille. Läpinäkyvyyden turvaamiseksi on päätetty, että komitean pöytäkirjat ovat julkisia ja julkaistaan Ihmisoikeuskeskuksen verkkosivuilla. Komitea on laatimassa itselleen omaa toimintasuunnitelmaa. Kaikkea ei voi tehdä heti ja nyt, mutta keskeisiin ongelmiin perehdytään ja niistä tehdään ehdotuksia. Komitea on siitä harvinainen ryhmä, että kaikki viisi varsinaista jäsentä tulevat vammaistaustasta ja kaikilla on asiasta omakohtaista kokemusta. Tämä takaa hyvin täysimääräisen osallisuuden.

Ihmisoikeuskeskus on saanut tiukoista ajoista huolimatta hiukan henkilöstöresursseja uuden tehtävän hoitamiseen. Eduskunnan oikeusasiamies omalta osaltaan on perustanut kansliaan vammaistimin.

Samanaikaisesti on muutenkin vahvistettu ihmis- ja perusoikeuksien seurantaa ja kansalaisten tukemista näissä asioissa kohtaamisissaan vaikeuksissa. Yhdenvertaisuutetun toimisto ja yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta ovat jo täydessä toiminnassa. Ne pystyvät puuttumaan yksittäisten ihmisten asioihin sekä laajempiin syrjintäkysymyksiin. Molempien tahojen toiminnassa ovat vammaisiin liittyvät asiat nousseet vahvasti esille. Kumpikin on myös tehnyt tärkeitä linjauksia, jotka ovat vammaisten ihmisten kannalta merkittäviä.

Vammaissopimusta ei vielä osata käyttää tarpeeksi eri viranomaisissa. Ennen kaikkea sopimuksen artiklat, jotka edellyttävä vammaisten täysimääräistä osallistumista heitä koskevien asioiden käsittelyssä, ovat monille tahoille vielä outoja. Vähitellen asiat tulevat tutuksi ja jo nyt on nähtävissä muutosta aikaisempaan. Tämä vaatii ihmisoikeuskeskukselta ja muiltakin tahoilta vielä paljon edistämistä ja koulutusta.

Vammaissopimuksen tulkinta tulee hakemaan omia uriaan lähivuosina. Nyt jo on näkyvissä se, että vammaisten ihmisoikeudet tulevat vähitellen näkyviksi. Apulaisoikeuskansleri on esimerkiksi tulkinnut, että valmisteilla olleet rakennusasetukset esteettömyyteen liittyvät säännösehdotukset ovat ristiriidassa perustuslain ja vammaissopimuksen kanssa.

Människorättscentret och människorättsdelegationen spelar en egen betydande roll i uppföljningen av konventionen för personer med funktionsnedsättning. Den nationella människorättsinstitutionen har getts ett oberoende uppföljningsuppdrag. Människorättsdelegationen har tillsatt en särskild permanent sektion, kommittén för mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning, vars uppgift är att följa upp och rapportera om sina observationer till Människorättscentret och människorättsdelegationen samt riksdagens justitieombudsman. Kommittén kan även göra egna förslag till dessa instanser. För att säkerställa transparens har det beslutats att kommitténs protokoll är offentliga och att de publiceras på Människorättscentrets webbplats. Kommittén håller på att utarbeta en egen handlingsplan. Allt går inte att göra nu genast, men man behandlar de största problemen och ger förslag om dem. Kommittén är så tillvida en sällsynt grupp att alla fem ordinarie medlemmar har en funktionsnedsättning och egen erfarenhet av det. Detta garanterar fullt deltagande.

Människorättscentret har trots strama tidtabeller fått lite personalresurser för att sköta den nya uppgiften. Riksdagens justitieombudsman har för sin del inrättat ett funktionsnedsättningsteam under kansliet.

Samtidigt har man även annars stärkt uppföljningen av de grundläggande och mänskliga rättigheterna samt stöd för medborgare som stöter på svårigheter i dessa frågor. Diskrimineringsombudsmannens byrå och diskriminerings- och jämställdhetsnämnden arbetar redan för fullt. De kan ingripa i frågor som gäller enskilda människor samt i mer omfattande diskrimineringsfrågor. I båda organisationernas verksamhet har frågor angående personer med funktionsnedsättning lyfts fram i stor utsträckning. Båda har även gett viktiga riktlinjer som är av stor betydelse för personer med funktionsnedsättning.

Man kan fortfarande inte tillämpa konventionen för personer med funktionsnedsättning tillräckligt vid de olika myndigheterna. Framfö-

Vammaiset ihmiset ovat näihin päiviin asti kokeneet, ettei heidän ihmisoikeuksiaan puolusta oikein kukaan. Ihmisoikeusperustainen lähestymistapa on ollut syrjässä, vaikka monia asioita sinänsä on parannettu ja korjattu. Uusi sopimus ja siihen liittyvät rakenteet ovat merkittävä muutos suomalaisessa vammaispolitiikassa ja voimme olla ainakin jossain määrin optimistisiä. Töitä riittää silti vielä sekä vammaisten henkilöiden ihmisoikeuskomitealle, ihmisoikeusvaltuuskunnalle kuin ihmisoikeuskeskuksellekin.

rallt de artiklar i konventionen som förutsätter fullt deltagande för personer med funktionsnedsättning i behandlingen av ärenden som gäller dem själva, upplevs fortfarande som konstiga vid många instanser. Så småningom kommer människor att lära känna dessa saker och man kan redan nu se förändringar. Detta kräver ännu mycket utveckling och utbildning av Människorättscentret samt andra instanser.

Tolkningen av konventionen för personer med funktionsnedsättning kommer att finna sin egen form under de närmaste åren. Det går redan nu att märka att de mänskliga rättigheterna för personer med funktionsnedsättning håller att så småningom träda fram. Den biträdande justitiekanslern har till exempel tolkat att förslagen till bestämmelser om tillgänglighet i byggnadsförordningen som håller på att beredas står i strid med grundlagen och konventionen för personer med funktionsnedsättning.

Personer med funktionsnedsättning har hittills upplevt att ingen försvarar deras mänskliga rättigheter. Ett förfarande som baserar sig på de mänskliga rättigheterna har hamnat i skymundan, även om många saker har förbättrats och korrigerats. Den nya konventionen och tillhörande strukturer är en betydande förändring i den finländska funktionsnedsättningspolitiken och vi kan åtminstone i viss mån vara optimistiska. Såväl kommittén för mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning, människorättsdelegationen som Människorättscentret har dock mycket arbete framför sig.

**Esipuhe Förord /
Petri Jääskeläinen**

Petri Jääskeläinen

EDUSKUNNAN OIKEUSASIAMIES

RIKSDAGENS JUSTITIEOMBUDSMAN

Yhteistyö syvenee

Oikeusasiamiehen, Ihmisoikeuskeskuksen ja ihmisoikeusvaltuuskunnan yhteinen strategia vahvistettiin vuonna 2014. Strategiassa on vahvistettu yhteiset tavoitteet ja kuvattu niitä keinoja, joilla Suomen kansallisen ihmisoikeusinstituution eri osat pyrkivät toteuttamaan tavoitteita. Strategian toimeenpano etenee ja uusia yhteistyön muotoja kehitetään jatkuvasti.

Vammaisten henkilöiden oikeuksista tehdyn YK:n yleissopimuksen 33.2 artiklan mukaisen kansallisen rakenteen tehtävä edistää, suojella ja seurata sopimuksen mukaisten oikeuksien toteutumista on keskeinen yhteistyön kohde. Tätä tehtävää varten olen Ihmisoikeuskeskuksen johtajan kanssa sovitun mukaisesti asettanut joulukuussa 2016 vammaistimin, jonka tehtävänä on:

- kartoittaa kansallisen rakenteen tehtävän sisältöä oikeusasiamiehen kansliassa ja ihmisoikeuskeskuksessa
- pohtia yhteistyön ja osallistamisen keinoja valtuuskunnan pysyvän vammaisjaoston kanssa
- suunnitella ja valmistella yleissopimuksen mukaisten tehtävien toteuttamista eri tavoin
- seurata ja mahdollisuuksien mukaan tukea vammaisten henkilöiden oikeuksien toteuttamista koskevia toimia oikeusasiamiehen ja ihmisoikeuskeskuksen toiminnassa ja

Samarbete fördjupas

Justitieombudsmannens, Människorättscentrets och människorättsdelegationens gemensamma strategi fastställdes 2014. I strategin fastställs de gemensamma målen och beskrivs de metoder med vilka de olika delarna av Finlands nationella institution för mänskliga rättigheter strävar efter att genomföra dessa mål. Genomförandet av strategin framskrider och nya samarbetsformer utvecklas kontinuerligt.

Enligt artikel 33.2 i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, är den nationella mekanismens uppgift att främja, skydda och övervaka genomförandet av rättigheter. Uppgifterna är ett centralt föremål för samarbete och för att främja denna uppgift har jag i enlighet med överenskommelse med Människorättscentrets direktör tillsatt ett team för personer med funktionsnedsättning i december 2016. Teamet har i uppgift:

- att kartlägga innehållet av uppgiften som nationell mekanism vid JO:s kansli och Människorättscentret
- att diskutera lösningar för samarbete och delaktighet tillsammans med den permanenta funktionsnedsättningsektionen
- att planera och bereda olika slags genomförande åtgärder på basis av konventionen
- att uppfölja och i den mån det är möjligt stödja genomförandet av åtgärder som

- asiakaspalvelussa
- kartoittaa yhteistyötä eri viranomaisten ja järjestöjen kanssa
- avustaa kansallisen rakenteen verkkotiedottamisessa ja muiden viestinnän keinojen toteuttamisessa ja
- tiedottaa ajankohtaisista vammaisasioista koko kanslialle.

Vammaistiimiin kuuluu kolme oikeusasiamiehen asiantuntijaa ja yksi Ihmisoikeuskeskuksen asiantuntija. Ihmisoikeusvaltuuskunnan pysyvänä jaostona toimiva vammaisten henkilöiden ihmisoikeuskomitea tulee olemaan vammaistiimin keskeinen yhteistyökumppani. Jotta yhteistyö ja tiedonkulku niiden kesken olisi mahdollisimman sujuvaa, kaksi vammaistiimin asiantuntijaa toimii myös komitean asiantuntijoina, ja sekä tiimin että komitean sihteerinä toimii sama virkamies.

Tiedottaminen vammaisten henkilöiden oikeuksista ja niitä koskevista oikeusasiamiehen, Ihmisoikeuskeskuksen ja ihmisoikeusvaltuuskunnan toimenpiteistä ja kannanotoista on yksi keskeinen kansallisen rakenteen toiminnan muoto. Jotta tiedottaminen olisi mahdollisimman tehokasta ja helposti saavutettavaa, mielestäni olisi tavoiteltavaa, että kansallisen rakenteen tiedottamisen kanavat kuten verkkosivut olisivat mahdollisuuksien mukaan yhteisiä.

Muitakin oikeusasiamiehen ja Ihmisoikeuskeskuksen yhteistyön alueita on runsaasti.

Oikeusasiamiehen tarkastustoimintaan voi osallistua myös Ihmisoikeuskeskuksen asiantuntijoita ja niin on jo tapahtunutkin. Oikeusasiamies voi käyttää OPCAT:in mukaisen kansallisen valvontaelimen tehtävässä myös kanslian ulkopuolisia asiantuntijoita, ja kokemusasiantuntijoita voidaan käyttää esimerkiksi vammaisten henkilöiden asumisyksiköihin tehtävissä tarkastuksissa.

Ihmisoikeuskeskuksen tuottaman perus- ja ihmisoikeusluentosarjan toteuttamiseen on osallistunut myös oikeusasiamiehen asiantuntijoita.

Oikeusasiamies yhdessä Ihmisoikeuskes-

gäller rättigheter hos personer med funktionsnedsättning i justitieombudsmannens och Människorättscentrets verksamhet och kundservice

- att kartlägga samarbetet med olika myndigheter och organisationer
- att bistå i webbinformationsarbetet och i genomförandet av andra kommunikationslösningar och
- informera hela kansliet om aktuella frågor som berör personer med funktionsnedsättning.

I teamet för personer med funktionsnedsättning ingår tre experter från JO och en expert från Människorättscentret. Kommittén för mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning som är en permanent sektion under människorättsdelegationen kommer att vara en central samarbetspartner för teamet för personer med funktionsnedsättning. För att samarbetet och informationsutbytet mellan dessa skulle vara så smidigt som möjligt, arbetar två experter i teamet för personer med funktionsnedsättning också som experter i kommittén och samma tjänsteman är sekreterare för både gruppen och kommittén.

Information om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och om justitieombudsmannens, Människorättscentrets och människorättsdelegationens åtgärder och ställningstaganden gällande dessa är en central form av den nationella mekanismens verksamhet. För att informationen skulle vara så effektiv och lättillgänglig som möjligt anser jag att det skulle vara eftersträvarvärt att den nationella mekanismens informationskanaler, såsom webbplatser, skulle vara gemensamma om möjligt.

Det finns rikligt med andra områden för samarbete mellan justitieombudsmannen och Människorättscentret.

I justitieombudsmannens inspektionsverksamhet kan också experter från Människorättscentret delta och detta har även redan skett. Justitieombudsmannen kan i det nationella

kuksen kanssa käynnisti haastattelututkimuksen vanhusten kotihoidosta. Tutkimuksessa haasteltiin yli 75-vuotiaita henkilöitä ja heidän omaiaan. Haastateltavien kokemuksista saatavaa tietoa käytetään oikeusasiamiehen laillisuusvalvonnan ja Ihmisoikeuskeskuksen toiminnan kehittämisessä.

Oikeusasiamies pyrkii tavoittamaan myös lapset lapsimyönteisen kantelumenettelyn avulla. Ihmisoikeuskeskuksen tuella on suunniteltu hanke, jonka tavoitteena on lisätä oikeusasiamiehen työn tunnettuisuutta. Tarkoituksena on yhdessä lasten kanssa tuottaa oikeusasiamiehen sivuille materiaalia lapsille ja nuorille perusoikeuksista ja oikeusasiamiehen työstä niiden valvonnassa.

Suunnitteilla on myös hankkeita, joissa oikeusasiamiehen laillisuusvalvonnassa havaittuihin puutteisiin pyritään vaikuttamaan Ihmisoikeuskeskuksen asiantuntija-avulla sekä ihmisoikeuskoulutuksella, -kasvatuksella ja -tiedotuksella. Tällaista hanketta on hahmoteltu muun muassa perusopetuksen alueelle.

Olen hyvin iloinen siitä, että Suomen kansallisen ihmisoikeusinstituution mielestäni onnistuneen rakenteen tarjoamia mahdollisuuksia hyödynnetään yhä monipuolisemmilla tavoilla.

besöksorganets uppgift enligt OPCAT också anlita experter utanför kansliet, och erfarenhetsexperter kan också anlitas vid inspektioner av boendeenheter för personer med funktionsnedsättning.

I genomförandet av föreläsningsserien om grundläggande och mänskliga rättigheter har även justitieombudsmannens experter deltagit.

Justitieombudsmannen inledde en intervjustudie om hemvården för äldre tillsammans med Människorättscentret. I studien intervjuades personer över 75 år och deras nära anhöriga. Information om de intervjuades erfarenheter används för utveckling av justitieombudsmannens laglighetskontroll och Människorättscentrets verksamhet.

Justitieombudsmannen strävar också efter att nå barnen med hjälp av ett barnvänligt klagomålsförfarande. Med stöd av Människorättscentret har man planerat ett projekt som syftar till att göra justitieombudsmannens arbete mer känt. Syftet är att tillsammans med barnen producera material till justitieombudsmannens webbplats för barn och ungdomar om grundläggande rättigheter och justitieombudsmannens arbete som övervakare av dessa rättigheter.

Det planeras också projekt där syftet är att påverka de brister som upptäckts i justitieombudsmannens laglighetskontroll genom Människorättscentrets experthjälp samt genom utbildning, fostran och information om mänskliga rättigheter. Ett sådant projekt har planerats bland annat för grundundervisningsområdet.

Jag är mycket glad över att de möjligheter som Finlands nationella människorättsinstitutionen, i min åsikt, lyckade struktur erbjuder och att de utnyttjas på ett mycket mångsidigt sätt.

Ihmisoikeuskeskus

Människorättscentret

1 Suomen kansallinen ihmisoikeusinstituutio

Finlands nationella institution för mänskliga rättigheter

IHMISOIKEUSKESKUS ja sen ihmisoikeusvaltuuskunta yhdessä eduskunnan oikeusasiamiehen kanssa muodostavat Suomen kansallisen ihmisoikeusinstituution. Kansalliset ihmisoikeusinstituutiot (*National Human Rights Institutions, NHRIs*) ovat lailla perustettuja ihmisoikeuksia edistäviä ja turvaavia toimielimiä. Niiden velvollisuuksia, kokoonpanoa ja työskentelytapoja määrittelevät niin kutsutut Pariisin periaatteet, jotka hyväksyttiin YK:n yleiskokouksessa vuonna 1993. Pariisin periaatteiden mukaan kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden tulee olla lailla perustettuja, itsenäisiä ja riippumattomia sekä kokoonpanoltaan pluralistisia. Niillä tulee olla laaja toimivalta turvata ja edistää ihmisoikeuksia kansallisella tasolla sekä riittävät tutkintavaltuudet ja resurssit.

Kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden koordinaatiokomitea, joka vaihtoi vuonna 2016 nimensä kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden maailmanliitoksi (*Global Alliance of National Human Rights Institutions, GANHRI*), myönsi Suomen kansalliselle ihmisoikeusinstituutiolle A-statuksen vuonna 2014. A-statuksen saaneiden instituutioiden katsotaan täyttävän Pariisin periaatteiden vaatimukset kokonaisuudessaan. A-statuksen myötä Suomen kansallisella ihmisoikeusinstituutiolla on puheoikeus YK:n ihmisoikeusneuvostossa ja äänioikeus GANHRI:ssa.

Ihmisoikeuskeskuksen perustamisesta säädettiin lailla (laki eduskunnan oikeusasiamiehestä, muutos 20.5.2011/535), joka tuli

MÄNNISKORÄTTSCENTRET och dess människorättsdelegation bildar tillsammans med riksdagens justitieombudsman Finlands nationella människorättsinstitution. Nationella människorättsinstitutioner (*National Human Rights Institutions, NHRI*) är organ inrättade genom lag som arbetar för att främja och trygga de mänskliga rättigheterna. Deras skyldigheter, sammansättning och arbetsätt definieras i en uppsättning principer som antogs vid FN:s generalförsamling 1993 och kallas för Parisprinciperna. Enligt dessa principer ska nationella institutioner för mänskliga rättigheter inrättas genom lag. De ska ha en pluralistisk sammansättning och vara självständiga och oberoende. De ska ha en bred behörighet för att främja och skydda de mänskliga rättigheterna nationellt, samt tillräckligt omfattande befogenheter och resurser för att genomföra undersökningar.

Samordningskommittén för nationella institutioner för mänskliga rättigheter som 2016 bytte sitt namn till globala förbundet för nationella institutioner för mänskliga rättigheter (*Global Alliance of National Human Rights Institutions, GANHRI*), beviljade Finlands nationella institution för mänskliga rättigheter A-status 2014. Institutioner med A-status anses uppfylla kraven i Parisprinciperna helt och hållet. I och med A-status har Finlands nationella institution för mänskliga rättigheter rätt att yttra sig i FN:s råd för mänskliga rättigheter och rösträtt i GANHRI.

voimaan 1.1.2012. Toiminta alkoi 1.3.2012. Ihmisoikeuskeskus on toiminnallisesti itsenäinen ja riippumaton, mutta hallinnollisesti eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian yhteydessä.

Lain mukaan Ihmisoikeuskeskuksen tehtävänä on:

- edistää perus- ja ihmisoikeuksiin liittyvää tietoutusta, koulutusta, kasvatusta ja tutkimusta,
- laatia selvityksiä perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta,
- tehdä aloitteita ja antaa lausuntoja perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseksi ja toteuttamiseksi,
- osallistua perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseen ja turvaamiseen liittyvään eurooppalaiseen ja kansainväliseen yhteistyöhön ja
- huolehtia muista vastaavista perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseen ja toteuttamiseen liittyvistä tehtävistä.

Keskus ei käsittele kanteluja eikä muitakaan yksittäistapauksia.

Ihmisoikeuskeskuksella on lisäksi lakisääteisenä erityistehtävänä YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen perusteella sopimuksen täytäntöönpanon ja vammaisten oikeuksien toteutumisen edistäminen, suojele ja seuranta yhdessä ihmisoikeusvaltuuskunnan ja eduskunnan oikeusasiamiehen kanssa. Kyseessä on ensimmäinen Suomen kansalliselle ihmisoikeusinstituutiolle yhteisesti osoitettu tehtävä.

Oikeusasiamies nimittää keskuksen johtajan neljän vuoden toimikaudeksi saatuaan asiasta perustuslakivaliokunnan lausunnon. Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen nimitti varatuomari Sirpa Raution toiselle kaudelle Ihmisoikeuskeskuksen johtajaksi 21.12.2015. Uusi nelivuotiskausi alkoi 1.3.2016.

Ihmisoikeusvaltuuskunnan tehtäviin kuuluu lain nojalla toimia perus- ja ihmisoikeusalan toimijoiden kansallisena yhteistyöelimenä, käsitellä laajakantoisia ja periaatteellisesti tärkeitä

Människorättscentret inrättades genom en lag som trädde i kraft den 1 januari 2012 (lagen om riksdagens justitieombudsman, ändring 20.5.2011/535). Verksamheten inleddes 1.3.2012 Människorättscentret är funktionellt självständigt och oberoende, men hör administrativt till riksdagens justitieombudsmans kansli.

Enligt lagen har Människorättscentret till uppgift

- att främja information, utbildning, fostran och forskning om de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna
- att utarbeta rapporter om hur dessa rättigheter tillgodoses
- att ta initiativ och ge utlåtanden för att främja och tillgodose rättigheterna
- att delta i det europeiska och internationella samarbetet för att främja och trygga rättigheterna
- att sköta andra motsvarande uppgifter som anknyter till att främja och tillgodose rättigheterna.

Centret behandlar inte klagomål och inte heller andra enskilda fall.

Människorättscentret har som ytterligare lagstadgade specialuppgift att utifrån FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning främja, skydda och övervaka genomförandet av konventionen och genomförandet av rättigheter för personer med funktionsnedsättning tillsammans med människorättsdelegationen och riksdagens justitieombudsman. Detta är den första uppgiften som Finlands nationella institution för mänskliga rättigheter anvisats gemensamt.

Efter att ha fått grundlagsutskottets ställningstagande utnämner JO centrets direktör. Mandatperioden är fyra år. JO Petri Jääskeläinen utnämnde vicehäradshövding Sirpa Rautio för en andra mandatperiod som direktör för Människorättscentret den 21 december 2015. Den nya fyraårsperioden började 1.3.2016.

perus- ja ihmisoikeusasioita sekä päättää vuosittain Ihmisoikeuskeskuksen toimintasuunnitelman ja toimintakertomuksen hyväksymisestä. Oikeusasiamies asettaa ihmisoikeusvaltuuskuntaan hakemusten perusteella ja Ihmisoikeuskeskuksen johtajaa kuultuaan 20–40 jäsentä neljäksi vuodeksi kerrallaan. Valtuuskunnan puheenjohtajana toimii Ihmisoikeuskeskuksen johtaja. Valtuuskunta valitsee keskuudestaan varapuheenjohtajan.

Oikeusasiamiehen tehtävänä on valvoa, että viranomaiset ja virkamiehet noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa. Oikeusasiamiehen valvontaan kuuluvat myös muut kuin viranomaiset silloin, kun he hoitavat julkista tehtävää. Oikeusasiamiehen tehtävät on määritelty perustuslaissa ja laissa eduskunnan oikeusasiamiehestä. Työssään oikeusasiamies seuraa erityisesti, että perus- ja ihmisoikeudet toteutuvat. Hänellä on lisäksi erityistehtävänä valvoa, miten poliisi käyttää telepakkokeinoja ja peitetoimintaa. Eduskunnan toivomuksesta hän seuraa myös, että lasten oikeudet toteutuvat. Oikeusasiamies on lisäksi YK:n kidutuksen vastaisen yleissopimuksen valinnaisen pöytäkirjan mukainen kansallinen valvontaelin, jonka tehtävänä on tehdä tarkastuksia paikkoihin, joissa pidetään vapautensa menettäneitä henkilöitä.

Suomen kansallisen ihmisoikeusinstituution ensimmäinen yhteinen pitkän aikavälin toiminnallinen strategia vahvistettiin kesäkuussa 2014. Sen avulla kehitetään yhteistyötä yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi.

Enligt lagen ska människorättsdelegationen vara ett nationellt samarbetsorgan för aktörerna inom fältet för de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna, behandla vittsyftande och principiellt viktiga frågor som gäller de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna, och årligen besluta om godkännande av Människorättscentrets verksamhetsplan och verksamhetsberättelse. Utifrån ansökningar och efter samråd med Människorättscentrets direktör tillsätter JO 20–40 medlemmar för människorättsdelegationen. Mandatperioden är fyra år. Direktören för Människorättscentret är ordförande för delegationen. Delegationen väljer inom sig en vice ordförande.

Till JO:s uppgifter hör att övervaka att myndigheter och tjänstemän följer lagen och fullföljer sina skyldigheter. Även andra instanser omfattas av JO:s tillsyn när de sköter ett offentligt uppdrag. JO:s uppgifter fastställs i grundlagen och i lagen om riksdagens justitieombudsman. JO ska i synnerhet övervaka att de grundläggande och mänskliga rättigheterna tillgodoses. JO har dessutom som särskild uppgift att övervaka polisens användning av teltvångsmedel och täckoperationer. På begäran av riksdagen följer JO även med att barnens rättigheter tillgodoses. Vidare är JO nationellt besöksorgan enligt det fakultativa protokollet till FN:s konvention mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling. I denna egenskap ska JO utföra kontrollbesök på ställen där frihetsberövade personer hålls i förvar.

Den första gemensamma långsiktiga verksamhetsstrategin för Finlands nationella institution för mänskliga rättigheter antogs i juni 2014. Strategin ska hjälpa att styra samarbetet mot de gemensamma målen.

Suomen kansallisen ihmisoikeusinstituution strategian päätavoitteet:

1. Yleinen tietoisuus, ymmärrys ja osaaminen perus- ja ihmisoikeuksista lisääntyy ja niiden kunnioittaminen vahvistuu.
2. Puutteet perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisessa tunnistetaan ja korjataan.
3. Kansallinen lainsäädäntö ja muu normisto sekä niiden soveltamiskäytäntö turvaavat tehokkaasti perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen.
4. Kansainväliset ihmisoikeussopimukset saatetaan voimaan ja muut ihmisoikeusinstrumentit omaksutaan joutuisasti ja pannaan täytäntöön tehokkaasti.
5. Oikeusvaltioperiaate toteutuu.

Ihmisoikeuskeskuksen ja oikeusasiamiehen kanslian yhteistyö on tiivistä myös käytännössä. Ihmisoikeuskeskus toimii hallinnollisesti oikeusasiamiehen kanslian yhteydessä ja samoissa tiloissa. Keskuksen johtaja osallistuu viikoittain kanslian johdon kokouksiin, ja keskuksen asian tuntijat osallistuvat kanslian sisäisiin työryhmiin. Lisäksi yhteistyötä tehdään muun muassa koulutuksessa, selvitysten laatimisessa, lausuntojen antamisessa ja erityisesti vammaisten oikeuksien edistämässä ja seurannassa.

Huvudmålen i strategin är följande:

1. Den allmänna medvetenheten om, förståelsen av och kunnandet om de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna ökar och respekten för dem blir starkare.
2. Bristerna i tillgodoseendet av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna identifieras och rättas till.
3. Den nationella lagstiftningen och de övriga normverken samt deras tillämpningspraxis säkerställer effektivt att de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tillgodoses.
4. Internationella människorättskonventioner sätts i kraft och andra människorättsinstrument införs utan dröjsmål och verkställs effektivt.
5. Principen om rättsstaten förverkligas.

Människorättscentret och JO:s kansli samarbetar intensivt, vilket ska gälla också i praktiken. Människorättscentret verkar administrativt i anslutning till justitieombudsmannens kansli och i samma lokaler. Centrets direktör deltar i kansliledningens möten varje vecka, och centrets sakkunniga deltar i kansliets interna arbetsgrupper. Samarbete görs också bland annat i utbildningen, upprättandet av utredningar, utfärdandet av utlåtanden och särskilt vid främjandet och uppföljningen av rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

2 Ihmisoikeuskeskuksen toiminta vuonna 2016 Människorättscentrets verksamhet 2016

2.1 Yleistä

Vuoden 2016 toimintasuunnitelmassa ihmisoikeuskeskuksen toiminnan painopisteiksi vahvistettiin edelleen ihmisoikeuskasvatus- ja koulutus ja erityisesti omien koulutussisältöjen kehittäminen, vammaisten oikeuksien edistäminen ja seuranta uuden erityistehtävän myötä sekä uuden ihmisoikeusvaltuuskunnan työn käynnistäminen sen tultua asetetuksi 17.3.2016.

Pääpiirteittäin suunnitelmat myös toteutuivat, joskin vammaisten oikeuksien edistäminen ja seuranta lakisäateisenä tehtävänä käynnistyi vasta vuoden 2016 jälkipuoliskolla, kun YK:n vammaissopimus ratifioitiin kesäkuussa. Perus- ja ihmisoikeuskoulutussisältöjen kehittäminen edistyi hyvin ja vuoden lopulla ihmisoikeuskeskuksella oli valmiina perus- ja ihmisoikeusaiheinen luentosarja oheismateriaaleineen. Syyskuussa ihmisoikeuskeskus laati myös ensimmäisen perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista käsittelevän rinnakkaisraporttinsa osana YK:n yleismaailmallista määrääkaistarkastelua, jossa Suomen hallituksen raportti on käsiteltävänä toukokuussa 2017.

Tässä luvussa esitellään ihmisoikeuskeskuksen toimintaa vuonna 2016 keskuksen lakisäateisten tehtävien ja toimintasuunnitelman pohjalta. Toimintasuunnitelma ja tiedot ihmisoikeuskeskuksen vuoden 2016 talousarviosta sekä henkilöstöstä ovat kertomuksen liitteinä.

2.1 Allmänt

Som tyngdpunkter i Människorättscentrets verksamhet i verksamhetsplanen för 2016 fastställdes fostran och utbildning om mänskliga rättigheter och särskilt utveckling av eget utbildningsinnehåll, främjande och uppföljning av rättigheter för personer med funktionsnedsättning i och med den nya specialuppgiften samt inledande av människorättsdelegationens arbete efter att den tillsattes 17.3.2016.

I huvuddrag genomfördes planerna, främjande och uppföljning av rättigheter för personer med funktionsnedsättning, som en lagstadgad uppgift, inleddes dock först under den senare halvan av 2016, när FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning ratificerades i juni. Utvecklingen av innehållen i utbildningar om grundläggande och mänskliga rättigheter framskred bra och i slutet av året hade Människorättscentret en färdig föreläsningsserie om grundläggande och mänskliga rättigheter med kompletterande material. I september utarbetade Människorättscentret också sin första parallellrapport om genomförande av grundläggande och mänskliga rättigheter som en del av FN:s universella periodiska granskning där Finlands regeringsrapport kommer att behandlas i maj 2017.

I detta avsnitt presenteras Människorättscentrets verksamhet under 2016 mot bakgrund

2.2

Tiedotuksen, koulutuksen, kasvatuksen ja tutkimuksen edistäminen

Ihmisoikeuskeskuksen tehtävänä on edistää perus- ja ihmisoikeuksiin liittyvää tiedotusta, koulutusta, kasvatusta ja tutkimusta sekä näihin liittyvää yhteistyötä. Ihmisoikeuskeskus edistää toiminnassaan sekä kansallisia perusoikeuksia, EU:n perusoikeuksia, että kansainvälisiä ihmisoikeuksia ja seuraa näiden kehitystä ja toteutumista Suomessa.

Tiedotusta ja viestintää hoidettiin aiempien vuosien tapaan Ihmisoikeuskeskuksen virkamiesten muiden tehtävien ohella sekä tilapäisvoimin. Tiedotus tapahtui jo paikkansa vakiinnuttaneiden kanavien, kuten kotisivujen, uutiskatsausten ja sosiaalisen median kautta. Viestintästrategiaa ja viestintäsuunnitelmaa valmisteltiin käyttäen apuna ulkopuolista asiantuntijaa.

2.2.1

Tiedotus

Kotisivut

Ihmisoikeuskeskuksen kotisivuilla (www.ihmisoikeuskeskus.fi) on Ihmisoikeuskeskusta ja sen valtuuskuntaa koskevien tietojen lisäksi muun muassa ajankohtaisia tiedotteita ja uutisia perus- ja ihmisoikeuksista, Ihmisoikeuskeskuksen julkaisuja, lausuntoja ja koulutusvideoita sekä linkkejä muiden ihmisoikeustoimijoiden kotisivuille.

Vuoden 2016 toimintasuunnitelmassa todettiin, että Ihmisoikeus pyrkii tuottamaan monipuolisesti saavutettavaa aineistoa mahdollisimman esteettömästi. Ihmisoikeuskeskus on mukana eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian verkkosivu-uudistuksessa, jonka valmistelu käynnistyi loppuvuodesta ja joka saadaan valmiiksi vuoden 2017 aikana. Uudistuksen tavoitteena on muun muassa parantaa verkkosivujen esteettömyyttä ja käytettävyyttä.

av centrets lagstadgade uppgifter och verksamhetsplan. Verksamhetsplanen och uppgifterna om Människorättscentrets budget för 2016 samt personal finns som bilaga.

2.2

Att främja information, utbildning, fostran och forskning

Människorättscentrets uppgift är att främja information, utbildning, fostran och forskning om de grundläggande och mänskliga rättigheterna, och att främja samarbete på dessa områden. I sin verksamhet främjar Människorättscentret både nationella grundläggande rättigheter, EU:s grundläggande rättigheter samt internationella mänskliga rättigheter samt uppföljer utvecklingen och genomförandet av dessa i Finland.

Liksom tidigare år genomfördes Människorättscentrets information och kommunikation av tjänstemän och tillfälliga resurser. Information skedde via de etablerade kanalerna, såsom webbsidorna, nyhetsöversikten och de sociala medierna. Kommunikationsstrategin och -planen bereddes med hjälp av en utomstående expert.

2.2.1

Information

Webbplats

Människorättscentrets webbplats (www.manniskorattscenret.fi) innehåller information om Människorättscentret och om människorättsdelegationen, aktuella meddelanden och nyheter som gäller grundläggande och mänskliga rättigheter, Människorättscentrets publikationer, utlåtanden och utbildningsvideor samt länkar till andra människorättsaktörers webbplatser.

I 2016 års verksamhetsplan konstaterades att Människorättscentret strävar efter att producera material som är så mångsidigt tillgäng-

Ihmisoikeuskeskuksen katsaukset

Ihmisoikeuskeskus julkaisi toimintavuonna säännöllisesti sekä kansainvälisiä että kotimaisia katsauksia.

Kansainvälinen katsaus sisältää uutisia muun muassa YK:sta, EU:sta, EU:n perusoikeusvirastosta ja Euroopan neuvostosta, mukaan lukien merkittävistä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisuksista. Kansainvälinen katsaus ilmestyi vuoden aikana kuusi kertaa noin kahden kuukauden välein.

Kotimaan katsauksen aiheita olivat muun muassa Suomen raportit ihmisoikeussopimusten valvontaelimille, kotimaiset perus- ja ihmisoikeuksiin liittyvät politiikka-ohjelmat, selvitykset ja tutkimukset sekä merkittävät tuomioistuinratkaisut. Yhteen katsaukseen koottiin lyhyet tiivistelmät ylimpien laillisuusvalvojien ja erityisvaltuutettujen vuosi- ja toimintakertomuksista. Myös kotimaan katsaus ilmestyi vuoden aikana kuusi kertaa.

Katsaukset on suunnattu ajankohtaisista perus- ja ihmisoikeusasioista kiinnostuneille. Katsaukset ilmestyvät suomeksi ja ruotsiksi, ja ne voi tilata omaan sähköpostiin Ihmisoikeuskeskuksen kotisivuilta. Katsaukset lähetetään myös muun muassa eduskunnan perustuslakivaliokunnalle, korkeimmalle oikeudelle ja korkeimmalle hallinto-oikeudelle, ulkoasiainministeriöön sekä muille Ihmisoikeuskeskuksen sidosryhmille. Katsaukset on julkaistu lisäksi Ihmisoikeuskeskuksen kotisivuilla ja lakitietopalvelu Edilexissä (www.edilex.fi).

ligt som möjligt. Människorättscentret deltar i uppdateringen av webbplatsen för riksdagens justitieombudsmans kansli. Beredningen av uppdateringsarbetet inleddes i slutet av året och arbetet blir färdigt under 2017. Målet med uppdateringen är att bland annat förbättra webbplatsens tillgänglighet och användbarhet.

Människorättscentrets översikter

Under verksamhetsåret publicerade Människorättscentret regelbundet både internationella och inhemska översikter.

I den internationella översikten ingår nyheter från bl.a. FN, EU, EU:s byrå för grundläggande rättigheter och från Europarådet, samt viktiga domar från europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna. Den internationella översikten utkom sex gånger under året, ca varannan månad.

Teman i den inhemska översikten var bl.a. Finlands rapporter till besöksorganen för konventionerna om mänskliga rättigheter, inhemska politiska program, rapporter och undersökningar om grundläggande och mänskliga rättigheter samt viktiga domstolsbeslut. I en översikt samlades korta sammandrag över de högsta laglighetsövervakarnas och specialfullmäktiges års- och verksamhetsberättelser. Även den inhemska översikten utkom sex gånger under året.

Översikterna är riktade till personer som är intresserade av aktuella frågor kring grundläggande och mänskliga rättigheter. Översikterna ges ut på finska och svenska och kan beställas som e-postmeddelanden via Människorättscentrets hemsida. Översikterna sänds bland annat till riksdagens grundlagsutskott, högsta domstolen, högsta förvaltningsdomstolen, utrikesministeriet och andra intressenter. Översikterna publiceras på Människorättscentrets webbplats och på juridiska informationstjänsten Edilex (www.edilex.fi).

Ihmisoikeuskeskuksen ajankohtaisia ihmisoikeusasioita käsittelevät uutiskatsaukset voi tilata omaan sähköpostiin keskuksen kotisivulta www.ihmisoikeuskeskus.fi.

Nyhetsöversikterna med aktuell information om människorättsfrågor kan beställas som e-postmeddelanden via Människorättscentrets hemsida www.manniskorattscenretet.fi.

Sosiaalinen media

Ihmisoikeuskeskus tiedottaa Facebook-sivuillaan sekä omasta toiminnastaan että ajankohtaisista perus- ja ihmisoikeusasioista. Keskuksen Facebook-sivuilla oli vuoden lopussa 1824 tykkääjää, kun vuoden 2015 lopussa tykkääjiä oli 1343. Parantaakseen näkyvyyttään sosiaalisessa mediassa ja tavoittaakseen suuremman joukon ihmisiä Ihmisoikeuskeskus avasi myös Twitter-tilin (@FIN_NHRI) joulukuussa 2015. Twitter-tiliä käytettiin pääasiassa omia tilaisuuksia koskevaan tiedottamiseen.

Julkaisut

Ihmisoikeuskeskus pyrkii julkaisuillaan lisäämään tietoutta perus- ja ihmisoikeuksista sekä tukemaan perus- ja ihmisoikeuskasvatusta ja -koulutusta. Ihmisoikeuskeskuksen julkaisut ovat maksuttomia, ja useimmat julkaisut ovat vapaasti saatavilla keskuksen verkkosivuilla. Julkaisuja ovat omassa toiminnassaan käyttäneet niin viranomaiset, järjestöt kuin yrityksetkin.

Sociala medier

Människorättscentret informerar om centrets verksamhet och om aktuella frågor kring grundläggande och mänskliga rättigheter på sin Facebooksida. Vid utgången av året hade Facebooksidan 1824 gillare, medan antalet gillare vid utgången av 2015 var 1343. För att få bättre synlighet i de sociala medierna och nå ut till fler människor har Människorättscentret också ett Twitterkonto (@FIN_NHRI). Kontot öppnades i december 2015. Twitter-kontot användes närmast för information om Människorättscentrets egna evenemang.

Publikationer

Genom sina olika publikationer vill Människorättscentret öka medvetenheten om de grundläggande och mänskliga rättigheterna samt vara ett stöd för fostran och utbildning på området. Publikationerna är gratis och de flesta finns fritt tillgängliga på centrets webbplats. Såväl myndigheter, organisationer som företag har använt publikationerna i sin egen verksamhet.

Ihmisoikeuskeskuksen julkaisut vuonna 2016

(Ilmestyneet sekä painettuina että sähköisinä versioina, ellei toisin mainita.)

- Ihmisoikeuskeskuksen toimintakertomus 2015, Människorättscentrets årsberättelse 2015
- Ihmisoikeustoimintaohjelmat - kokemuksia meiltä ja muualta
- Handlingsplaner för mänskliga rättigheter - erfarenheter från Finland och världen
- Vammaisten henkilöiden pääsy oikeuksiin: vammaisjärjestöjen neuvontapalvelut (vain sähköinen versio)
- Tillgång till rättvisa för personer med funktionsnedsättning: handikapporganisationernas rådgivningstjänster (vain sähköinen versio)
- Yritysten vastuu kunnioittaa ihmisoikeuksia - Tulkintaopas. Toinen painos. (Vain painettuna.)
- Mitä ihmisoikeudet ovat? Toinen painos.
- Vad är mänskliga rättigheter? (Päivitetty sähköinen versio.)
- Mitä ihmisoikeuskasvatus on? Toinen uudistettu painos.
- Vad är människorättsfostran? (Päivitetty sähköinen versio.)
- Ihmisoikeuskasvatus-esite (vain painettuna)
- Ihmisoikeuskeskuksen kansainvälinen katsaus (uutiskirje, 6 numeroa, vain sähköisinä versioina)
- Ihmisoikeuskeskuksen kotimaan katsaus (uutiskirje, 6 numeroa, vain sähköisinä versioina)

Människorättscentrets publikationer 2016

(Utkommit både i tryckt och elektronisk version om inte annat nämns.)

- Ihmisoikeuskeskuksen toimintakertomus 2015, Människorättscentrets årsberättelse 2015
- Ihmisoikeustoimintaohjelmat - kokemuksia meiltä ja muualta
- Handlingsplaner för mänskliga rättigheter - erfarenheter från Finland och från världen
- Vammaisten henkilöiden pääsy oikeuksiin: vammaisjärjestöjen neuvontapalvelut (endast elektronisk version)
- Tillgång till rättvisa för personer med funktionsnedsättning: handikapporganisationernas rådgivningstjänster (endast elektronisk version)
- Yritysten vastuu kunnioittaa ihmisoikeuksia - Tulkintaopas. Andra reviderade upplagan. (Endast tryckt version.)
- Mitä ihmisoikeudet ovat? Andra reviderade upplagan.
- Vad är mänskliga rättigheter? (Uppdaterad elektronisk version.)
- Mitä ihmisoikeuskasvatus on? Andra reviderade upplagan.
- Vad är människorättsfostran? (Uppdaterad elektronisk version.)
- Människorättsfostran-broschyr (endast som tryckt version)
- Människorättscentrets internationella översikt (nyhetsbrev, 6 nummer, endast som elektroniska versioner)
- Människorättscentrets inhemska översikt (nyhetsbrev, 6 nummer, endast som elektroniska versioner)

YLLÄ / OVAN: Ihmisoikeuskeskuksen, ODIHR:n ja FRA:n julkaisut kiinnostivat seminaariosallistujia. / Människorättscentrets, ODIHR:s och FRA:s publikationer väckte intresse hos seminariedeltagare.

2.2.2 Koulutus ja kasvatus

Perus- ja ihmisoikeuskasvatuksen ja -koulutuksen edistäminen on ollut yksi Ihmisoikeuskeskuksen toiminnan painopisteistä koko sen toiminnan ajan. Ihmisoikeuskeskus on muun muassa julkaissut ensimmäisen kansallisen perusselvityksen ihmisoikeuskasvatuksen ja -koulutuksen toteutumisesta Suomessa, edistänyt ihmisoikeuskasvatusta ja -koulutusta selvityksen tulosten pohjalta sekä tukenut eri toimijoiden välistä tiedonvälitystä, yhteistyötä ja koordinaatiota. Ihmisoikeuskasvatuksen ja -koulutuksen edistäminen on kirjattu tavoitteeksi myös Suomen kansallisen ihmisoikeusinstituution yhteiseen strategiaan. Vuoden 2016 erityisenä tavoitteena oli kehittää keskuksen omia koulutussisältöjä.

2.2.2 Utbildning och fostran

Att främja fostran och utbildning på området grundläggande och mänskliga rättigheter har varit en av prioriteringarna under Människorättscentrets hela verksamhet. Centret har bl.a. publicerat den första nationella utredningen om människorättsfostran och -utbildning i Finland, arbetat för bättre fostran och utbildning baserat på utredningen och varit ett viktigt stöd för kommunikation, samarbete och samordning mellan olika aktörer på området. Målet att främja människorättsfostran och -utbildning upptas även i den gemensamma strategin för Finlands nationella människorättsinstitution. Ett särskilt mål för 2016 var att utveckla centrets eget utbildningsinnehåll.

Asiantuntijatyö

Vuonna 2014 ilmestyneeseen ihmisoikeuskasvatusta- ja -koulutusohjelmaksi sisältyi suositusta siitä, että valtioneuvoston tulisi laatia toimintaohjelma ihmisoikeuskasvatukseen edistämiseksi. Valtioneuvosto laati järjestyksessään toisen kansallisen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelman vuonna 2016. Ihmisoikeuskeskuksen edustaja on mukana asiantuntijana toimintaohjelmaa valmistelleessa valtioneuvoston perus- ja ihmisoikeusyhdistysten verkostossa, ja keskus on antanut verkostolle asiantuntijatuken erityisesti toimintaohjelman ihmisoikeuskasvatusta ja -koulutusta koskevaa osaa varten.

Asiantuntijatuken annettiin vuoden aikana myös Opetushallituksen rahoittamalle opettajien demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuskoulutushankkeelle. Hankkeen myötä kaikissa Suomen opettajankoulutuslaitoksissa toteutettiin demokratiaan ja ihmisoikeuksiin liittyviä hankkeita.

Syksyllä 2016 kaikissa perusopetusta järjestävissä oppilaitoksissa otettiin käyttöön vuonna 2014 vahvistettujen valtakunnallisten opetussuunnitelmien perusteiden mukaiset uudet opetussuunnitelmat. Ihmisoikeuskeskuksen antamien lausuntojen mukaisesti ihmisoikeuskasvatusta linjataan uusissa opetussuunnitelmissa entistä vahvemmin sekä tiettyjen oppiaineiden sisältöjen kuin myös toimintaympäristön osalta. Ihmisoikeuskeskus seuraa opetussuunnitelmiin sisältyvien ihmisoikeuskasvatustilinjojen toteutumista.

Vuoden aikana Ihmisoikeuskeskus antoi asiantuntija-apua myös kansainvälisille yhteistyökumppaneille. Keskus osallistui Tanskan ihmisoikeusinstituutin ihmisoikeuskasvatuskursin suunnitteluun ja toteutukseen tarjoamalla näkemyksiä ja kokemuksia ihmisoikeuskasvatukseen ja -koulutukseen edistämistä Suomessa. Uudistetut opetussuunnitelmat, valtioneuvoston toimintaohjelma ja toimijoiden välinen yhteistyö kiinnostavat myös muita kansallisia ihmisoikeusinstituutioita.

Sakkunnigarbete

I utredningen om människorättsfostran och utbildning som utkom 2014 ingick en rekommendation om att statsrådet borde sammanställa ett handlingsprogram för att främja människorättsfostran. Under 2016 sammanställde statsrådet ett handlingsprogram för grundläggande och mänskliga rättigheter som var det andra i sin ordning. En sakkunnig från Människorättscentret medverkar i statsrådets nätverk för kontaktpersoner för grundläggande och mänskliga rättigheter, som hade i uppdrag att ta fram handlingsplanen. Nätverket har fått sakkunnigstöd av Människorättscentret med tonvikt på den del som gäller människorättsfostran och utbildning.

Under året gavs sakkunnigstöd också till ett utbildningsprojekt för lärare inom demokrati och människorättsfostran som finansierades av Utbildningsstyrelsen. I och med projektet genomfördes projekt kring demokrati och mänskliga rättigheter i alla finländska lärarutbildningsanstalter.

Hösten 2016 tog alla läroanstalter som ordnar grundundervisning i bruk nya läroplaner som var beredda enligt grunderna för de riksomfattande läroplaner som fastställdes 2014. Enligt de utlåtanden som Människorättscentret har gett innehåller de nya läroplanerna starkare riktlinjer för människorättsfostran både för innehållet i vissa läroämnen och för verksamhetsmiljön. Människorättscentret följer upp hur riktlinjerna för människorättsfostran som ingår i läroplanerna genomförs.

Under året gav Människorättscentret sakkunnighjälp också till internationella samarbetspartners. Centret deltog i planeringen och genomförandet av det danska människorättsinstitutets kurs i människorättsfostran genom att berätta om sina synpunkter och erfarenheter av främjandet av människorättsfostran och utbildning i Finland. Nya läroplaner, statsrådets handlingsprogram och samarbete mellan aktörer intresserar också andra nationella människorättsinstitutioner.

Luentosarja perus- ja ihmisoikeuksista

Vuoden aikana Ihmisoikeuskeskus kehitti perus- ja ihmisoikeusluentokokonaisuuden, johon kuuluu viisi erillistä, noin 1,5 tunnin mittaista luentoa seuraavista aiheista: johdatus perus- ja ihmisoikeuksiin, YK:n ihmisoikeusjärjestelmä, Euroopan neuvoston ihmisoikeusjärjestelmä, EU:n perusoikeuslottuvuus sekä perusoikeudet valtiosäännössä. Luentosarjan kehittämiseen osallistuivat ihmisoikeusvaltuuskunnan jäsenet, keskeiset ihmisoikeusjärjestöt, oikeusasiamiehen kanslian edustajat ja muutamat oikeustieteen tutkijat. Luennot laadittiin pdf-muotoon, minkä lisäksi ne videoitiin. Luentokokonaisuuteen kuvattiin vuoden aikana myös muutamia asiantuntijahaastatteluja. Kokonaisuus julkaistiin Ihmisoikeuskeskuksen verkkosivuilla vuoden 2017 alkupuolella.

Yhteistyö

Opetus- ja kulttuuriministeriön ja oikeusministeriön lisäksi opetusalan erityisviranomaisen Opetushallitus on Ihmisoikeuskeskuksen keskeinen viranomaiskumppani ihmisoikeuskasvatuksen ja -koulutuksen alalla. Ihmisoikeuskeskus käy säännöllistä vuoropuhelua näiden alojen toimijoiden kanssa.

Yliopistollisella tasolla perus- ja ihmisoikeuskoulutusta tekevät etenkin oikeustieteelliset tiedekunnat sekä Åbo Akademin ihmisoikeusinstituutti. Keväällä 2016 Ihmisoikeuskeskus järjesti sarjan tapaamisia näiden tahojen kanssa. Tapaamisissa vaihdettiin näkemyksiä ihmisoikeuskasvatuksen -ja koulutuksen tilasta ja kehittämisestä Suomessa.

Suomessa ihmisoikeuskasvatustyötä tekevät myös monet järjestöt, joista osa toimii limittäin ihmisoikeuskasvatuksen, globaalikasvatuksen ja demokratiakasvatuksen kentällä. Näiden toisiaan lähellä olevien käsitteiden selkeyttämiseksi ja toimijoiden kohtaamiseksi Ihmisoikeuskeskus järjesti syksyllä 2016 pyöreän pöydän tilaisuuden yhteistyössä oikeusministeriön ja

Föreläsningsserie om grundläggande och mänskliga rättigheter

Under året utvecklade Människorättscentret en föreläsningsserie om grundläggande och mänskliga rättigheter som omfattar fem separata, cirka 1,5 timmars föreläsningar om följande teman: inledning till grundläggande och mänskliga rättigheter, FN:s människorätts-system, Europarådets människorättsystem, EU:s dimension ifråga om de grundläggandena rättigheterna samt grundläggande rättigheter i statsförfattningen. Medlemmar i människorättsdelegationen, centrala människorättsorganisationer, representanter för justitieombudsmannens kansli och några forskare inom juridik deltog i utvecklingen av föreläsningsserien. Föreläsningarna utarbetades i PDF-format och spelades in på video. Föreläsningshelheten kompletterades även med några sakkunnigintervjuer som filmades under året. Helheten publicerades på Människorättscentrets webbplats i början av 2017.

Samarbete

Förutom undervisnings- och kulturministeriet är specialmyndigheten inom undervisningsbranschen, Utbildningsstyrelsen Människorättscentrets centrala myndighetspartner inom området människorättsfostran och -utbildning. Människorättscentret för en regelbunden dialog med aktörer inom dessa branscher.

På universitetsnivå ger särskilt juridiska fakulteter samt Åbo Akademis människorättsinstitut utbildning i grundläggande och mänskliga rättigheter. Våren 2016 ordnade Människorättscentret en serie av möten med dessa instanser. Vid mötet delades synpunkter om läget och utvecklingen av människorättsfostran och -utbildningen i Finland.

I Finland görs arbete med människorättsfostran också av många organisationer varav flera överlappar varandra inom fältet människorättsfostran, global fostran och demokrati-fostran. För att tydliggöra dessa begrepp som

Kehitysyhteistyön palvelukeskus Kepan kanssa. Tapaamisia ja yhteydenpitoa nimenomaisesti ihmisoikeuskasvatusta tekevien järjestöjen kanssa oli tilaisuuden lisäksi runsaasti pitkin vuotta.

Koulutuksen järjestäjistä Ihmisoikeuskeskus teki vuonna 2016 yhteistyötä Haaga-Helian kanssa. Haaga-Helia toteutti ensimmäistä kertaa historiassaan nuoriso-ohjaajille suunnatun ihmisoikeuskouluttajaopintokokonaisuuden. Yhteistyötä tehtiin myös Oulun yliopiston kasvatustieteellisen ja Helsingin yliopiston kasvatustieteellisen tiedekunnan kanssa luentovierailujen suunnittelussa ja toteuttamisessa sekä näiden yhteydessä pidetyissä keskusteluissa.

Koulutuksen ammattilaisten tavoittaminen

Koulutuksen ammattilaisia ja opiskelijoita tavoitettiin paitsi edellä mainittujen luentovierailujen muodossa, myös ammatti- ja ainejärjestöjen kautta. Vuonna 2016 Ihmisoikeuskeskus puhui muuan muassa Suomen uskonnonopettajien liiton talvipäivillä.

Koulutuksen ammattilaisia muistutettiin kansainvälisen ihmisoikeuspäivän (10.12.) vietosta julkaisemalla Opettaja-lehdessä ilmoitus. Opettaja-lehden toimitusta pidettiin myös ajan tasalla käynnissä olevista ihmisoikeuskasvatushankkeista.

Loppuvuodesta 2016 aloitettiin myös valmistautuminen tammikuun 2017 lopulla järjestetyille Educa-messuille. Educa-messut on Suomen suurin opetusalan tapahtuma ja se kokoa jopa 15 000 kävijää Messukeskukseen. Messuille suunniteltiin yhteistyössä järjestöjen kanssa ihmisoikeuskasvatusosasto ja yhteistyössä viranomaisten kanssa lavaohjelma.

ligger nära varandra och för att möta aktörerna ordnade Människorättscentret hösten 2016 ett rundabordsevenemang i samarbete med justitieministeriet och Servicecentralen för utvecklingssamarbetet Kepa. Förutom detta evenemang ordnades det under hela året ett flertal möten och kommunikation mellan organisationer som arbetar med människorättsfostran.

Av utbildningsarrangörerna gjorde Människorättscentret samarbete med Haaga-Helia under 2016. Haaga-Helia genomförde för första gången i sin historia en studiehelhet riktad till ungdomsledare med temat människorättsutbildare. Samarbete gjordes också med Uleåborgs universitets pedagogiska- och Helsingfors universitets pedagogiska fakultet i planeringen och genomförandet av föreläsningsbesök samt i samtal som hölls i samband med dessa.

Att nå sakkunniga inom utbildning

Sakkunniga och studerande inom utbildning nåddes förutom i form av ovannämnda föreläsningsbesök också genom yrkes- och ämnesorganisationer. Under 2016 talade Människorättscentret bland annat på Finlands religionslärares förbunds vinterdagar.

Sakkunniga inom utbildning påmindes om den internationella människorättsdagen (10.12) genom att publicera en annons i Opettaja-tidningen. Opettaja-tidningens redaktion hölls även uppdaterad om pågående projekt kring människorättsfostran.

I slutet av 2016 påbörjades också förberedelserna för Educa-mässan som ordnades i slutet av januari 2017. Educa-mässan är Finlands största evenemang inom undervisningsbranschen och samlar ihop till och med 15 000 besökare i Mässcentret. För mässan planerades i samarbete med organisationer en avdelning för människorättsfostran och i samarbete med myndigheter ett scenprogram.

Perus- ja ihmisoikeuskasvatuksen ja -koulutuksen saralla tapahtui paljon vuonna 2016. Ihmisoikeuskeskus

- tuotti viisiosaisen videoidun luentosarjan
- julkaisi muuta materiaalia ihmisoikeuskoulutuksen tueksi
- koulutti ja luennoi
- järjesti tilaisuuksia
- tarjosi asiantuntija-apua muille viranomaisille

Inom fostran och utbildning om grundläggande och mänskliga rättigheter skedde mycket under 2016. Människorättscentret

- producerade en videoinspelad föreläsningsserie med fem delar
- publicerade annat material som stöd för människorättsutbildning
- utbildade och föreläste
- ordnade evenemang
- erbjöd sakkunnighjälp för andra myndigheter

Tilaisuudet

Tilaisuudet ovat keskeinen tapa tiedottaa ja kouluttaa ajankohtaisista perus- ja ihmisoikeusaiheista. Ihmisoikeuskeskus suunnittelee ja toteuttaa tilaisuuksia usein yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Vuonna 2016 tilaisuuksia järjestettiin muun muassa ulkoasiainministeriön, oikeusministeriön, yhdenvertaisuusvaltuutetun ja kansalaisjärjestöjen kanssa. Tilaisuuksiin osallistui yhteensä noin 800 ihmistä.

Laajemman yleisön tavoittamiseksi useimpia seminaareja oli toimintavuonna mahdollista seurata suoran verkkolähetyksen kautta. Lisäksi tarpeen mukaan järjestettiin tulkausta eri puhutuille kielille sekä viittomakielille.

Vuonna 2016 Ihmisoikeuskeskus järjesti seuraavat tilaisuudet:

Seminaari- ja kuulemistilaisuus liittyen valtioneuvoston kansallisen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelman valmisteluun 4.2.

Tilaisuus järjestettiin yhdessä oikeusministeriön ja valtioneuvoston perus- ja ihmisoikeusyhteyshenkilöiden verkoston kanssa osana perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelman valmistelua. Toimintaohjelmaa valmistelevalle verkosto halusi kuulla eri toimijoiden näkemyksiä toimintaohjelmaan sisällytettävistä konkreettisista tavoitteista ja toimenpide-ehdotuksista sekä tarjota

Evenemang

Att ordna evenemang är ett viktigt sätt att informera och utbilda allmänheten om aktuella frågor inom de grundläggande och mänskliga rättigheterna. Människorättscentret planerar och genomför ofta evenemangen i samarbete med andra aktörer. Under 2016 ordnades evenemang bland annat med utrikesministeriet, justitieministeriet, diskrimineringsombudsmannen och medborgarorganisationerna. I evenemangen deltog sammanlagt cirka 800 människor.

För att nå en bredare publik var det möjligt att följa de flesta seminarier under verksamhetsåret genom en direkt webbsändning. Dessutom ordnade man tolkning till olika talade språk och teckenspråk vid behov.

Under 2016 ordnade Människorättscentret följande evenemang:

Seminarium och informationsmöte om beredning av statsrådets nationella program för grundläggande och mänskliga rättigheter 4.2

Evenemanget ordnades tillsammans med justitieministeriets och statsrådets nätverk av kontaktpersoner för grundläggande och mänskliga rättigheter och var en del av beredningen av handlingsplanen för grundläggande och

tilaisuuden avoimeen keskusteluun Suomen keskeisistä ihmisoikeushaasteista. Ihmisoikeuskeskuksen johtaja puhui tilaisuuden alussa Suomen perus- ja ihmisoikeustilanteesta.

Lapsen yksityisyyden suoja digitaalisessa mediassa -seminaari 14.3.

Seminaarissa käsiteltiin muun muassa yksityisyyden suojaan liittyvää oikeudellista sääntelyä, lapsen osallisuutta digitaalisessa mediassa sekä yritysten vastuuta lasten tietosuojasta. Seminaarin järjestäjinä Ihmisoikeuskeskuksen lisäksi toimivat Lastensuojelun Keskusliitto, lapsiasiavaltuutettu, Mediakasvatusseura, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Pelastakaa Lapset ry, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) sekä Julkisen sanan neuvosto. Tilaisuuden avasi lapsiasiavaltuutettu Tuomas Kurttila ja yhden puheenvuoroista piti tietosuojavaltuutettu Reijo Aarnio.

Pyöreän pöydän tilaisuus: ihmisoikeuskasvatus-demokratiakasvatus-globaalikasvatus 10.10.

Tilaisuudessa pohdittiin ihmisoikeus-, demokratia- ja globaalikasvatuskäsitteiden sisältöä ammattilaisten ja asiantuntijoiden kesken. Seminaari järjestettiin yhdessä oikeusministeriön ja kehitys yhteistyön kattojärjestö Kepan kanssa.

Euroopan unionin perusoikeuskirjan käyttö -seminaari 17.10.

Oikeusministeriön kanssa järjestetyn seminaarin tavoitteena oli, että osallistujat saivat kattavan kuvan EU:n perusoikeuskirjan hyödyntämisestä lainkäytössä ja lainvalmistelussa ja että he oppisivat käyttämään vuosittaista FRA:n perusoikeusraporttia ja -kirjaa työvälineenä. Seminaari oli suunnattu oikeudellisille asiantuntijoille, jotka ovat työssään tekemisissä perus- ja ihmisoikeuksia koskevien kysymysten kanssa. Tilaisuudessa puhuivat muun muassa FRA:n johtava oikeudellinen neuvonantaja Gabriel N. Toggenburg sekä ma. hallintoneuvos Petri Helander korkeimmasta hallinto-oikeudesta.

mänskliga rättigheter. Nätverket som bereder handlingsplanen ville höra de olika aktörernas synpunkter om de konkreta målen och åtgärdsförslagen som inkluderas i handlingsplanen samt erbjuda en möjlighet till ett öppet samtal om Finlands centrala människorättsutmaningar. Människorättscentrets direktör talade i början av evenemanget om de grundläggande och mänskliga rättigheternas situation i Finland.

Seminarier Barnets integritetsskydd i digitala medier 14.3

I seminarier behandlades bland annat juridisk reglering som gäller integritetsskyddet, barnets delaktighet i digitala medier samt företagens ansvar för barnens dataskydd. Förutom Människorättscentret ordnades seminarier av Centralförbundet för Barnskydd, barnombudsmannen, Sällskapet för medieföstran, Mannerheim's barnskyddsförbund, Rädda Barnen rf, Institutet för hälsa och välfärd (THL) samt Opinionsnämnden för massmedier. Evenemanget öppnades av barnombudsmannen Tuomas Kurttila och ett av inläggen hölls av dataskyddsombudsmannen Reijo Aarnio.

Rundabordsevenemanget: människorättsfostran-demokratifostran-global fostran 10.10

I evenemanget behandlades innehållet i begreppen människorätts-, demokrati- och global fostran både mellan professionella och sakkunniga. Seminarier ordnades tillsammans med justitieministeriet och Servicecentralen för utvecklingssamarbetet Kepa.

Seminarier användning av Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna 17.10

Målet med seminarier som ordnades tillsammans med justitieministeriet var att deltagarna skulle få en övergripande bild av användandet av EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna i rättskipningen och lagberedningen och att de skulle lära sig att använda FRA:s

50 vuotta YK:n ihmisoikeussopimuksia -juhlaseminaari 24.10.

Suomen YK-liiton sekä ulkoasiainministeriön kanssa järjestettiin kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan sekä taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevan yleissopimuksen tasavuosien kunniaksi juhlaseminaari, jossa keskusteltiin kansainvälisen ihmisoikeusjärjestelmän kehityksestä, nykytilasta ja merkityksestä suomalaisen lainsäädännön ja yhteiskunnan kehityksessä. Tilaisuudessa puhuivat muun muassa YK:n erityisraportoija Philip Alston, ministeri Elisabeth Rehn sekä eduskunnan oikeusasiamies Petri Jääskeläinen.

Seminaari vammaisten henkilöiden poliittisista osallistumisoikeuksista 31.10.

Seminaarin tarkoituksena oli tuoda yhteen eri instituutioiden ja organisaatioiden asiantuntijoita ja käydä läpi vammaisten henkilöiden poliittiseen osallistumiseen liittyviä haasteita sekä hyviä käytäntöjä. Seminaari järjestettiin yhteistyössä Etjyn ODIHR:n sekä ulkoasiainministeriön kanssa. Puhujia olivat muun muassa ulkoasiainministeri Timo Soini sekä Suomen Etj-suurlähettiläs Katja Pehrman.

Vihapuhe - Mitä se on ja kuinka siihen puututaan? -seminaari 29.11.

Seminaarissa käsiteltiin vihapuhetta kansainvälisen ja kansallisen normiston, vihapuhetta kokoneiden kertomusten sekä median ja poliittisten toimijoiden kautta. Tilaisuuden puhujiin ja panelisteihin kuului Euroopan neuvoston, kansallisten viranomaisten, kansalaisjärjestöjen ja poliittisten puolueiden edustajia sekä toimittajia. Seminaarin järjestivät Ihmisoikeusliitto, Euroopan neuvosto ja sen ECRI yhteistyössä Ihmisoikeuskeskuksen ja ulkoasiainministeriön kanssa.

"Vammaisena olen toisen luokan kansalainen" -selvityksen julkistamistilaisuus 12.12.

Selvitys vammaisten kokemasta syrjinnästä arjessa julkaistiin yhdenvertaisuusvaltuutetun,

ärliga rapport om de grundläggande rättigheterna som ett verktyg. Seminariet var avsett för juridiska experter som arbetar med frågor kring grundläggande och mänskliga rättigheter. I evenemanget talade bland annat FRA:s ledande juridiska rådgivare Gabriel N. Toggenburg samt för viss tid förordnande förvaltningsrådet Petri Helander från högsta förvaltningsdomstolen.

Jubileumsseminariet 50 år av FN:s människorättskonventioner 24.10

Med Finlands FN-förbund samt utrikesministeriet ordnades ett jubileumsseminarium för att fira FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter samt konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. På seminariet diskuterades utvecklingen av det internationella människorättsystemet, dess nuläge och betydelse i utvecklingen av lagstiftningen och samhället i Finland. På seminariet talade bland annat FN:s särskilda rapportör Philip Alston, minister Elisabeth Rehn samt riksdagens justitieombudsman Petri Jääskeläinen.

Seminarium om rätten till politisk delaktighet för personer med funktionsnedsättning 31.10

Syftet med seminariet var att föra samman experter från olika institutioner och organisationer och att gå igenom utmaningar och god praxis på hur man säkrar politisk delaktighet för personer med funktionsnedsättning. Seminariet ordnades i samarbete med OSSE/ODIHR och utrikesministeriet. Föredrag hölls bl.a. av utrikesminister Timo Soini och av Finlands OSSE-ambassadör Katja Pehrman.

Seminariet Hatretorik - Vad är det och hur jobbar man mot det? 29.11

På seminariet behandlades hatretorik utifrån internationella och nationella normer, berättelser av personer som upplevt hatretorik samt ur synvinkeln av medier och politiska aktörer. Talare och panellister i evenemanget var representanter från Europarådet, nationella myndig-

YLLÄ / OVAN: Euroopan parlamentin jäsen Helga Stevens, Kuurojen Liiton toiminnanjohtaja Markku Jokinen, Vammaisfoorumin pääsihteeri Pirkko Mahlamäki ja viittomakielen tulkit keskustelevat ennen vammaisten henkilöiden poliittisia osallistumisoikeuksia koskevan tilaisuuden alkua. / Europaparlamentets ledamöt Helga Stevens, verksamhetsledare för Finlands Dövas Förbund Markku Jokinen, Handikappsforums generalsekreterare Pirkko Mahlamäki och teckenspråkstolkar diskuterar före seminariet om rätten till politisk delaktighet för personer med funktionsnedsättning

Ihmisoikeuskeskuksen ja syrjinnän seurantaryhmän järjestämässä seminaarissa. Seminaarissa pohdittiin myös, millaisia toimenpiteitä yhteiskunnassa tarvitaan, jotta vammaiset ihmiset voisivat tosiasiallisesti saada yhdenvertaisia palveluja, koulutusta ja työtä.

Koulutus ja luennot

Vaikka Ihmisoikeuskeskus ei ole koulutusor-

heter, medborgarorganisationer och politiska partier samt medier. Seminariet ordnades av Människorättsförbundet, Europarådet och dess ECRI i samarbete med Människorättscentret och utrikesministeriet.

Offentliggörande av utredningen "Med funktionsnedsättning är jag en andra klassens medborgare" 12.12

Utredningen om diskriminering som personer med funktionsnedsättning upplever i vardagen

YK:n erityisraportoija Philip Alston puhui Ihmisoikeuskeskuksen, Suomen YK-liiton ja ulkoasiainministeriön juhlaseminaarissa. / FN:s särskilda rapportör Philip Alston talade i jubileumsseminariet ordnad av Människorättscentret, Finlands FN-förbund och utrikesministeriet.

ganisaatio, keskuksen johtaja ja asiantuntijat luennoivat usein perus- ja ihmisoikeuksista koulutuksissa, seminaareissa ja muissa tilaisuuksissa. Tämän alaluvun aiemmissa kappaleissa on mainittu muutamia Ihmisoikeuskeskuksen tekemiä luentovierailuja.

Ihmisoikeuskeskuksessa kävi vierailulla useita opiskelijaryhmiä, sekä eritasoisia kotimaisia ja ulkomaisia vierailijoita kuulemassa keskuksen toiminnasta. Esimerkiksi toukokuussa Ihmisoikeuskeskus tapasi eduskunnan oikeusasiainmiehen ja oikeuskanslerin kanssa Euroopan neuvoston paikallis- ja aluehallinnon kongressin

publicerades i ett seminarium som ordnades av diskrimineringsombudsmannen, Människorättscentret och uppföljningsgruppen för diskriminering. Vid seminariet diskuterades även om vilka åtgärder som behövs i samhället för att personer med funktionsnedsättning ska få faktisk tillgång till lika service, utbildning och arbete.

Utbildning och föreläsningar

Människorättscentret är ingen utbildningsor-

edustajia.

2.2.3

Tutkimus

Ihmisoikeuskeskuksen toimintamäärärahat eivät juurikaan mahdollista omaa tutkimus- toimintaa. Perus- ja ihmisoikeustutkimuksen edistämistä käynnistettiin vuonna 2016 selvitys yhteistyössä Lapin yliopiston Arktisen keskuksen Pohjoisen ympäristö- ja vähemmistöoikeuden instituutin PYVIN kanssa. Selvityksen alkusysäyksenä toimivat vuonna 2015 järjestetyt perus- ja ihmisoikeustutkimuspäivät, joiden valmistelun yhteydessä PYVI teki alustavan kartoituksen suomalaisesta perus- ja ihmisoikeustutkimuksesta. Ihmisoikeuskeskus rahoittaa tutkimuksen ja toimii sen ohjausryhmässä. Hankkeessa kartoitetaan tutkimuksen nykytilaa eri tieteenaloilla sekä tulevaisuuden tutkimustarpeita.

Ihmisoikeuskeskus osallistui myös seuraavien, vuonna 2017 pidettävien perus- ja ihmisoikeustutkimuspäivän suunnitteluun Åbo Akademin ihmisoikeusinstituutin kanssa.

2.3

Selvitykset perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta

Ihmisoikeuskeskus toteutti syksyllä 2015 laajan haastattelukierroksen vammaisjärjestöjen lakimiesten ja muiden neuvontaa tarjoavien järjestöyöntekijöiden parissa. Tavoitteena oli kartoittaa kentällä tarjottavaa, viranomaispalveluita täydentävää neuvontaa ja saada tietoa siitä, mitkä ovat vammaisten arkipäivässä esiintyvät yleisimmät ongelmat. Vammaisten henkilöiden pääsy oikeuksiin: vammaisjärjestöjen neuvontapalvelut -selvitys julkaistiin Ihmisoikeuskeskuksen verkkosivuilla 10.6.2016, jolloin YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden

organisation, men centrrets direktör och andra sakkunniga från centret föreläser ofta vid utbildningar, seminarier och andra evenemang kring grundläggande och mänskliga rättigheter. I tidigare stycken av detta underkapitel har några av Människorättscentrets föreläsningsbesök nämnts.

För att höra om Människorättscentret verksamhet besökte centret av flera studerandegrupper samt olika inhemska och utländska besökare från olika bakgrunder. Till exempel i maj träffade Människorättscentret tillsammans med riksdagens justitieombudsman och justitiekansler representanter från Europarådets kongress för lokala och regionala organ.

2.2.3

Forskning

Människorättscentrets verksamhetsanslag möjliggör inte just någon egen forskningsverksamhet. År 2016 inleddes en utredning av främjandet av forskningen om grundläggande och mänskliga rättigheter i samarbete med Institutet för nordisk miljö- och minoritetsrätt (NIMM) vid Arktiska centret vid Lapplands universitet. Utredningen inleddes 2015 med forskningsdagar för grundläggande och mänskliga rättigheter och i samband med förberedningen av dagarna gjorde NIMM en preliminär kartläggning av den finländska forskningen om grundläggande och mänskliga rättigheter. Människorättscentret finansierar forskningen och är med i dess styrningsgrupp. I projektet kartläggs forskningens nuläge inom olika vetenskapsfält och framtidens forskningsbehov.

Människorättscentret deltog också i planeringen av 2017 års forskningsdagar för grundläggande och mänskliga rättigheter med Åbo Akademis människorättsinstitut.

oikeuksista tuli Suomen osalta voimaan.

2.4

Aloitteet ja lausunnot

Ihmisoikeuskeskus antoi vuonna 2016 useita tehtävääalueisiinsa liittyviä lausuntoja, kommentteja tai kirjelmiä ministeriöille ja kansainvälisille elimille. Omassa lausuntotyössään keskus huomioi eduskunnan oikeusasiamiehen antamat lausunnot ministeriöille ja eduskunnan valiokunnille välttääkseen päällekkäistä työtä kansallisen ihmisoikeusinstituution strategian mukaisesti. Toimintasuunnitelmansa mukaisesti keskus pyrki kiinnittämään lausunnoissaan erityistä huomiota haavoittuvassa asemassa olevien oikeuksiin, kuten vammaisiin henkilöihin, ikääntyneisiin ja maahanmuuttajiin. Lausunnot on lueteltu oheisissa laatikoissa.

2.3

Rapporter om hur de grundläggande och mänskliga rättigheterna tillgodoses

Under hösten 2015 genomförde Människorättscentret en omfattande intervjuomgång bland jurister och övriga anställda i rådgivningsuppdrag inom olika organisationer för personer med funktionsnedsättning. Syftet var att kartlägga den rådgivning som erbjuds på fältet, som kompletterar myndigheternas service, samt att få information om de vanligaste problemen för personer med funktionsnedsättning. Tillgång till rättvisa för personer med funktionsnedsättning: utredningen handikapporganisationernas rådgivningstjänster publicerades på Människorättscentrets webbplats 10.6.2016, samma dag som FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning trädde i kraft i Finland.

2.4

Initiativ och yttranden

Människorättscentret gav flera yttranden, kommentarer och skrivelser till ministerier och internationella organ under 2016. I sitt eget yttrandearbete beaktar centret riksdagens justitieombudsmans yttranden till ministerier och riksdagens utskott för att undvika överlappande arbete i enlighet med den nationella människorättsinstitutionens strategi. Enligt verksamhetsplanen strävade centret efter att i sina utlåtanden fästa särskild uppmärksamhet vid rättigheter hos personer som är i särskilt sårbar ställning, såsom personer med funktionsnedsättning, äldre människor och invandrare. En förteckning över yttrandena finns inne i rutorna.

Ihmisoikeuskeskuksen lausunnot vuonna 2016

- Lausunto yhdenvertaisuusasioiden neuvottelukuntaa koskevasta asetuseräluonnoksesta oikeusministeriön demokratia-, kieli- ja perusoikeusasioiden yksikölle
- Lausunto luonnoksesta valtion kotouttamisohjelmaksi vuosille 2016–2019 työ- ja elinkeinoministeriölle
- Lausunto EU:n perusoikeusvirastolle koskien YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen kansallista seurantamekanismia koskevan 33.2 -artiklan toimeenpanoa Suomessa
- Lausunto ikääntyneiden henkilöiden oikeuksien suojelusta Suomessa HelpAge Internationalille
- Lausunto vammaisuuden huomioon ottavista toimintapolitiikoista YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien erityisraporttijaalle
- Lausunto YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta koskevan 5. artiklan toimeenpanosta YK:n ihmisoikeusvaltuutetun toimistolle
- Lausunto kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden ja parlamenttien yhteistyöstä GANHRI:lle ja sen yhteistyökumppaneille
- Suomen kolmatta yleismaailmallista määräaikaistarkastelua koskeva rinnakkaisraportti
- Kirjelmä perhe- ja peruspalveluministerille translaki-uudistuksen ottamisesta osaksi valtioneuvoston perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelmaa

Lisäksi vastattiin muun muassa ENNHRI:n, Euroopan neuvoston, Euroopan perusoikeusviraston ja UNHCR:n keskukselle lähettämiin kyselyihin.

Människorättscentrets yttranden 2016

- Yttrande om ett förordningsutkast gällande Delegationen för likabehandlingsärenden till justitieministeriets enhet för demokrati, språk och grundläggande rättigheter
- Yttrande om utkastet till statens integrationsprogram för 2016–2019 till arbets- och näringsministeriet
- Yttrande till EU:s byrå för grundläggande rättigheter om tillämpningen i Finland av bestämmelsen i artikel 33.2 i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (nationell övervakningsmekanism)
- Yttrande om skyddet av äldre personers rättigheter i Finland till HelpAge International
- Yttrande till FN:s specialrapportör för rättigheter för personer med funktionsnedsättning om policy som beaktar personer med funktionsnedsättning
- Yttrande till kontoret för FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter om tillämpningen av artikel 5 i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (jämlighet och icke-diskriminering)
- Yttrande om samarbetet mellan nationella människorättsinstitutioner och parlament till GANHRI och dess samarbetspartners
- Parallellrapport om Finlands tredje universella periodiska granskning
- Skrivelse till familje- och omsorgsminister om inkluderande av translagreformen som en del av statsrådets handlingsprogram om grundläggande och mänskliga rättigheter

Dessutom svarade Människorättscentret bland annat på enkäter från ENNHRI, Europarådet, EU:s byrå för grundläggande rättigheter och UNHCR.

2.5

Osallistuminen eurooppalaiseen ja kansainväliseen yhteistyöhön

Ihmisoikeuskeskus osallistuu perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseen ja turvaamiseen liittyvään eurooppalaiseen ja kansainväliseen yhteistyöhön Suomen kansallisen ihmisoikeusinstituution pääasiallisena edustajana lakisääteisen tehtävänsä mukaisesti. Tärkeimpiä yhteistyöelimiä ovat kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden verkostot ENNHRI ja GANHRI sekä kansainvälisistä järjestöistä YK:n ihmisoikeuselimet, Euroopan neuvoston toimielimet, Etyjin ODIHR ja EU:n perusoikeusvirasto.

ENNHRI:n Brysselissä sijaitsevan sihteeristön toiminta on viimeisten vuosien aikana laajentunut huomattavasti. ENNHRI pyrkii tukemaan kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden perustamista, kehittämistä ja niiden akkreditatioprosessia sekä vaikuttamaan ihmisoikeuspolitiikkaan ja ihmisoikeuksien toteutumiseen Euroopassa. Se myös tukee instituutioiden yhteistyötä yhteisin tilaisuuksin, koulutuksiin sekä tietojen ja kokemusten vaihdolla. Kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden yhteistyö kansainvälisten järjestöjen kanssa tapahtuu usein ENNHRI:n välityksellä, joskin Ihmisoikeuskeskuksella on yhteistyötä myös suoraan kansainvälisten järjestöjen kanssa.

Ihmisoikeuskeskus osallistuu aktiivisesti ENNHRI:n eri teemoja käsitteleviin työryhmiin ja koulutuksiin. Vuoden aikana osallistuttiin YK:n vammaissopimuksen täytäntöönpanoa käsittelevään työryhmään (*CRPD Working Group*), yritysten ihmisoikeusvastuu -työryhmään (*Business and Human Rights Working Group*), taloudellisten ja sosiaalisten oikeuksien työryhmään (*Economic and Social Working Group*) sekä pitkäaikaishoidossa olevien ikääntyneiden henkilöiden oikeuksia koskevan projektin neuvoa-antavaan työryhmään. Työryhmät kokoontuvat yleensä kerran vuodessa. Sen lisäksi työryhmät vaihtavat tietoja ja kokemuksia sähköpostiryhmissä.

Muutenkin Ihmisoikeuskeskus on toimintan-

2.5

Deltagande i europeiskt och internationellt samarbete

Människorättscentret deltar i det europeiska och internationella samarbetet för att främja och trygga rättigheterna som den huvudsakliga representanten för Finlands nationella människorättsinstitution enligt sin lagstadgade uppgift. De viktigaste samarbetsorganen är de nationella människorättsinstitutionernas nätverk ENNHRI och GANHRI samt av de internationella organisationerna FN:s människorättsorgan, Europarådets organ, OSSE:s ODIHR och EU:s byrå för grundläggande rättigheter.

Verksamheten vid ENNHRI:s sekretariat i Bryssel har utvidgats betydligt under de senaste åren. ENNHRI strävar efter att stödja grundandet och utvecklingen av nationella människorättsinstitutioner och deras ackrediteringsprocess samt påverka människorättspolitiken och fullföljandet av mänskliga rättigheter i Europa. Det stödjer också institutionernas samarbete genom gemensamma evenemang, utbildningar samt byte av information och erfarenheter. De nationella människorättsinstitutionernas samarbete med internationella organisationer sker ofta genom ENNHRI, men Människorättscentret samarbetar också direkt med de internationella organisationerna.

Människorättscentret deltar aktivt i ENNHRI:s arbetsgrupper och utbildningar som behandlar olika teman. Under året deltog Människorättscentret i arbetsgruppen som behandlar genomförandet av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (*CRPD Working Group*), arbetsgruppen företagens människorättsansvar (*Business and Human Rights Working Group*), arbetsgruppen för ekonomiska och sociala rättigheter (*Economic and Social Working Group*) samt i en rådgivande arbetsgrupp i projektet som gäller äldre personers rättigheter. Arbetsgrupperna samlas vanligen en gång om året. Dessutom delar arbetsgrupperna information och erfarenheter i e-postgrupper.

Människorättscentret har redan från starten av sin verksamhet deltagit i de nationella män-

sa alusta alkaen osallistunut kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden verkostojen yhteistyöhön ja toimii 1.3.2016 lähtien Euroopan koordinaatiokomitean (ECC) ja GANHRI:n hallituksen (*GANHRI Bureau*) jäsenenä kolmivuotiskauden ajan. ECC:lla oli vuoden aikana kuusi kokousta. Näiden lisäksi Ihmisoikeuskeskus osallistui ENNHRI:n yleiskokouksiin Genevessä ja Zagrebissa maaliskuussa ja lokakuussa.

Lokakuussa Ihmisoikeuskeskus osallistui myös ensimmäistä kertaa GANHRI:n hallituksen kokoukseen Berliinissä. Kokouksen asialistalla oli hallinto- ja talousasioiden lisäksi GANHRI:n uusi strategia, yhteistyöprojektit sekä akkreditaatioprosessiin ja niihin liittyviin A-statusen poisottamispäätöksiin liittyvät haasteet. Kokouksessa läsnä olleet YK:n ihmisoikeusvaltuutetun ja YK:n kehitysohjelman edustajat kertoivat lisäksi toimintansa painopisteistä ja yhteistyömahdollisuuksista.

Yhteistyö EU:n perusoikeusviraston kanssa jatkui tiiviinä. Ihmisoikeuskeskuksen johtaja on osallistunut perusoikeusviraston hallintoneuvoston työskentelyyn Suomen riippumattomana edustajana vuodesta 2015 lähtien. Perusoikeusviraston ja oikeusministeriön kanssa järjestettiin eduskunnassa yhteinen tilaisuus, jossa käsiteltiin perusoikeusviraston vuosiraporttia ja EU:n perusoikeuskirjaa.

Vuoden aikana Suomen kansallista ihmisoikeusinstituutiota, sen rakennetta ja toimintaa esiteltiin Ruotsissa, jossa pohditaan parhaillaan kansallisen ihmisoikeusinstituution perustamista. Ihmisoikeuskeskus kertoi kokemuksistaan maaliskuussa Ruotsin valtiopäivillä ja kesäkuussa Raoul Wallenberg -instituutissa yhdessä oikeusasiamiehen kanslian edustajan kanssa. Syyskuussa Ruotsin parlamentin perustuslakivaliokunta kävi tutustumismatkalla Suomessa ja vieraili myös eduskunnassa ja oikeusasiamiehen kansliassa. Suomen malliin kävi tutustumassa myös Viron oikeuskansleri ja viraston henkilökuntaa.

Kesäkuussa Ihmisoikeuskeskuksen johtaja puhui New Yorkissa YK:n vammaisoppimuksen osapuolikokouksen sivutapahtumassa vam-

niskorättösinstitutionernas nätverks samarbete och är från och med 1.3.2016 medlem i EU:s samordningskommittés (ECC) och GANHRI:s styrelse under en treårsperiod. ECC hade sex möten under året. Dessutom deltog Människorättscentret i ENNHRI:s generalförsamling i Genève och Zagreb i mars och oktober.

I oktober deltog Människorättscentret också för första gången i GANHRI:s styrelses möte i Berlin. På mötetets föredragningslista fanns förutom administrativa och ekonomiska frågor också GANHRI:s nya strategi, samarbetsprojekt samt utmaningar som gäller ackrediteringsprocessen och besluten att bortta A-status. Representanter från FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter och FN:s utvecklingsprogram som var närvarande på mötet berättade om tyngdpunkterna i sin verksamhet och om samarbetsmöjligheter.

Samarbetet med EU:s byrå för grundläggande rättigheter fortsatte intensivt. Människorättscentrets direktör har deltagit i arbetet vid byrån för grundläggande rättigheter som Finlands oberoende representant sedan 2015. Med byrån för grundläggande rättigheter och justitieministeriet ordnades ett gemensamt evenemang i riksdagen, där byråns årsrapport och EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna behandlades.

Under året presenterades Finlands nationella människorättsinstitution, dess mekanism och verksamhet i Sverige, där man som bäst funderar på att grunda en nationell människorättsinstitution. I mars berättade Människorättscentret om sina erfarenheter i Sveriges riksdag och i juni i Raoul Wallenberg-institutet tillsammans med representanten för justitieombudsmannens kansli. I september var det svenska parlamentets konstitutionsutskott på vistelse i Finland, och besökte även riksdagen och justitieombudsmannens kansli. Även Estlands justitiekansler och ämbetsverkets personal besökte Finland för att bekanta sig med Finlands modell.

I juni talade Människorättscentrets direktör i New York på ett sidoevenemang vid partsmötet för FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning om främjandet, övervakningen och genomförandet av konventio-

maissopimuksen täytäntöönpanon edistämistä ja seurannasta Suomessa ja osallistui YK:ssa järjestettyyn seminaariin kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden roolista hauraissa valtioissa ja konfliktitilanteissa. Seminaarin järjesti GANHRI yhdessä YK:n ihmisoikeusvaltuutetun toimiston, YK:n kehitysohjelman ja Saksan pysyvän YK-edustuston kanssa.

Syyskuussa Ihmisoikeuskeskuksen johtaja puhui Wienissä Etjin inhimillisen ulottuvuuden komitean kokouksessa ihmisoikeusinstituutioiden roolista ihmisoikeuksien puolustajana ja edistäjänä.

Ihmisoikeuskeskus osallistuu aktiivisesti kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden verkostojen yhteistyöhön. Se toimii ECC:n ja GANHRI:n hallituksen jäsenenä kolmivuotiskauden ajan.

2.6

Yhteistyö muiden perus- ja ihmisoikeustoimijoiden kanssa

Ihmisoikeuskeskus tekee yhteistyötä myös muiden kuin ihmisoikeusvaltuuskunnassa edustettujen perus- ja ihmisoikeuksien parissa toimivien viranomaisten, järjestöjen ja tutkijoiden kanssa. Yhteistyötä tehdään esimerkiksi tapaamisten ja tietojenvaihdon muodossa, vaikuttamistyössä sekä tilaisuuksien järjestämisessä. Viranomaisista keskeisiä yhteistyötahoja ovat ministeriöiden edustajista koostuva valtioneuvoston perus- ja ihmisoikeusyhteyshenkilöiden verkosto, ulkoasiainministeriön ihmisoikeudet ulkopoliitikassa -verkosto, oikeusministeriön demokratia-, kieli- ja perusoikeusasioiden yksikkö sekä ulkoasiainministeriön ihmisoikeuspolitiikan yksikkö ja ihmisoikeustuomioistuin- ja -sopimusasioiden yksikkö.

Helmikuusta 2014 lähtien Ihmisoikeuskeskus on kutsunut koolle perus- ja ihmisoikeusval-

nen omiä rättheter för personer med funktionsnedsättning i Finland. Centrets direktör deltog även i ett seminarium som ordnades i FN om de nationella människorättsinstitutionernas roll i sköra stater och konfliktsituationer. Seminariet ordnades av GANHRI tillsammans med FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter, FN:s utvecklingsprogram och Tysklands ständiga representation vid FN.

I september talade Människorättscentrets direktör i Wien, på mötet av OSSE:s kommitté för den mänskliga dimensionen, om rollen av människorättsinstitutionerna som försvarare och främjare av mänskliga rättigheter.

Människorättscentret deltar aktivt i de nationella människorättsinstitutionernas nätverks samarbete. Människorättscentret är medlem i ECC:s och GANHRI:s styrelse under en treårsperiod.

2.6

Samarbete med andra människorättsaktörer

Människorättscentret samarbetar även med andra än de myndigheter, organisationer och forskare som representeras i människorättsdelegationen och som arbetar med de grundläggande och mänskliga rättigheterna. Det förekommer samarbete till exempel i form av möten och informationsutbyte, i samband med påverkande arbete och då sammankomster ordnas. De centrala samarbetsorganen inom myndigheterna är statsrådets nätverk av kontaktpersoner för de grundläggande och mänskliga rättigheterna som består av representanter från ministerierna, utrikesministeriets nätverk för mänskliga rättigheter i utrikespolitiken, justitieministeriets enhet för demokrati språk och grundläggande rättigheter, utrikesministeriets enhet för politiska frågor om mänskliga rättigheter och utrikesministeriets enhet för människorättsdomstols-

vontaa suorittavat itsenäiset ja riippumattomat viranomaistahot, joita ovat eduskunnan oikeusasiamies, valtioneuvoston oikeuskansleri, lapsiasiavaltuutettu, tasa-arvovaltuutettu, tietosuojavaltuutettu ja yhdenvertaisuusvaltuutettu. Vuonna 2016 tällä kokoonpanolla tavattiin kahdesti.

2.7

Yhteistyö eduskunnan kanssa

Ihmisoikeuskeskuksen yhteistyö eduskunnan kanssa toteutuu muun muassa lausuntojen, valiokuntakuulemisten, tilaisuuksien, tapaamisten ja kansainvälisten vierailujen muodossa. YK:n ihmisoikeuspäivän vietosta on muodostunut vakiintunut tapahtuma, jonka yhteydessä Ihmisoikeuskeskus esittelee eduskunnan väelle omaa toimintaansa tai tarjoaa tietoa eri aiheista. Vuonna 2016 tapahtuman aiheena oli ihmisoikeuskasvatus.

2.8

YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen kansallisen seurantamekanismin tehtävä

YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimus (CRPD) ja sitä koskeva valinnainen pöytäkirja tulivat Suomessa voimaan kesäkuussa. Sopimuksen 33 artiklan 2 kohdan mukaan sopimuspuolten tulee nimetä tai perustaa itsenäinen ja riippumaton rakenne, jonka avulla edistetään, suojellaan ja seurataan yleissopimuksen kansallista täytäntöönpanoa. Suomessa tämä rakenne muodostuu eduskunnan oikeusasiamiehestä, Ihmisoikeuskeskuksesta ja sen valtuuskunnan muodostamasta kokonaisuudesta. Kyseessä on ensimmäinen Suomen kansalliselle ihmisoikeusinstituutiolle yhteisesti osoitettu tehtävä. Näistä tehtävistä samoin kuin muista sopimuksen täytäntöönpanoon liittyvistä velvoitteista ja viranomaistoimijoista kerrotaan tarkemmin osassa II.

och människorättskonventionsärenden.

Från och med februari 2014 har Människorättscentret sammankallat de självständiga och oberoende myndigheter som övervakar de grundläggande och mänskliga rättigheterna. Dessa är riksdagens justitieombudsman, statsrådets justitiekansler, barnombudsmannen, jämställdhetsombudsmannen, dataombudsmannen och diskrimineringsombudsmannen. Under 2016 samlade denna sammansättning två gånger.

2.7

Samarbete med riksdagen

Människorättscentrets samarbete med riksdagen genomförs bland annat genom yttranden, utskottsutfrågning, sammankomster, möten och internationella besök. Firandet av FN:s människorättsdag har blivit ett etablerat evenemang i samband med vilket Människorättscentret presenterar sin verksamhet eller erbjuder information om olika teman för riksdagen. År 2016 var temat för evenemanget människorättsfostran.

2.8

Uppgiften för den nationella uppföljningsmekanismen för FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (CRPD) och det fakultativa protokollet som gäller konventionen trädde i kraft i Finland i juni. Enligt punkt 2 artikel 33.2 i konventionen ska parterna utse eller inrätta en självständig och oberoende mekanism med uppgiften att främja, skydda och följa det nationella genomförandet av konventionen. I Finland bildas denna mekanism av en helhet som består av riksdagens justitieombudsman, Människorättscentret och dess delegation. Detta är den första uppgiften som Finlands nationella institution för mänskliga rättigheter anvisats gemensamt. Noggrannare information

Ihmisoikeuskeskus osallistui vuoden aikana vammaissopimusta koskevaan kansainväliseen ja eurooppalaiseen yhteistyöhön, kuten EU:n CRPD-seurantamekanismin ja kansallisten seurantamekanismien tapaamiseen, Euroopan komission foorumiin, jossa käsiteltiin CRPD:n toimeenpanoa sekä CRPD-osapuolikokoukseen New Yorkissa kesäkuussa.

Ihmisoikeuskeskuksen vammaisasioiden asiantuntija aloitti virassaan lokakuussa. Eduskunnan oikeusasiamiehen kansliaan asetettiin ja nimettiin vuoden lopussa kanslian sisäinen vammaistiimi, jossa myös keskus on mukana.

YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen edistämis- ja seurantatyö käynnistyi Ihmisoikeuskeskuksessa vuonna 2016, kun vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus ja sen valinnainen pöytäkirja astuivat Suomessa voimaan. Suojelutehtävä puolestaan kuuluu eduskunnan oikeusasiamiehen tehtäviin.

2.9 Muut perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseen ja toteuttamiseen liittyvät tehtävät

2.9.1

Ihmisoikeussopimusten voimaansaattamisen edistäminen ja Suomen ihmisoikeusvelvoitteiden toteutumisen seuranta

Ihmisoikeuskeskuksen tehtäviin kuuluvat myös muut perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseen ja toteuttamiseen liittyvät tehtävät, jotka eivät suoraan käy ilmi laista. Ihmisoikeuskeskuksen perustamista koskevan hallituksen esityksen mukaan näistä tärkein olisi kansainvälisten ihmisoikeussopimusten noudattamisen, kansainvälisten valvontaelinten Suomea koskevien suositusten ja päätelmien toimeenpanon sekä

om dessa uppgifter och andra skyldigheter som gäller genomförandet av konventionen samt myndighetsaktörerna finns i del II.

Under året deltog Människorättscentret i internationellt och europeiskt samarbete kring konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, såsom i EU:s CRPD-uppföljningsmekanisms och nationella uppföljningsmekanismer möte, Europakommissionens forum där genomförandet av CRPD behandlades samt CRPD-partsmötet i New York i juni.

Den sakkunniga i frågor som gäller personer med funktionsstörning började i sin tjänst i oktober. I riksdagens justitieombudsmans kansli tillsattes och utnämndes i slutet av året ett internt team för personer med funktionsstörning, där också centret är med.

Arbetet med att främja och uppfölja FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning inleddes vid Människorättscentret 2016, när konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och dess fakultativa protokoll trädde i kraft i Finland. Skyddsuppgiften hör däremot till riksdagens justitieombudsmans uppgifter.

2.9

Övriga uppgifter i anknytning till främjandet och tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna

2.9.1

Främjande av ikraftträdandet av konventioner om de mänskliga rättigheterna och uppföljning av tillgodoseendet av Finlands skyldigheter i fråga om de mänskliga rättigheterna

Människorättscentret ska också sköta andra uppgifter som anknyter till främjandet och

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomioiden täytäntöönpanon riippumaton seuranta.

Ihmisoikeuskeskus toteuttaa tätä tehtävää seuraamalla kansainvälisten valvontaelinten suositusten täytäntöönpanoa sekä yksilö- ja ryhmäkanteluihin ja -valituksiin annettuja ratkaisuja. Se myös esittää näkemyksiään kirjallisesti ja suullisesti määräaikaisraportoinnin yhteydessä ja vastaa säännöllisesti YK:n ihmisoikeuselimiltä saapuviin kyselyihin Suomen ihmisoikeustilanteesta.

Vuoden 2016 toimintasuunnitelmassa todettiin Ihmisoikeuskeskuksen kehittävän systemaattista perus- ja ihmisoikeusseurantaa. Kansainväliseen määräaikaisraportointiin osallistuminen, keskuksen ajankohtaiskatsaukset ja niihin liittyvä tiedonkeruu, uuteen vammaistehtävään valmistautuminen sekä ihmisoikeuskasvatusselvityksessä julkaistujen suositusten seuraaminen ovat palvelleet yleisen seurannan kehittämistä.

Lista Suomen valtion vuonna 2016 antamista ihmisoikeussopimusten määräaikaisraporteista löytyy toimintakertomuksen osasta III. Toimintavuonna Ihmisoikeuskeskus ei antanut lausuntoja sopimuksia koskevaan määräaikaisraportointiin liittyen. Listaus keskuksen YK-elimille antamista muista lausunnoista on tämän osan luvussa 2.4.

Vuonna 2016 valtioneuvoston valmistelussa oli joitakin kansainvälisten ihmisoikeussopimusten ratifiointiin liittyviä asioita, joista löytyy tietoa osasta III. Erityisesti seurattiin YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen ratifioinnin loppuunsaattamista ja siitä tiedotettiin keskuksen verkkosivuilla, uutiskatsauksessa ja Facebookissa.

Tapaamiset YK:n sopimusvalvontaelinten kanssa ovat myös yksi tapa, jolla kansalliset ihmisoikeusinstituutiot voivat osallistua ihmisoikeusveloitteiden toteutumisen seurantaan ja edistämiseen. Suomen 7.määräaikaisraporttia YK:n kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen ja halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastaisen yleissopimuksen toimeenpanosta käsiteltiin sopimuksen täytäntöönpanoa valvo-

tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna, även om dessa inte direkt framgår av lagen. Enligt regeringspropositionen om inrättandet av Människorättscentret är den viktigaste av dessa uppgifter en oberoende uppföljning av efterlevnaden av internationella människorättskonventioner, genomförandet av de rekommendationer och slutsatser som internationella besöksorgan har gett Finland samt av verkställandet av domar avkunnade av Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna.

Människorättscentret genomför denna uppgift genom att övervaka genomförandet av de internationella besöksorganens rekommendationer samt de avgöranden som getts i individuella- och grupptalan samt klagomål. Centret framför även skriftliga och muntliga synpunkter i samband med den periodiska rapporteringen och svarar regelbundet på förfrågningar som kommer från FN:s människorättsorgan angående människorättsituationen i Finland.

I verksamhetsplanen för 2016 konstaterades att Människorättscentret utvecklar en systematisk uppföljning av grundläggande och mänskliga rättigheter. Deltagande i den internationella periodiska rapporteringen, centrets aktuella översikter och datainsamling i samband med dessa, förberedelse inför en ny uppgift gällande personer med funktionsnedsättning samt uppföljning av rekommendationer som publicerats i utredningen av människorättsfostran har betjänat utvecklingen av den allmänna uppföljningen.

En förteckning över de periodiska rapporter om konventionerna om mänskliga rättigheter som finska staten lämnat under 2016 finns i del III i verksamhetsberättelsen. Under verksamhetsåret lämnade Människorättscentret inga yttranden om den periodiska rapporteringen gällande konventionerna. En förteckning över övriga yttranden som centret lämnat till FN-organen finns i avsnitt 2.4 i denna del.

Statsrådet beredde ett antal ärenden som gällde ratificering av internationella konventioner om mänskliga rättigheter under 2016. Information om detta finns i del III. Särskilt

van kidutuksen vastaisen komitean istunnossa Genevessä marraskuussa. Komitealla oli kansallisen ihmisoikeusinstituution ja kidutuksen vastaisen kansallisen valvontaelimen kanssa tapaaminen, johon osallistui ihmisoikeuskeskusten ja eduskunnan oikeusasiamiehen edustajia. Komitean Suomea koskevia loppupäätelmiä käsitellään toimintakertomuksen III-osassa.

Yleismaailmallinen määräaikaistarkastelu

Keskeisenä osana perus- ja ihmisoikeusseurantaa Ihmisoikeuskeskus laati Suomen kolmatta yleismaailmallista määräaikaistarkastelua (UPR) koskevan rinnakkaisraportin, johon koostettiin tietoa Suomen ihmisoikeuskehityksestä. UPR on melko uusi YK:n ihmisoikeusneuvoston mekanismi, jossa YK:n jäsenvaltiot raportoivat maansa ihmisoikeustilanteesta ja antavat suosituksia toisille valtioille neljän ja puolen vuoden välein. Tarkastelu pohjautuu valtion omaan kansalliseen raporttiin, YK:n ihmisoikeusmekanismeilta

uppföljde man slutförandet av ratificeringen av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och information om uppföljningen delades på centrets webbplats, Facebook sida och nyhetsöversikter.

Möten med FN:s besöksorgan för konventionerna är även ett sätt för de nationella människorättsinstitutionerna att kunna delta i uppföljningen och främjandet av människorättsskyldigheterna. Finlands 7:e periodiska rapport om genomförandet av FN:s konvention mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning behandlades i Genève i november vid ett sammanträde av kommittén mot tortyr som övervakar genomförandet av konventionen. Kommittén hade ett möte med den nationella människorättsinstitutionen och det nationella besöksorganet mot tortyr. Representanter från Människorättscentret och riksdagens justitieombudsman deltog i mötet. Kommitténs slutsatser som gäller Finland behandlas i del III i verksamhetsberättelsen.

saatuihin tietoihin sekä kansallisen ihmisoikeus-instituution ja kansalaisjärjestöjen raportteihin.

Ihmisoikeuskeskus arvioi raportissaan erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten oikeuksien toteutumista sekä sitä, miten hallitus huomioi perus- ja ihmisoikeudet omassa toiminnassaan. Myönteisenä kehityksenä keskus pitää esimerkiksi YK:n vammaisia henkilöitä koskevan yleissopimuksen ratifiointia, toisen kansallisen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelman laatimista sekä yhdenvertaisuuslainsäädännön uudistusta.

Toisaalta keskus toteaa raportissaan, että monien haavoittuvassa asemassa olevien ryhmien oikeuksien edistämiseen ja turvaamiseen olisi kiinnitettävä tehokkaammin huomiota sekä lakeja ja politiikkaohjelmia laadittaessa että niitä toimeenpantaessa. Esimerkiksi meneillään olevalla sosiaali- ja terveystalveluiden uudistuksella voi olla merkittäviä vaikutuksia vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumiseen. Keskus ilmaisee raportissa myös huolensa ulkomaalaislakiin tehdyistä muutoksista, joilla rajoitettiin turvapaikanhakijoiden mahdollisuuksia saada oikeusapulain mukaista oikeusapua sekä kiristettiin perheenyhdistämisen edellytyksiä. Sukupuolivähemmistöjen osalta keskus toteaa, että olemassa olevaa lainsäädäntöä sukupuolen oikeudellisesta vahvistamisesta tulisi muuttaa niin, että lisääntymiskyvyttömyysvaatimus poistuu vahvistamisen edellytyksistä.

Myös ihmisoikeuskasvatusta on keskeinen teema keskuksen raportissa. Keskuksen mukaan alue- ja kuntatason viranomaiset tulisi ottaa kiinteämmin mukaan perus- ja ihmisoikeustyöhön ja heille olisi tarjottava perus- ja ihmisoikeuksia koskevaa koulutusta. Ihmisoikeuskasvatusta ja -koulutusta yliopistoissa tulisi edistää yliopistojen autonomien asema huomioiden.

Määräaikaistarkastelun kolmas kierros alkaa YK:n ihmisoikeusneuvostossa keväällä 2017 ja Suomi on vuorossa ensimmäisten valtioiden joukossa. Tarkastelussa arvioidaan muun muassa, millaista kehitystä edellisellä kierroksella annettujen suositusten perusteella on tapahtunut. Lisäksi toiset valtiot voivat antaa uusia

Den universella periodiska granskningen

Som en central del av uppföljningen av grundläggande och mänskliga rättigheter utarbetade Människorättscentret en parallellrapport som gäller Finlands tredje universella periodiska granskning (UPR). I parallellrapporten sammanställdes information om Finlands människorättsutveckling. UPR är en relativt ny mekanism av FN:s råd för mänskliga rättigheter där FN:s medlemsstater rapporterar om sitt lands människorättsituation och ger rekommendationer för andra stater med fyra och ett halvt års mellanrum. Granskningen grundar sig på statens egen nationella rapport, uppgifter från FN:s människorättsmekanismer samt på den nationella människorättsinstitutionens och medborgarorganisationernas rapporter.

I sin rapport utvärderar Människorättscentret i synnerhet tillgodoseendet av rättigheter för personer i sårbar ställning, samt hur regeringen beaktar de grundläggande och mänskliga rättigheterna i sin verksamhet. Människorättscentret anser att till exempel ratificeringen av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, utarbetandet av det andra nationella handlingsplanen för de grundläggande och mänskliga rättigheterna, samt reformen av likabehandlingslagstiftningen utgör en positiv utveckling.

Å andra sidan konstaterar centret i sin rapport att man borde fästa mer uppmärksamhet vid främjandet och tryggheten av många sårbara gruppers rättigheter både då man stiftar och verkställer lagar och politiska program. Till exempel den pågående social- och hälsoformen kan ha betydande effekter på genomförandet av rättigheter för personer med funktionsnedsättning. I rapporten uttrycker centret sin oro för ändringar som gjorts i utlänningslagen med vilka man begränsade asylsökandenas möjligheter att få rättshjälp enligt rättshjälplagen och förutsättningar för familjeåterförening. För de sexuella minoriteternas del konstaterar centret att den existerande lagstiftningen om det juridiska fastställandet av

suosituksia. Tarkasteltavana oleva valtio voi hyväksyä tai huomioida suositukset. Kansallisilla ihmisoikeusinstituutioilla, joilla on A-status, on aivan erityinen rooli, sillä ne voivat loppuraportin hyväksymisen yhteydessä käyttää puheenvuoron heti tarkastelun kohteena olevan valtion jälkeen. Ennen Suomen kansallisen raportin käsittelyä kansallisilla ihmisoikeusinstituutioilla sekä kansalaisjärjestöillä on myös mahdollisuus osallistua tapaamiseen valtioiden pysyvien edustustojen kanssa ja välittää heille tietoa Suomen ihmisoikeustilanteesta sekä vaikuttaa Suomelle annettavien suositusten sisältöön.

Vuonna 2016 Ihmisoikeuskeskus kansallisen ihmisoikeusinstituution edustajana toimitti ensimmäistä kertaa Suomen yleismaailmallista määräraikaistarkastelua koskevan rinnakkaisraportin YK:lle.

2.9.2

Toinen kansallinen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelma

Valtioneuvosto valmisteli vuoden aikana kansallisen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelman, joka hyväksyttiin alkuvuodesta 2017. Ohjelma on järjestyksessään toinen, ja sen tavoitteena on edistää perustuslaissa säädettyä julkisen vallan velvoitetta turvata perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Ohjelmassa asetetaan perus- ja ihmisoikeuspolitiikan painopisteet kuluvalle hallituskaudelle ja määritetään konkreettisia tavoitteita ja toimia eri hallinnonaloille 43 hankkeen muodossa.

Temaattisesti ohjelman painopistealueina ovat perus- ja ihmisoikeuskasvatus ja -koulutus, yhdenvertaisuus, itsemääräämisoikeus sekä perusoikeudet ja digitalisaatio. Ihmisoikeuskeskus osallistui toimintaohjelman valmisteluun asiantuntijana. Lisäksi keskus järjesti

kön borde ändras så att sterilitetskravet utesluts från förutsättningarna för fastställandet.

Även människorättsfostran är ett centralt tema i centrets rapport. Enligt centret bör de regionala och kommunala myndigheterna inkluderas mer i arbetet med de grundläggande och mänskliga rättigheterna, och dessa myndigheter bör erbjudas utbildning beträffande dessa rättigheter. Människorättsfostran och -utbildning vid universitet borde främjas med beaktande av universitetens autonoma ställning.

Den tredje omgången för periodisk granskning börjar vid FN:s råd för mänskliga rättigheter våren 2017 och Finland är bland de första staterna som ska granskas. I granskningen bedöms bland annat hurdan utveckling har skett enligt de rekommendationer som getts under den föregående omgången. Dessutom kan andra stater ge nya rekommendationer. Den staten som granskas kan godkänna eller notera rekommendationerna. De nationella människorättsinstitutioner som har A-status har en särskild roll, eftersom de kan i samband med godkännandet av slutrapporten använda ett inlägg genast efter den stat som varit föremål för granskning. Innan behandlingen av Finlands nationella rapport har de nationella människorättsinstitutionerna samt medborgarorganisationerna också möjlighet att delta i mötet med staternas ständiga representationer och förmedla dem information om Finlands människorättsituation samt påverka innehållet i de rekommendationer som ges till Finland.

År 2016 lämnade Människorättscentret som representant för den nationella människorättsinstitutionen för första gången en parallellrapport om Finlands universella periodiska granskning till FN.

helmikuussa yhdessä oikeusministeriön ja valtioneuvoston perus- ja ihmisoikeusyhteys-henkilöiden verkoston kanssa toimintaohjelman valmistelusta seminaari- ja kuulemistilaisuuden, johon osallistui kansalaisjärjestöjä ja muita sidosryhmiä.

Ihmisoikeuskeskus osallistui perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelmatyöhön myös kansainvälisesti, kun keskuksen asiantuntijaa haastateltiin Hollannin ihmisoikeusinstituutin käynnistämään tutkimukseen, jossa arvioidaan Hollannin kansallista ihmisoikeustoimintaohjelmaa muun muassa vertailemalla eri maiden toimintaohjelmia.

Ihmisoikeuskeskus osallistui toisen kansallisen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelman valmisteluun asiantuntijana.

2.9.2

Den andra nationella handlingsplanen för grundläggande och mänskliga rättigheter

Under året beredde statsrådet den nationella handlingsplanen för grundläggande och mänskliga rättigheter som godkändes i början av 2017. Programmet är andra i sin ordning, och dess syfte är att främja det allmännas skyldighet enligt grundlagen att se till att de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna förverkligas. I programmet bestäms fokusområdena för den grundläggande- och människorättspolitiken inför följande regeringsperiod och fastställs konkreta mål och åtgärder för olika förvaltningsområden i form av 43 projekt.

Tematiska fokusområden i programmet är fostran och utbildning i grundläggande och mänskliga rättigheter, likabehandling, självbestämmanderätt samt grundläggande rättigheter och digitalisering. Människorättscentret deltog i beredningen av handlingsplanen som sakkunnig. Dessutom ordnade centret i februari tillsammans med justitieministeriets och statsrådets nätverk av kontaktpersoner för grundläggande och mänskliga rättigheter ett seminarium och informationsmöte om beredningen av handlingsplanen, i vilket medborgarorganisationer och andra intressentgrupper deltog.

Människorättscentret deltog i arbetet med handlingsplanen för grundläggande och mänskliga rättigheter också på internationell nivå, när en av centrets sakkunniga intervjuades för en undersökning som inletts av det nederländska människorättsinstitutet. I undersökningen bedöms det nederländska nationella människorättshandlingsplanen bland annat genom att jämföra olika länders handlingsplaner.

Människorättscentret deltog i beredningen av den andra handlingsplanen för grundläggande och mänskliga rättigheter som sakkunnig.

3 Ihmisoikeusvaltuuskunnan toiminta vuonna 2016

Människorättsdelegationens verksamhet under 2016

3.1 Yleistä

Ihmisoikeuskeskuksen valtuuskunta toimii perus- ja ihmisoikeusalan toimijoiden kansallisena yhteistyöelimenä, käsittelee laajakantoisia ja periaatteellisesti tärkeitä perus- ja ihmisoikeusasioita ja hyväksyy vuosittain Ihmisoikeuskeskuksen toimintasuunnitelman ja toimintakertomuksen. Valtuuskunnan kokouksia valmistellaan työvaliokunnassa. Ihmisoikeusvaltuuskunnan ja työvaliokunnan puheenjohtajana toimii Ihmisoikeuskeskuksen johtaja.

Kokouksissa käsitellään Ihmisoikeuskeskuksen ajankohtaista toimintaa. Lisäksi valtuuskunnan jäsenet tiedottavat esimerkiksi järjestämistään tilaisuuksista ja koulutuksista sekä muista ajankohtaisista asioistaan.

3.2 Ensimmäisen ihmisoikeusvaltuuskunnan toimikauden päätös

Ensimmäisen ihmisoikeusvaltuuskunnan toimikausi päättyi 31.3.2016. Valtuuskunnan viimeisessä kokouksessa helmikuussa hyväksyttiin Ihmisoikeuskeskuksen toimintakertomus vuodelta 2015 sekä valtuuskunnan kannanotto turvapaikanhakijoiden oikeusturvan heikennyksistä. Kannanotossaan valtuuskunta ilmaisi vakavan huolensa hallituksen esittämistä muutok-

3.1 Allmänt

Människorättscentrets delegation är ett nationellt samarbetsorgan för aktörer inom de grundläggande och mänskliga rättigheterna, som behandlar långtgående och principiellt viktiga frågor kring grundläggande och mänskliga rättigheter och godkänner årligen Människorättscentrets verksamhetsplan och verksamhetsberättelse. Delegationens sammankomster bereds i arbetsutskottet. Direktören för Människorättscentret är ordförande för delegationen och arbetsutskottet.

Människorättscentrets aktuella verksamhet behandlas vid möten. Delegationsmedlemmarna informerar dessutom delegationen om sammankomster och utbildningar som de ordnat samt om andra aktuella frågor.

3.2 Den första människorättsdelegationens mandatperiod avslutades

Den första människorättsdelegationens mandatperiod avslutades den 31 mars 2016. I delegationens sista möte i februari godkändes Människorättscentrets verksamhetsberättelse för 2015 samt delegationens ställningstagande till begränsning av asylsökandenas rättsskydd. I sitt ställningstagande uttryckte delegationen

sista ulkomaalaislain oikeusapua ja valitusaikaa koskeviin pykäliin.

Valtuuskunnan toimikauden loppuun asti nimitetyt ihmisoikeuskasvatus- ja koulutusjaosto sekä perus- ja ihmisoikeuksien täytäntöönpanon seurantajaosto kokoontuivat alkuvuonna kerran. Vammaisjaoston suunnitteluryhmä piti viimeisen tapaamisensa vuonna 2015.

Ihmisoikeuskasvatus- ja -koulutusjaosto tuki toimikautensa aikana Ihmisoikeuskeskuksen ja ihmisoikeusvaltuuskunnan ihmisoikeuskasvatukseen ja -koulutukseen liittyvää vaikuttamistyötä, tiedonvaihtoa ja koordinaatiota Suomessa. Sen viimeisessä kokouksessa keskusteltiin vielä muun muassa valtioneuvoston valmisteltavana olleesta perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelmasta ja yhdenvertaisuussuunnitelmien laatimisesta oppilaitoksissa.

Seurantajaoston viimeisessä kokouksessa käsiteltiin Suomen tulevia määräaikaistraportoiteja sekä jaettiin kokemuksia jaoston toiminnasta. Toimikautensa aikana jaosto keskusteli erityisesti kansainväliseen raportointiin liittyvistä menettelyistä sekä kotimaan perus- ja ihmisoikeusseurannan suuntaamisesta.

3.3 Uuden ihmisoikeusvaltuuskunnan asettaminen ja sen toiminta

Eduskunnan oikeusasiamies asetti Ihmisoikeuskeskuksen johtajaa kuultuaan uuden ihmisoikeusvaltuuskunnan toimikaudeksi 1.4.2016–31.3.2020. Valtuuskunnassa on 38 jäsentä. Lain mukaan valtuuskunta koostuu kansalaisyhteiskunnan, perus- ja ihmisoikeustutkimuksen sekä muiden perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseen ja turvaamiseen osallistuvien toimijoiden edustajista. Valtuuskunnan jäsenet valittiin avoimen haun kautta ja henkilökohtaisen asiantuntemuksensa perusteella siten, että kokoonpanossa toteutui edellä mainittu lain tarkoitus. Valtuuskuntaan kuuluvat ylimpien lailisuusvalvojen, erityisvaltuutettujen ja Saamelaiskäräjien edustajat.

sin allvarliga oro för de ändringar som regeringen föreslagit i utlänningslagen i paragraferna om rättshjälp och besvärstid.

Sektionen för människorättsfostran och -utbildning, som utnämnts till slutet av delegationens mandatperiod, och uppföljningssektionen för tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna samlades en gång i början av året. Planeringsgruppen för sektionen för rättigheter för personer med funktionsnedsättning höll sitt sista möte 2015.

Sektionen för människorättsfostran och -utbildning stödde under sin mandatperiod påverkningsarbetet, informationsutbytet och samordningen som gäller Människorättscentrets och människorättsdelegationens människorättsfostran och -utbildning i Finland. I dess sista möte diskuterades bland annat handlingsplanen för grundläggande och mänskliga rättigheter som bereddes av statsrådet och utarbetandet av likabehandlingsplaner vid läroanstalterna.

I uppföljningssektionens sista möte behandlades Finlands kommande periodiska rapporter samt delades erfarenheter av sektionens verksamhet. Under sin mandatperiod diskuterade sektionen särskilt förfaranden som gäller internationell rapportering samt inriktningen av den inhemska uppföljningen av grundläggande och mänskliga rättigheter.

3.3 Tillsättande av en ny människorättsdelegation och dess verksamhet

Riksdagens justitieombudsman tillsatte efter att ha hört Människorättscentrets direktör en ny människorättsdelegation för mandatperioden 1.4.2016–31.3.2020. Delegationen har 38 medlemmar. Enligt lagen består delegationen av representanter för det civila samhället, forskningen kring de grundläggande och mänskliga rättigheterna och andra aktörer som deltar i främjandet och tryggheten av de grundläggande

Uuden valtuuskunnan kanssa pohdittiin aluksi linjauksia tulevien vuosien työlle. Valtuuskunnan kuultavana kävi myös ministeriöiden edustajia kertomassa ajankohtaisten perus- ja ihmisoikeusasiakirjojen, kuten Suomen kolmannen yleismaailmallista määräaikaistarkastelua koskevan raportin sekä toisen kansallisen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelman valmistelusta. Vierailujen yhteydessä valtuuskunnan jäsenet esittivät näkemyksiään ja kommenttejaan.

Toimintasuunnitelman mukaisesti vanhan ja uuden valtuuskunnan jäsenille järjestettiin huhtikuussa yhteinen työpaja kokemusten vaihtamiseksi. Työpajan jälkeen uusi valtuuskunta piti järjestäytymiskokouksen ja valitsi itselleen varapuheenjohtajan sekä työvaliokunnan jäsenet.

Toisessa kokouksessaan kesäkuussa valtuuskunta käsittelee jäsenille lähetettyä kyselyä, jossa kartoitettiin jäsenten näkemyksiä valtuuskunnan työ- ja menettelytavoista, tehtävistä sekä käsiteltävistä perus- ja ihmisoikeuskysymyksistä. Kyselyn tarkoituksena oli viitoittaa valtuuskunnan tulevaa toimintaa. Kyselyn perusteella valtuuskunnan roolin koettiin olevan moninainen - toisaalta sen katsottiin tarjoavan mahdollisuuksia keskinäiselle tiedonvaihdon ja keskustelulle, toisaalta toivottiin, että valtuuskunta pyrkisi vaikuttamaan myös ulospäin ja edistäisi laajalaisesti ihmisoikeusnäkökulman juurtumista yhteiskunnassa. Moni jäsenistä tarjosi aktiivisesti omaa osaamistaan valtuuskunnan käyttöön. Tärkeinä käsiteltävinä aiheina pidettiin muun muassa turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten oikeuksia, maahanmuuttoa sekä ikääntyvien ja vammaisten henkilöiden oikeuksia. Laajempina teemoina esille nousivat eri perus- ja ihmisoikeustoimijoiden roolien ja vastuiden selkiyttäminen sekä oikeuksien toteutumisen seuranta indikaattorien ja politiikkaohjelmien avulla. Valtuuskunnan työtapojen toivottiin olevan joustavia.

Valtuuskunta hyväksyi toisessa kokouksessaan myös alaisuudessaan toimivan pysyvän jaoston eli vammaisten henkilöiden ihmisoikeuskomitean työjärjestyksen sekä valitsi keskuu-

de och mänskliga rättigheterna. Delegationens medlemmar valdes genom öppen ansökan och personlig expertis så att det ovannämnda syftet enligt lagen genomfördes i sammansättningen. Till delegationen hör representanter från högsta laglighetsövervakare, specialombudsmän och sametinget.

Med den nya delegationen funderade man först riktlinjer för arbetet under de kommande åren. Delegationen hörde också ministeriernas representanter som berättade om beredningen av aktuella handlingar om grundläggande och mänskliga rättigheter, såsom rapporten om Finlands tredje universella periodiska granskning samt den andra handlingsplanen för grundläggande och mänskliga rättigheter. I samband med besöken framställde delegationens medlemmar sina synpunkter och kommentarer.

Enligt verksamhetsplanen ordnades en gemensam workshop för medlemmar i den gamla och nya delegationen i april för att dela erfarenheter. Efter workshopen hade delegationen sitt konstituerande möte och valde en vice ordförande och medlemmar till arbetsutskottet.

I sitt andra möte behandlade delegationen den enkät som skickats till medlemmarna, med vilken man kartlade medlemmarnas synpunkter om delegationens arbets- och förfarandesätt, uppgifter och frågor kring grundläggande och mänskliga rättigheter som behandlas. Syftet med enkäten var att dra upp riktlinjer för delegationens framtida verksamhet. Enligt enkäten ansågs delegationens roll vara mångsidig - å ena sidan ansågs den erbjuda möjlighet för ömsesidigt informationsutbyte och diskussion, å andra sidan önskade man att delegationen också borde sträva efter att påverka utåt och främja etableringen av människorättssynen i samhället i stor omfattning. Flera medlemmar erbjöd aktivt sin egen expertis för delegationen. Viktiga teman ansågs vara bland annat asylsökandenas och flyktningarnas rättigheter, invandring samt rättigheter för äldre personer och personer med funktionsnedsättning. Bredare teman som kom fram var ett behov att tydliggöra roller och ansvar hos aktörer som

destaan viisi jäsentä komiteaan.

Valtuuskunnan kolmas kokous järjestettiin syyskuussa, jolloin valtuuskunta hyväksyi Ihmisoikeuskeskuksen toimintasuunnitelman vuodelle 2017 sekä suuntaa-antavan ihmisoikeusvaltuuskunnan työsuunnitelman vuosille 2016–2018. Vahvaa kannatusta sai vuosittaiseksi kokousteemaksi esitetty perus- ja ihmisoikeuskeskustelu ylimpien laillisuusvalvojien, erityisvaltuutettujen sekä muiden toimijoiden tuoreiden toiminta- ja vuosikertomusten pohjalta.

Vuoden viimeisessä kokouksessa keskusteltiin valtioneuvoston toisesta kansallisesta perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelmasta. Oikeusministeriön vastuuvirkamies esitteli ohjelman luonnosta. Luonnosta koskevat huomiot välitettiin sekä suullisesti että kirjallisesti oikeusministeriölle ja perus- ja ihmisoikeusyhteisöhenkilöiden verkostolle. Lisäksi valtuuskunnan jäsen Eeva Nykänen esitteli perus- ja ihmisoikeusnäkökulmia sote-uudistukseen.

Uusi ihmisoikeusvaltuuskunta aloitti toimintansa 1.4.2016.

3.4 Vammaisten henkilöiden ihmisoikeuskomitea

Syyskuussa vammaisten henkilöiden ihmisoikeuskomitea ja Ihmisoikeuskeskus tapasivat epävirallisesti pohtiakseen komitean tulevaa toimintaa ja toimintatapoja. Varsinainen järjestäytymiskokous pidettiin 19.10.2016, jolloin komiteaan nimetyt valtuuskunnan viisi jäsentä valitsivat komitean puheenjohtajaksi Kalle Könkkölän sekä varapuheenjohtajaksi Elina Akaan-Penttilän (nyk. Nieminen). Komiteaa täydennetään myöhemmin vielä vähintään neljällä ihmisoikeusvaltuuskunnan ulkopuolisella asiantuntijalla. Komitean työhön osallistuvat asiantuntijajäseninä myös eduskunnan oikeus-

arbetar med grundläggande och mänskliga rättigheter samt att uppfölja tillgodoseendet av rättigheter med hjälp av indikatorer och politiska program. Delegationens arbetssätt önskades vara flexibla.

I sitt andra möte godkände delegationen också arbetsordningen för den ständiga sektionen som lyder under delegationen, dvs. människorättskommittén för personer med funktionsnedsättning samt valde fem medlemmar till kommittén inom sig.

Delegationens tredje möte hölls i september, då delegationen godkände Människorättscentrets verksamhetsplan för 2017 samt människorättsdelegationens riktgivande arbetsplan för 2016–2018. Diskussionen om grundläggande och mänskliga rättigheter som föreslagits till ett årligt mötestema, utifrån de högsta laglighetsövervakarnas, specialombudsmännens samt andra aktörers färskas verksamhets- och årsberättelser, fick även ett starkt understöd.

I årets sista möte diskuterades statsrådets andra handlingsplan för grundläggande och mänskliga rättigheter. Justitieministeriets ansvariga tjänsteman presenterade utkastet till handlingsplanen. Anmärkningarna om utkastet förmedlades både muntligt och skriftligt till justitieministeriet samt nätverket av kontaktpersoner för grundläggande och mänskliga rättigheter. Dessutom presenterade delegationens medlem Eeva Nykänen synpunkter om grundläggande och mänskliga rättigheter i fråga om social- och hälsovårdsreformen.

Den nya människorättsdelegationen inledde sin verksamhet 1.4.2016.

3.4 Människorättskommittén för personer med funktionsnedsättning

I september träffades människorättskommittén för personer med funktionsnedsättning och

asiamiehen ja Ihmisoikeuskeskuksen edustajat.

Järjestäytymiskokouksessa päätettiin, että komitea keskittyy aluksi seuraavan vuoden toiminnan suunnitteluun. Yleiseksi tavoitteeksi valittiin vammaisten aseman parantaminen ja yhdenvertaisuuden edistäminen Suomessa, esimerkiksi lainsäädäntötyöhön vaikuttamalla.

Kahdessa seuraavassa kokouksessaan komitea käsitteli tulevaa toimintaansa konkreettisten ehdotusten muodossa. Mahdollisina toimintamuotoina pidettiin muun muassa yhteistyökumppanien tapaamista sekä erilaisten kuulemisten ja tilaisuuksien järjestämistä. Yhteistyön sujuva järjestäminen Ihmisoikeuskeskuksen ja eduskunnan oikeusasiamiehen kanssa koettiin myös hyvin tärkeäksi. Kokouksissa käytiin lisäksi keskustelua vammaisten henkilöiden kokemista ihmisoikeusongelmista ja valittiin komitean toimintasuunnitelmaan kolme teemakokonaisuutta: osallisuus, esteettömyys ja saavutettavuus sekä sosiaali- ja terveystalvet.

Människorättscentret inofficiellt för att fundera på kommitténs framtida verksamhet och förfarandesätt. Det egentliga konstituerande mötet hölls 19.10.2016, då de fem medlemmar som utnämnts till kommittén valde Kalle Könkkölä till ordförande och Elina Akaan-Penttilä (nuförtiden Nieminen) som vice ordförande. Kommittén kompletteras ännu senare med minst fyra utomstående sakkunniga. Representanter för riksdagens justitieombudsman och Människorättscentret deltar också i kommitténs arbete som sakkunnigmedlemmar.

I det konstituerande mötet beslöt man att kommittén först ska koncentrera sig på planeringen av det följande årets verksamhet. Som allmänt mål fastställdes förbättring av ställningen av personer med funktionsnedsättning och främjande av likabehandling i Finland, till exempel genom att påverka lagstiftningsarbetet.

I sina följande två möten behandlade kommittén sin framtida verksamhet i form av konkreta förslag. Som möjliga verksamhetsformer ansågs bland annat möte med samarbetspartner och ordnande av olika informationsmöten och evenemang. Ett smidigt samarbete med Människorättscentret och riksdagens justitieombudsman ansågs också vara mycket viktigt. I möten diskuterades också de människorättsproblem som personer med funktionsnedsättning har upplevt och valdes tre temahelheter för kommitténs verksamhetsplan: delaktighet, tillgänglighet och tillgång samt social- och hälsovårdstjänster.

Vammaisyleissopimuksen velvoitteet liittyen sopimuksen täytäntöönpanoon ja seurantaan

Skyldigheter i konventionen
om rättigheter för personer
med funktionsnedsättning i
fråga om genomförandet och
övervakningen av konventionen

Mikko Joronen ¹

Vammaisyleissopimuksen 33 artiklan toimijat

YK:n vammaisten oikeuksien yleissopimus ja yleissopimuksen valinnainen pöytäkirja astuivat kansallisesti voimaan 10.6.2016. Yleissopimuksen tarkoituksena on edistää, suojella ja taata vammaisille henkilöille täysimääräisesti ja yhdenvertaisesti kaikki ihmisoikeudet ja perusvapaudet sekä edistää vammaisten henkilöiden ihmisarvon kunnioittamista.

Yleissopimuksen täytäntöönpanoa valvoo kansainvälisesti vammaisten henkilöiden oikeuksien komitea, jolle sopimusosapuolet raportoivat määräajoin. Tätä valvontaa täydentää valinnainen pöytäkirja, jolla mahdollistetaan yksittäisille henkilöille ja henkilöryhmille oikeus tehdä vammaisten henkilöiden oikeuksien komitealle valituksia väitetyistä yleissopimuksella tunnustettujen oikeuksien loukkauksista. Valinnaisessa pöytäkirjassa määrätään myös komitean aloitteesta tapahtuvasta vakavien ja järjestelmällisten loukkausten tutkintamenetelmästä.

Yleissopimuksen voimaantulon johdosta vammaisten henkilöiden oikeuksiin liittyvää kansallista toimijakenttää on uudistettu vastaamaan sopimuksen täytäntöönpanoon ja seurantaan liittyviä velvoitteita. Tässä teema-artikkelissa käydään lävitse näitä mekanismeja ja niiden tehtäviä. Tarkoituksena on tarjota kokonaiskuva siitä, mitä yleissopimuksen täytäntöönpanoon ja seurantaan liittyvät velvoitteet tarkoittavat käytännössä ja kuka vastaa kustakin velvoitteesta.

Yleissopimuksen täytäntöönpanoon ja seurantaan liittyvät velvoitteet määritellään 33 artiklassa. Artiklassa on kolme velvoitetta sopimusosapuolille. Artiklan 1 kohdan mukaan sopimusosapuolten on nimettävä yksi tai useampi kansallinen yhteystaho yleissopimuksen täytäntöönpanoon liittyviä asioita varten. Lisäksi

Aktörer enligt artikel 33 i konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och dess fakultativa protokoll trädde i kraft på nationell nivå 10.6.2016. Konventionens syfte är att främja, skydda och garantera personer med funktionsnedsättning fullständiga och jämlika mänskliga rättigheter och grundläggande friheter samt att främja respekten för människovärdet.

På internationell nivå övervakas genomförandet av konventionen av en kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning till vilken parterna rapporterar periodvis. Denna övervakning kompletteras av det fakultativa protokollet som ger enskilda personer och persongrupper möjlighet att anföra besvär hos kommittén för rättigheter för personer med funktionsnedsättning över påstådda kränkningar av rättigheter som identifierats i konventionen. I det fakultativa protokollet fastställs även ett utredningsförfarande som inleds på kommitténs initiativ vid allvarliga eller systematiska kränkningar.

Till följd av ikraftträdandet av konventionen har det nationella aktörfältet gällande rättigheter för personer med funktionsnedsättning förnyats för att det ska motsvara de skyldigheter som gäller genomförandet och övervakningen av konventionen. I denna temaartikel går vi igenom dessa mekanismer och deras uppgifter. Syftet är att ge en helhetsbild av vad skyldigheterna, som gäller genomförandet och övervakningen av konventionen, betyder i praktiken och vem som svarar för respektive skyldighet.

Skyldigheterna för genomförandet och övervakningen av konventionen fastställs i artikel 33. Artikel 33 har tre skyldigheter för konventionsstaterna. Enligt punkt 1 i artikeln ska konventionsstaterna utse en eller flera kontaktpunkter för frågor som gäller genomför-

1 Kirjoittaja toimii Ihmisoikeuskeskuksen asiantuntijana.

1 Skribenten är sakkunnig inom Människorättscentret.

sopimusosapuolet voivat oman harkintansa puitteissa perustaa koordinaatiomekanismin helpottamaan täytäntöönpanoon liittyvää toimintaa eri aloilla ja tasoilla. Artiklan 2 kohdan mukaan sopimusosapuolten on nimettävä tai perustettava riippumaton mekanismi, jonka avulla edistetään, suojellaan ja seurataan yleissopimuksen täytäntöönpanoa. Artiklan 3 kohdan mukaan sopimusosapuolten on osallistettava vammaiset henkilöt ja heitä edustavat järjestöt seurantamenettelyyn täysimääräisesti.

Suomessa kansallinen yhteystaho (*focal point*) muodostuu sosiaali- ja terveysministeriöstä, ulkoasiainministeriöstä ja koordinaatiomekanismin keskuudestaan nimeämästä kansalaisjärjestön edustajasta. Koordinaatiomekanismi (*coordination mechanism*) on vammaisten henkilöiden oikeuksien neuvottelukunta. Riippumattoman mekanismin (*independent mechanism*) tehtävistä huolehtivat eduskunnan oikeusasiamies, Ihmisoikeuskeskus ja sen ihmisoikeusvaltuuskunta, jotka yhdessä muodostavat Suomen kansallisen ihmisoikeusinstituution. Vammaisten henkilöiden osallistamista ja osallistumista varten ihmisoikeusvaltuuskunnan alaisuuteen on perustettu pysyvä vammaisjaosto, vammaisten henkilöiden ihmisoikeuskomitea.

Kansallinen yhteystaho ja koordinaatiomekanismi

Kansallisen yhteystahon tehtävinä sosiaali- ja terveysministeriössä on vastata yleissopimuksen täytäntöönpanosta, kuten siihen liittyvästä lainsäädäntövalmistelusta, erilaisten selvitysten teettämisestä sekä yleissopimukseen liittyvästä tiedottamisesta, tiedon keruusta ja tilastojen hyödyntämisestä. Lisäksi tehtäviin kuuluu toimia koordinoivana elimenä yleissopimukseen liittyvissä asioissa eri tahojen välillä, mukaan lukien valtionhallinnossa ja edistää vammaisten henkilöiden oikeuksien valtavirtaistamista yhteiskunnassa.

Vammaisyleissopimuksen täytäntöönpanoa

andert av konventionen. Dessutom kan konventionsstaterna enligt egen bedömning inrätta en samordningsmekanism för att underlätta därtill relaterad verksamhet inom olika sektorer och på olika plan. Enligt punkt 2 i artikeln ska parterna utse eller upprätta en oberoende mekanism för att främja, skydda och övervaka genomförandet av konventionen. Enligt punkt 3 i artikeln ska personer med funktionsnedsättning och de organisationer som representerar dem involveras i och fullt ut medverka i övervakningsförfarandet.

I Finland består kontaktpunkten (*focal point*) av social- och hälsovårdsministeriet, utrikesministeriet och en representant för en medborgarorganisation som samordningsmekanismen har utnämnt inom sig. Samordningsmekanismen (*coordination mechanism*) är en delegation för rättigheter för personer med funktionsnedsättning. För den oberoende mekanismens (*independent mechanism*) uppgifter ansvarar justitieombudsmannen, Människorättscentret och människorättsdelegationen, som tillsammans bildar Finlands nationella människorättsinstitution. För involvering och delaktighet av personer med funktionsnedsättning har det inrättats en kommitté för mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning som en permanent sektion under människorättsdelegationen.

Den nationella kontaktpunkten och samordningsmekanismen

Den nationella kontaktpunktens uppgifter i social- och hälsovårdsministeriet är att ansvara för genomförandet av konventionen, såsom lagstiftningsberedningen, utförandet av olika utredningar samt information om konventionen, datainsamlingen och utnyttjandet av statistikuppgifter. Dessutom är den ett samordningsorgan i frågor som gäller konventionen mellan olika instanser, även i statsförvaltningen, och främjar integreringen av rättigheter för personer med funktionsnedsättning i samhället.

På internationell nivå övervakas genomför-

valvoo kansainvälisesti vammaisten henkilöiden oikeuksien komitea, jolle sopimuspuolet raportivat määräajoin. Ulkoasianministeriön tehtävä kansallisen yhteystahon roolissa on vastata vammaisyleissopimuksen 35 artiklan mukaisen määräaikaisraportoinnin koordinoinnista. Suomen on annettava ensimmäinen raportti yleissopimuksen velvoitteiden täytäntöönpanoon liittyvistä toimista ja siinä yhteydessä tapahtuneesta kehityksestä kahden vuoden kuluttua sopimuksen kansallisesta voimaantulosta. Tämän jälkeen raportti annetaan neljän vuoden välein.

Koordinaatiomekanismin tarkoituksena on helpottaa täytäntöönpanoon liittyvää toimintaa valtionhallinnon ja yhteiskunnan eri aloilla ja tasoilla. Tätä varten sosiaali- ja terveystieteiden yhteistyön on perustettu vammaisten henkilöiden oikeuksien neuvottelukunta. Neuvottelukunnasta annettu asetus tuli voimaan 1.1.2017. Tehtävänsä toteuttamiseksi neuvottelukunta edistää ja sovittaa yhteen vammaisyleissopimuksen kansallista täytäntöönpanoa ja vammaisten henkilöiden huomioon ottamista kaikkien hallinnonalojen toiminnassa. Neuvottelukunnan on laadittava toimikaudelleen toimintaohjelma, jossa määritellään vammaisyleissopimuksen täytäntöönpanon edistämisen keskeiset kansalliset tavoitteet ja niitä edistävät keinot sekä tarvittava seuranta. Lisäksi neuvottelukunta nimittää keskuudestaan vammaisia henkilöitä edustavan osallistujan kansallisen yhteystahon toimintaan.

Riippumaton rakenne

Riippumattoman rakenteen tehtävät on osoitettu eduskunnan oikeusasiamiehelle, Ihmisoikeuskeskukselle ja sen ihmisoikeusvaltuuskunnalle, jotka yhdessä muodostavat Suomen kansallisen ihmisoikeusinstituution. Tältä osin oikeusasiamiehestä annetun lain muutos tuli voimaan 10.6.2016.

Vammaisyleissopimuksen 33 artiklan 2 kohdassa todetaan, että rakenteen olisi oltava

andret av konventionen för rättigheter för personer med funktionsnedsättning av kommittén för rättigheter för personer med funktionsnedsättning till vilken parterna rapporterar periodvis. Utrikesministeriets uppgift i rollen som nationell kontaktpunkt är att ansvara för samordningen av den periodiska rapporteringen enligt artikel 35 i konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Finlands ska lämna sin första rapport om åtgärder för genomförande av skyldigheter i konventionen och om utveckling som skett i samband med det två år efter att konventionen trätt i kraft på nationell nivå. Efter detta lämnas rapporten var fjärde år.

Syftet med samordningsmekanismen är att underlätta verksamheten som gäller genomförandet på olika områden och nivåer i statsförvaltningen och samhället. För detta har man inrättat en delegation för rättigheter för personer med funktionsnedsättning i anslutning till social- och hälsovårdsministeriet. Förordningen om delegationen för rättigheter för personer med funktionsnedsättning trädde i kraft 1.1.2017. För att fullfölja sin uppgift ska delegationen främja och samordna det nationella genomförandet av konventionen och beaktandet av rättigheterna för personer med funktionsnedsättning i verksamheten inom alla förvaltningsområden. Delegationen ska göra upp ett verksamhetsprogram för sin mandattid där den anger viktiga nationella mål för att främja genomförandet av konventionen och metoder för att nå målen samt behövlig uppföljning. Dessutom utser delegationen bland sina medlemmar en representant att delta i verksamheten för den nationella kontaktpunkten.

Den oberoende mekanismen

Den oberoende mekanismens uppgifter har anvisats justitieombudsmannen, Människorättscentret och människorättsdelegationen, som tillsammans bildar Finlands nationella människorättsinstitution. För denna del trädde ändringen av lagen om riksdagens justitieombudsman i kraft 10.6.2016.

kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden asemaa ja toimintaa koskevien YK:n niin sanottujen Pariisin periaatteiden mukainen. Pariisin periaatteiden mukaan kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden on oltava hallituksen lailla perustamia, itsenäisiä ja riippumattomia sekä kokoonpanoltaan pluralistisia. Niillä on oltava laaja toimivalta turvata ja edistää ihmisoikeuksia kansallisella tasolla sekä riittävät tutkintavaltuudet ja resurssit. Suomen kansalliselle ihmisoikeusinstituutiolle vahvistettiin vuonna 2014 kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden kansainvälisen koordinaatiokomitean arviointiin perustuva korkein mahdollinen A-status. Tämä tarkoittaa, että Suomen kansallinen ihmisoikeusinstituutio täyttää Pariisin periaatteet täysimääräisesti.

Vammaisyleissopimuksen toimeenpanon edistämisen, suojelun ja seurannan toteuttamiseen tarvitaan ihmisoikeusinstituution kaikkia osia. Niiden erilaiset lakisääteiset tehtävät tukevat toinen toisiaan erityistehtävän toteuttamisessa. Vammaisten oikeuksien tehokas toteuttaminen eli suojele edellyttää mahdollisuutta tutkia yksittäistapauksia ja tehdä tarkastuksia, jotka kuuluvat oikeusasiamiehen tehtäviin. Toiseksi erityistehtävä edellyttää ihmisoikeuskasvatusta, -koulutusta, -tutkimusta ja -tiedotusta, jotka kuuluvat Ihmisoikeuskeskuksen tehtäviin. Kolmanneksi erityistehtävä edellyttää eri perus- ja ihmisoikeustoimijoiden yhteistyötä ja vammaisten henkilöiden osallistamista. Tähän ihmisoikeusvaltuuskunta tarjoaa hyvän foorumin.

I punkt 2 i artikel 33 i konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning konstateras att mekanismen ska vara i enlighet med de principer, s.k. FN:s Parisprinciper som hänför sig till de nationella människorättsinstitutionernas ställning och funktion. Enligt dessa principer ska nationella institutioner för mänskliga rättigheter inrättas av regeringen genom lag. De ska ha en pluralistisk sammansättning och vara självständiga och oberoende. De ska ha ett brett mandat för att främja och skydda de mänskliga rättigheterna nationellt, samt tillräckligt omfattande befogenheter och resurser för att genomföra undersökningar. År 2014 beviljades Finlands nationella människorättsinstitution högsta möjliga A-status som grundar sig på en utvärdering genomförd av den internationella samordningskommittén för nationella människorättsinstitutioner. Detta betyder att Finlands nationella människorättsinstitution uppfyller Parisprinciperna fullt ut.

För att genomföra skyldigheten att främja, skydda och övervaka genomförandet av konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning behövs alla delar av människorättsinstitutionen. Dess olika lagstadgade uppgifter stödjer varandra i genomförandet av specialuppgiften. Effektivt genomförande av rättigheterna för personer med funktionsnedsättning dvs. skydd förutsätter en möjlighet att utreda enskilda fall och göra inspektioner som ingår i JO:s uppgifter. För det andra förutsätter specialuppgiften människorättsfostran, -utbildning, -undersökning och -information som ingår i uppdragen för institutionen för mänskliga rättigheter. För det tredje kräver specialuppgiften samarbete mellan aktörer som arbetar med de grundläggande och mänskliga rättigheterna och att personer med funktionsnedsättning deltar. För detta utgör människorättsdelegationen ett utmärkt forum.

Vammaisyleissopimuksen täytäntöönpanon edistäminen, suojele ja seuranta Suomessa

Kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden rooli

Käsittepari ihmisoikeuksien edistäminen ja suojeleminen on YK:n asiakirjoissa vakiintunut tapa ilmaista ihmisoikeuksiin liittyviä velvoitteita ja tehtäviä. Valtioille ihmisoikeussopimuksista aiheutuvat velvoitteet voi määritellä seuraavasti:

- velvoite kunnioittaa edellyttää valtioiden pidättäytyvän ihmisoikeusloukkauksista,
- velvoite suojele edellyttää valtion estävän kolmansia osapuolia loukkaamasta ihmisoikeuksia ja
- velvoite toteuttaa edellyttää valtion ryhtyvän toimiin varmistaakseen, että sen oikeudenkäyttöpiiriin kuuluvat henkilöt voivat nauttia oikeuksien toteutumisesta.

Kansalliset ihmisoikeusinstituutiot ovat toimielimiä, joiden perustehtävänä on edistää ja suojele ihmisoikeuksia, joten vammaisyleissopimuksen erityistehtävä sopii hyvin juuri kansallisille ihmisoikeusinstituutioille.

YK:n ihmisoikeusvaltuutetun toimiston kansallisille ihmisoikeusinstituutioille suuntaamassa yleisoppaassa korostetaan edistämisen ja suojele tehtävien liittyvän kiinteästi toisiinsa. Edistämisen tavoitteena on ihmisoikeuksia turvaavien arvojen ja asenteiden vaaliminen sekä ihmisoikeuskulttuurin luominen. Sisällöllisesti tämä tarkoittaa, että edistämistehtävässä on kyse kansainvälisesti vahvistettujen ihmisoikeusnormien ja niiden vakiintuneiden tulkintojen tunnettavuuden ja ymmärtämisen edistämisestä. Ihmisoikeuksien edistämisen keinoja ovat ihmisoikeuskasvatus ja -koulutus, laajempi tiedon välittäminen ihmisoikeuksista mukaan lukien tiedonvälittäminen tiedotusvälineiden avulla, julkaisujen levittäminen, tilaisuuksien järjestäminen ja erilaiset yhteisölliset aloitteet ja toiminnot.

Ihmisoikeusinstituutioiden suojele tehtävän tarkoituksena on tunnistaa ja tutkia ihmisoikeus-

Främjande, skydd och övervakning av genomförandet av konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning i Finland

De nationella människorättsinstitutionernas roll

Begreppen främja och skydda de mänskliga rättigheterna är ett etablerat sätt att formulera förpliktelser och uppgifter i anknytning till de mänskliga rättigheterna i FN:s dokument. Skyldigheter som människorättskonventionerna orsakar för staterna kan definieras på följande sätt:

- skyldigheten respektera förutsätter att staterna avhåller sig från människorättskränkningar,
- skyldigheten skydda ålägger staten att se till att de mänskliga rättigheterna inte kränks av tredje man och
- skyldigheten genomföra förutsätter att staten vidtar åtgärder för att säkerställa att personer som omfattas av dess rättskipning kan åtnjuta genomförandet av rättigheterna.

De nationella människorättsinstitutionerna är organ vars grundläggande uppgift är att främja och skydda mänskliga rättigheter, så specialuppgiften i konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning lämpar sig bra för nationella människorättsinstitutioner.

I en allmän guide som FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter har riktat till de nationella människorättsinstitutionerna framhävs att främjande- och skyddsuppgifterna har en fast anknytning. Syftet med främjandet är att värna om värderingar och attityder som tryggar de mänskliga rättigheterna samt att skapa en människorättskultur. Innehållsmässigt betyder detta att främjandeuppgiften gäller främjandet av internationellt fastställda människorättsnormer samt välkändhet och förståelse av etablerade tolkningar av dessa. Metoder för främjande av mänskliga rättigheter är människorättsfostran och -utbildning, en mer omfattande informationsspridning om de mänskliga rättigheterna,

loukkauksia sekä tarjota oikeussuojaa uhreille. Suojelutehtävän ei ole tarkoitus korvata, vaan täydentää olemassa olevia muita kansallisia oikeussuojakeinoja. Suojelun keinoja on muun muassa oma-aloitteinen tutkinta ja tarkastustoiminta epäillyistä ihmisoikeusloukkauksista, yksilökanteluiden käsittely ja niihin liittyvien suositusten antaminen.

inklusive informations-spridning via massmedia, spridning av publikationer, evenemang samt olika initiativ och verksamheter med gemenskap i fokus.

Syftet med människorättsinstitutionernas skyddsuppgift är att identifiera och undersöka människorättskränkningar samt erbjuda offren rättsskydd. Syftet med skyddsuppgiften är inte att ersätta utan komplettera existerande andra nationella rättsskyddsmedel. Skyddsmedel är bland annat undersökning på eget initiativ, inspektionsverksamhet vid misstänkta människorättskränkningar, behandling av individuella besvär och utfärdande av rekommendationer om dessa.

Skydd

Den finska nationella människorättsinstitutionens förfarandesätt och arbetsfördelning när det gäller att främja, övervaka och uppfölja genomförandet av konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning bildas av uppgifter och förfarandesätt som föreskrivits för olika delar genom lagen. Således genomförs samma uppgift på olika sätt och från olika utgångspunkter så att de kompletterar varandra.

Riksdagens justitieombudsman genomför skyddet av genomförandet av konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning i sin lagstadgade övervakningsuppgift. Enligt grundlagens 109 § ska justitieombudsmannen övervaka att domstolarna, andra myndigheter, tjänstemännen och offentligt anställda arbetstagare, när de sköter offentliga uppdrag, följer lag och fullgör sina skyldigheter. I paragrafen konstateras också att justitieombudsmannen vid utövningen av sitt ämbete övervakar att de grundläggande fri- och rättigheterna samt de mänskliga rättigheterna tillgodoses.

Laglighetskontrollen över myndigheternas verksamhet sköts av riksdagens justitieombudsman och sker till stor del via klagomål. I 10 § konstateras att justitieombudsmannen kan vid utförande av laglighetskontroll och

Suojelu

Suomen kansallisen ihmisoikeusinstituution toimintatapa ja työnjako vammaisyleissopimuksen toimeenpanon edistämisessä, valvonnassa ja seurannassa muotoutuu sen eri osille lailla säädetyistä tehtävistä ja toimintatavoista. Näin ollen samaa tehtävää toteutetaan eri tavoilla ja erilaisista lähtökohdista toisiaan täydentäen.

Eduskunnan oikeusasiamies toteuttaa vammaisopimuksen täytäntöönpanon suojelua lakisääteisessä valvontatehtävässään. Perustuslain 109 §:n mukaan oikeusasiamiehen on valvottava, että tuomioistuimet ja muut viranomaiset sekä virkamiehet, julkisyhteisön työntekijät ja muut julkista tehtävää hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa. Lisäksi pykälässä todetaan, että tehtävänsä hoitaessaan oikeusasiamies valvoo perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumista.

Eduskunnan oikeusasiamiehen viranomaistoimintaan kohdistuva laillisuusvalvonta toteutuu suurelta osin kanteluiden kautta. Oikeusasiamiehestä annetun lain 10 §:n mukaan oikeusasiamiehellä on laillisuusvalvontaa suorittaessaan ja puutteita havaitessaan mahdollisuus saattaa valvottavan tietoon käsityksensä lain mukaisesta menettelystä taikka kiinnittää valvottavan huomiota hyvän hallintotavan vaatimukseen tai perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista edistäviin näkökohtiin. Ankarimmat toimenpiteet, joilla havaittuun epäkohtaan voidaan puuttua, ovat virkasyytteen nostaminen ja huomautuksen antaminen. Tyypillisimmin oikeusasiamies vaikuttaa viranomaistoimintaan käsitysten kautta, jotka voivat olla joko moittivia tai ohjaavia.

Oikeusasiamies on toimivaltainen ottamaan asian tutkittavakseen myös omana aloitteena, ilman yksittäistä kantelua. Lisäksi oikeusasiamies toteuttaa valvontaa tekemällä tarkastuksia laillisuusvalvontansa piirissä oleviin kohteisiin. Vammaisyleissopimuksen suojelun näkökulmasta keskeisiä tarkastuskohteita ovat muun muassa vammaisten asumisyksiköt ja niistä erityisesti sellaiset kohteet, joissa on mahdollisuus

konstaterande av brister delge en övervakad sin uppfattning om det förfarande som lagen kräver eller uppmärksamgöra den övervakade på de krav som god förvaltningsned ställer eller på synpunkter som främjar tillgodoseendet av de grundläggande fri- och rättigheterna samt de mänskliga rättigheterna. De strängaste åtgärderna genom vilka man kan ingripa i ett upptäckt missförhållande är tjänsteåtal och utfärdande av anmärkning. Vanligtvis påverkar JO myndigheternas verksamhet genom att delge uppfattningar som kan vara antingen klandrande eller vägledande.

Justitieombudsmannen är också behörig att ta ärendet för undersökning på eget initiativ, utan ett enskilt klagomål. Dessutom kan justitieombudsmannen genomföra övervakning genom att göra inspektioner i objekt som omfattas av laglighetskontrollen. Med tanke på skyddsuppgiften enligt konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning är viktiga objekt som ska inspekteras bland annat boendeenheter för personer med funktionsnedsättning och särskilt sådana objekt där det finns möjlighet att begränsa till exempel rörligheten.

Människorättscentret genomför inte laglighetskontroll och sköter inte enskilda fall, men kompletterar skyddsuppgiften inom ramen för sin egen lagstadgade uppgift. Rent privata instanser omfattas inte av justitieombudsmannens behörighet, så skydd, främjande och uppföljning av genomförandet av konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning blir för denna del till Människorättscentrets uppgiftsfält. Skyddet är indirekt, eftersom centret inte behandlar enskilda klagomål. Av denna orsak är samarbete med diskrimineringsombudsmannen som övervakar diskrimineringsförbudet i privata tjänster och arbetarskyddsmyndigheter som övervakar diskrimineringsförbudet i arbetslivet viktigt. Av Människorättscentrets lagstadgade uppgifter lämpar sig för skydd av rättigheter för personer med funktionsnedsättning bland annat upprättande av utredningar av genomförande

rajoittaa esimerkiksi liikkumisvapautta.

Ihmisoikeuskeskus ei toteuta laillisuusvalvontaa eikä hoida yksittäistapauksia, mutta täydentää oman lakisääteisen tehtävänsä puitteissa myös suojelutehtävää. Puhtaasti yksityiset tahot ovat oikeusasiamiehen toimivallan ulkopuolella, joten vammaissopimuksen toimeenpanon suojeleminen, edistäminen ja seuranta jäävät tältä osin Ihmisoikeuskeskuksen tehtäväkentälle. Suojeleminen on epäsuoraa, koska keskus ei käsittele yksittäiskanteluja. Tästä syystä myös yhteistyö syrjäintäkieltoa yksityisissä palveluissa valvovan yhdenvertaisuusvaltuutetun ja syrjäintäkieltoa työelämässä valvovien työsuojeluviranomaisten kanssa on tärkeää. Ihmisoikeuskeskuksen lakisääteisistä tehtävistä vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumisen suojeleminen soveltuvat muun muassa selvitysten laatiminen perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta ja aloitteiden sekä lausuntojen tekeminen perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseksi ja toteuttamiseksi. Lisäksi vammaisten henkilöiden oikeustietoisuuden parantaminen olemassa olevista oikeussuojakeinoista on tärkeä osa oikeuksien suojelemista.

Edistäminen

Ihmisoikeuskeskusta perustettaessa lähtökohta oli, että sille säädetään sellaisia perus- ja ihmisoikeuksien edistämistehtäviä, joita ei tuolloin hoidettu riittävässä laajuudessa tai koordinoitusti. Tästä syystä Ihmisoikeuskeskuksella on eduskunnan oikeusasiamiestä yleisempiä lakisääteisiä edistämistehtäviä. Ihmisoikeuskeskuksen lakisääteiset edistämistehtävät ovat:

- perus- ja ihmisoikeuksia koskevan tiedotuksen, kasvatuksen, koulutuksen ja tutkimuksen sekä näihin liittyvän yhteistyön edistäminen,
- aloitteiden sekä lausuntojen antaminen perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseksi ja toteuttamiseksi,
- perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseen ja turvaamiseen liittyvään eurooppalaiseen ja

av grundläggande och mänskliga rättigheter samt uppgörande av initiativ och yttranden för att främja och genomföra grundläggande och mänskliga rättigheter. Dessutom är förbättring av rättsmedvetenheten hos personer med funktionsnedsättning om existerande rättskyddsmedel en viktig del av skyddet av rättigheterna.

Främjande

Då Människorättscentret grundades var utgångspunkten att för Människorättscentret föreskrivs sådana uppgifter för främjandet av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna som inte då sköttes i tillräcklig utsträckning eller på ett tillräckligt koordinerat sätt. Av denna orsak har Människorättscentret mer allmänna lagstadgade främjandeuppgifter än riksdagens justitieombudsman. Enligt lagen är Människorättscentrets främjandeuppgifter:

- att främja information, fostran, utbildning och forskning om de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna och att främja samarbete på dessa områden,
- att ta initiativ och ge utlåtanden med syftet att främja och tillgodose dessa rättigheter,
- att delta i det europeiska och internationella samarbetet för att främja och trygga rättigheterna i fråga och
- att sköta andra motsvarande uppgifter som anknyter till att främja och tillgodose rättigheterna.

Ett starkt tema i Människorättscentrets verksamhet har varit att främja fostran i de grundläggande och mänskliga rättigheterna och att ta fram utbildningsmaterial för detta ändamål. Främjandet av genomförandet av konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning passar väl in med detta tema. Iakttagandet av konventionen främjas dock även genom andra etablerade förfaranden, t.ex. information via elektroniska kanaler, evenemang, utredningar, publikationer och

kansainväliseen yhteistyöhön osallistuminen ja

- muista vastaavista perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseen ja toteuttamiseen liittyvistä tehtävistä huolehtiminen.

Ihmisoikeuskeskuksen toiminnassa on ollut vahvasti esillä perus- ja ihmisoikeuskasvatuksen edistäminen ja siihen liittyvän koulutusmateriaalin tuottaminen. Vammaisoppimuksen toimeenpanon edistäminen linkittyy myös hyvin tähän toimintamalliin, mutta samalla edistämistä toteutetaan muilla vakiintuneilla toimintatavoilla, kuten sähköisen tiedotuksen, tilaisuuksien, selvitysten, julkaisujen ja tutkimusten sekä aloitteiden ja lausuntojen kautta.

Edistämistehtävä näkyy oikeusasiamiehen toiminnassa muun muassa siten, että oikeusasiamies ei arvioi kanteluasioissa ainoastaan viranomaisten toiminnan laillisuutta vaan myös sitä, olisivatko viranomaiset jollakin muulla tavalla toimimalla voineet paremmin edistää perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista. Tämä toimintatapa on edistämistä, sillä sen tarkoituksena ei ole ainoastaan tarjota suojaa oikeudenloukkauksia vastaan yksittäistapauksissa, vaan laajemmin valistaa ja opastaa viranomaisia toimimaan perus- ja ihmisoikeuksia kunnioittavalla tavalla.

Oikeusasiamies antaa myös lainsäädännön kehittämiseksi esityksiä, jotka liittyvät tyypillisesti perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen. Lisäksi oikeusasiamiehen toimintakertomus ja muu tiedottaminen ovat tapoja, joilla oikeusasiamies ilmaisee käsityksiään viranomaisten toiminnan laillisuudesta sekä hyvän hallinnon ja perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta eduskunnalle ja laajemmalle yleisölle.

Seuranta

Vammaisyleissopimuksen seurannan tavoitteena on selvittää, miten hyvin vammaisten ihmisten oikeudet toteutuvat muodollisesti ja tosiasiallisesti. Seuranta tarkoittaa vammaisyleissopimuksen sopimusvelvoitteiden käytän-

undersökningar samt initiativ och yttranden.

Främjandeuppgiften syns i justitieombudsmannens verksamhet så att justitieombudsmannen inte endast utvärderar lagenligheten i myndigheternas verksamhet utan även bedömer om det hade varit möjligt att främja tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna bättre genom att handla på ett annat sätt. Detta förfarandesätt är främjande, eftersom avsikten med ställningstagandena inte enbart är att erbjuda skydd mot rättskränkningar i enskilda fall utan även att mer utförligt upplysa och handla myndigheterna till att handla på ett sätt som respekterar de grundläggande och mänskliga rättigheterna.

Justitieombudsmannen ger också förslag till utveckling av lagstiftningen som typiskt anknyter till genomförandet av grundläggande och mänskliga rättigheter. Dessutom är justitieombudsmannens berättelse och övrig informationsverksamhet sätt genom vilka JO delger riksdagen och en mer omfattande publik sina uppfattningar om lagligheten i myndigheternas verksamhet samt om tillgodoseendet av god förvaltning och de grundläggande och mänskliga rättigheterna.

Uppföljning

Uppföljningen av konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning är att utreda hur bra rättigheterna för personer med funktionsnedsättning formellt och faktiskt genomförs. Begreppet uppföljning betyder att informationen om det praktiska genomförandet av skyldigheterna i konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning sammanställs och används så att de program och brister som observerats i genomförandet av skyldigheterna skulle tillrättas. Uppföljningsåtgärder är bland annat:

- datainsamling gällande genomförandet av skyldigheterna enligt konventionen
- datainsamling gällande enskilda konventionsbrott

nön toteutumiseen liittyvän tiedon kokoamista ja jatkokäyttöä siten, että sopimusvelvoitteiden toimeenpanossa havaitut ongelmat ja puutteet korjattaisiin. Seurantatoimenpiteitä ovat muun muassa:

- tiedonkeruu liittyen sopimusvelvoitteiden toimeenpanoon
- tiedonkeruu liittyen yksittäisiin sopimusrikkomuksiin
- rikkomusten ja puutteiden raportointi vammaissopimusta valvovalle komitealle
- komitean antamien suositusten toteuttamisen seuranta

Kansallisen ihmisoikeusinstituution itsenäinen asema on tärkeässä roolissa seurantatehtävissä. Esiin nousevat puutteet vammaisten henkilöiden oikeuksien tosiasiallisessa toteutumisessa saattavat olla ristiriidassa valtion omien näkemysten kanssa. Valtion toteuttamia toimenpiteitä liittyen vammaisyleissopimuksen velvoitteisiin ja toimenpiteiden tuloksiin on tarvittaessa voitava arvioida kriittisesti.

Vammaissopimuksen täytäntöönpanoon liittyvien tehtävien kohdalla työnjako oikeusasiamiehen ja Ihmisoikeuskeskuksen välillä on selkeärajaisin seurannan osalta. Toisin kuin Ihmisoikeuskeskuksella oikeusasiamiehellä ei ole ihmis- ja perusoikeuksien yleisempää seuraamisvelvoitetta, johon kuuluu esimerkiksi ihmisoikeustutkimus ja raportointi kansallisesta perus- ja ihmisoikeustilanteesta. Oikeusasiamiehen voidaan kuitenkin nähdä toteuttavan seurantaa arvioimalla kanteluiden ja tarkastusten kautta tietoonsa tulleita laajempia sopimuksen täytäntöönpanoon liittyviä ongelmia ja esittämällä niistä oman käsityksensä.

Ihmisoikeuskeskus toteuttaa seurantatehtävää muun muassa keräämällä tietoa ja tekemällä selvityksiä liittyen vammaisten ihmisten oikeuksien tosiasialliseen toteutumiseen. Lisäksi Ihmisoikeuskeskus osallistaa seurantaan ja muuhun toimintaansa vammaiskentän

- raportointi av brott och brister till kommittén som övervakar konventionen
- uppföljning av genomförandet av rekommendationer som kommittén gett.

Den nationella människorättsinstitutionens självständiga ställning har en viktig roll i uppföljningsuppgiften. De brister som kommer fram i det faktiska genomförandet av rättigheter för personer med funktionsnedsättning kan strida mot statens egna synpunkter. Åtgärder som staten genomfört gällande skyldigheterna enligt konventionen och resultatet av åtgärderna ska bedömas kritiskt, om behövs.

Arbetsfördelningen för uppgifter som gäller genomförandet av konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning mellan justitieombudsmannen och Människorättscentret är tydligast när det gäller uppföljningen. Till skillnad från Människorättscentret har justitieombudsmannen inte en mer allmän uppföljningsskyldighet för grundläggande och mänskliga rättigheter, såsom till exempel människorättsforskning och rapportering om den nationella situationen med grundläggande och mänskliga rättigheter. Justitieombudsmannen kan dock ses genomföra uppföljning genom att bedöma problem som den fått del av via klagomål och inspektioner gällande genomförandet av konventionen och genom att framställa sin egen uppfattning om dessa.

Människorättscentret genomför uppföljningsuppgiften bland annat genom att samla in information och uppgöra utredningar av det faktiska genomförandet av rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Dessutom involverar Människorättscentret aktörer inom fältet för rättigheter för personer med funktionsnedsättning i uppföljningen och sin övriga verksamhet genom människorättskommittén för personer med funktionsnedsättning. Syftet är också att utveckla uppföljningen med tiden. I fråga om uppföljningsindikatorer görs utvecklingsarbete i samarbete med andra myndighetsaktörer.

toimijoita muun muassa vammaisten henkilöiden ihmisoikeuskomitean kautta. Seuranta pyritään myös ajan myötä kehittämään. Seurantaindikaattorien osalta kehitystyötä tehdään yhteistyössä muiden viranomaistojen kanssa.

Osallistaminen

Vammaissopimuksen 33 artiklan 3 kohdan mukaan sopimusosapuolien on osallistettava vammaissopimuksen toimeenpanon seurantaan vammaiset henkilöt ja heitä edustavat järjestöt. Osallistamista varten Ihmisoikeuskeskuksen ihmisoikeusvaltuuskunnan alaisuuteen on perustettu pysyvä vammaisjaosto, vammaisten henkilöiden ihmisoikeuskomitea. Komitea piti järjestäytymiskokouksensa 19.10.2016.

Ihmisoikeusvaltuuskunnan työjärjestyksen mukaan vammaisten henkilöiden ihmisoikeuskomitea voi tehdä esityksiä ja esittää näkemyksiään eduskunnan oikeusasiamiehelle ja Ihmisoikeuskeskukselle siitä, miten ne voisivat vammaisten henkilöiden oikeuksien toteuttamista ja sopimuksen täytäntöönpanotehtävien hoitamista kehittää. Komitea voi myös esittää ihmisoikeusvaltuuskunnalle käsiteltäväksi vammaisten henkilöiden oikeuksiin liittyviä kysymyksiä ja tehdä esityksiä valtuuskunnan päätettäväksi. Vastavuoroisesti oikeusasiamies ja Ihmisoikeuskeskus voivat pyytää komitealta asiantuntija-apua heille kuuluvien vammaisyleissopimuksen täytäntöönpanotehtävien hoitamiseksi.

Vammaisten henkilöiden ihmisoikeuskomitea ei ole ainoa tapa, jolla Ihmisoikeuskeskus ja eduskunnan oikeusasiamies osallistavat vammaisia henkilöitä ja heitä edustavia järjestöjä. Erityisesti Ihmisoikeuskeskus tekee kahdenkeskistä tiedonvaihtoa ja yhteistyötä myös muiden vammaiskentän toimijoiden kanssa. Vammaisten henkilöiden osallistamista toteutetaan myös järjestämällä kuulemisia.

Engagemang

Enligt artikel 33.3 i konventionen ska personer med funktionsnedsättning och de organisationer som representerar dem involveras i och medverka i övervakningsförfarandet. För detta ändamål har Människorättscentret inrättat en permanent sektion under människorättsdelegationen, kommittén för mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Kommittén höll sitt konstituerande möte 19.10.2016.

Enligt Människorättsdelegationens arbetsordning kan kommittén lägga fram förslag och framföra åsikter till riksdagens justitieombudsman och Människorättscentret om hur dessa kunde förbättra tillgodoseendet av rättigheterna för personer med funktionsnedsättning och sköta sin verkställande funktion enligt konventionen bättre. Kommittén kan också föreslå att människorättsdelegationen behandlar frågor med anknytning till rättigheter för personer med funktionsnedsättning och lägga fram förslag till delegationen för avgörande. Riksdagens justitieombudsman och Människorättscentret kan å sin sida be om experthjälp av kommittén då de sköter sin verkställande funktion enligt konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Människorättskommittén för personer med funktionsnedsättning är inte det enda sättet med vilket Människorättscentret och riksdagens justitieombudsman involverar personer med funktionsnedsättning och organisationer som representerar dem. Särskilt Människorättscentret gör ömsesidigt informationsutbyte och samarbete med andra aktörer inom funktionsnedsättningsområdet. Personer med funktionsnedsättning involveras också genom att ordna informationsmöten.

Samarbete som förfarandesätt

Människorättscentrets mål är att etablera centrets eget främjandearbete och uppföljning av genomförandet av rättigheter för personer med

Toimintatapana yhteistyö

Ihmisoikeuskeskuksen tavoitteena on vakiinnuttaa keskuksen oma edistämistyö ja vammaisten ihmisten oikeuksien toteutumisen seuranta vammaiskentällä lisäarvoa tuottavaksi toiminnaksi. Rinnakkain tämän tavoitteen kanssa kulkee vammaiskentän eri toimijoiden välisen yhteistyön tehostaminen. Toiminnan painopisteet liittyvät vammaisyleissopimuksen keskeisiin yleisiin periaatteisiin: yhdenvertaisuuteen, osallisuuteen ja itsemääräämisoikeuteen. Näiden osalta Ihmisoikeuskeskuksella on seuraavat tavoitteet:

- vammaisten henkilöiden yhteiskunnallisen osallisuuden lisääminen ja parantaminen (työelämä ja esteettömyys, rakennettu ympäristö ja digitalisaatio)
- vammaisten henkilöiden aktiivisen oikeustietoisuuden parantaminen
- tietoisuuden lisääminen vammaisten henkilöiden itsemääräämisoikeudesta
- vammaiskentän toimijoiden tietoisuuden, mahdollisuuksien ja osaamisen parantaminen, jotta he voivat vaikuttaa ja osallistua heitä koskevaan päätöksentekoon
- laadukkaan tiedon tuottaminen liittyen vammaisten henkilöiden oikeuksien tosiasialliseen toteutumiseen

Näitä tavoitellaan Ihmisoikeuskeskuksen lakisääteisten tehtävien koko kirjolla, kuten koulutuksella, tiedotuksella, tutkimuksilla ja selvityksillä sekä aloitteilla ja lausunnoilla. Toiminnassa pyritään välttämään päällekkäisyyksiä muiden toimijoiden kanssa, mutta yhteistyötä hyödynnetään aina kun mahdollista, jotta toiminnan tuloksellisuus ja vaikuttavuus olisivat mahdollisimman suuret.

Ihmisoikeuskeskuksen toiminnalleen asettamiin tavoitteisiin pääseminen edellyttää yhteistyötä ja vammaiskentän erilaisten toimijoiden osallistamista. Vammaiskentän osaamisen täysimääräiseksi hyödyntämiseksi on tärkeää, että toimintoihin haetaan laajempaa

funktionsnedsättning inom funktionsnedsättningsområdet som en verksamhet som producerar mervärde. Parallellt med detta mål går effektiviseringen av samarbetet mellan olika aktörer inom funktionsnedsättningsområdet. Tyngdpunkterna i verksamheten anknyter till de allmänna principerna i konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning: likabehandling, delaktighet och självbestämmanderätt. För dessa har Människorättscentret följande mål:

- att öka och förbättra den samhälleliga delaktigheten av personer med funktionsnedsättning (arbetslivet och tillgänglighet, den byggda miljön och digitalisering)
- att förbättra den aktiva rättsmedvetenheten hos personer med funktionsnedsättning
- att öka medvetenheten om självbestämmanderätten hos personer med funktionsnedsättning
- att förbättra medvetenheten, möjligheterna och kunskaperna hos aktörerna inom funktionsnedsättningsområdet för att de ska kunna påverka och delta i beslutsfattande som gäller dem
- att producera högklassig information om det faktiska genomförandet av rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Dessa mål försöker man nå genom hela spektrumet av Människorättscentrets lagstadgade uppgifter, såsom utbildning, information, forskning och utredningar samt initiativ och yttranden. Syftet är att undvika överlappningar med andra aktörer, men samarbete utnyttjas alltid när möjligt för att verksamheten ska vara så resultatrik och effektiv som möjligt.

För att uppnå de mål som Människorättscentret har fastställt för sin verksamhet förutsätts samarbete och delaktighet av olika aktörer inom funktionsnedsättningsområdet. För att kunskap inom funktionsnedsättningsområdet kan användas fullt ut är det viktigt att man söker en bredare deltagningsgrund och erfarenhets-

osallistumisohjaa ja vammaisten henkilöiden kokemusosaamista. Vammaisten henkilöiden ihmisoikeuskomitea toimii tärkeänä kanavana, mutta samalla yhteistyötä on kehitettävä ja koordinoitava myös muiden vammaiskentän järjestö- ja viranomaistoimijoiden kanssa.

Yhteistyötä eduskunnan oikeusasiamiehen kanssa kehitetään koordinoitusti ja suunnitelmallisesti. Tätä tarkoitusta varten kansliaan nimettiin vammaistiimi 9.12.2016. Tiimin tehtävänä on muun muassa kartoittaa kansallisen rakenteen tehtävän sisältöä oikeusasiamiehen kansliassa ja ihmisoikeuskeskuksessa, pohtia yhteistyön ja osallistamisen keinoja ihmisoikeusvaltuuskunnan vammaisjaoston kanssa, suunnitella ja valmistella yleissopimuksen mukaisten tehtävien toteuttamista eri tavoin ja kartoittaa yhteistyötä eri viranomaisten ja järjestöjen kanssa.

Yhteistyön on oltava keskiössä myös muiden 33 artiklassa määriteltyjen toimijoiden kohdalla. Erityisen tärkeää on viranomaisten yhteistyö vammaisten henkilöiden kanssa heidän osallistamiseksi, esimerkiksi kun tehdään lainvalmistelutyötä. Vammaisyleissopimuksen voimaantulon johdosta yhteistyötä ja osallistamisen menettelyä on tarpeen kehittää vuorovaikutteisempaan suuntaan.

Ihmisoikeuskeskuksen kansainvälisessä ja eurooppalaisessa yhteistyössä tavoitellaan erityisesti syvempää ammatillista osaamista, kokemusten vaihtoa ja hyvien käytänteiden identifiointia. Koska Suomi ratifioi vammaisyleissopimuksen verrattain myöhään, monessa muussa valtiossa sopimusvelvoitteita on toteutettu jo pidempään. Tästä syystä kansainvälisestä yhteistyöstä on paljon apua yleissopimuksen täytäntöönpanon edistämiseksi ja seurannassa.

Kansainvälisessä yhteistyössä keskeisiä yhteistyökumppaneita ovat YK, Euroopan neuvosto ja Euroopan unionin perusoikeusvirasto sekä kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden maailmanliitto (GANHRI) ja eurooppalaisten ihmisoikeusinstituutioiden verkosto (ENNHRI). Jälkimmäisen verkoston osalta erityisen arvokasta on sen CRPD-työryhmän puitteissa tehtävä yhteis-

kunskaper av personer med funktionsnedsättning till verksamheten. Människorättskommittén för personer med funktionsnedsättning är en viktig kanal men samtidigt ska samarbetet utvecklas och samordnas med andra organisations- och myndighetsaktörer inom funktionsnedsättningsområdet.

Samarbete med riksdagens justitieombudsmann utvecklas på ett samordnat sätt och enligt planen. För detta syfte utnämndes ett team för personer med funktionsnedsättning i kansliet 9.12.2016. Teamets uppgift är att bland annat kartlägga innehållet i uppgiften för den nationella mekanismen i justitieombudsmannens kansli och Människorättscentret, fundera på sätt för samarbete och delaktighet med människorättsdelegations sektion för rättigheter hos personer med funktionsnedsättning, planera och bereda genomförandet av uppgifter enligt konventionen på olika sätt samt kartlägga samarbetet med olika myndigheter och organisationer.

Samarbetet måste också stå i fokus för andra aktörer som fastställs i artikel 33. Särskilt viktigt är myndigheternas samarbete med personer med funktionsnedsättning för att involvera dem, till exempel i lagberedningsarbete. På grund av ikraftträdandet av konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning finns det behov att utveckla delaktighetsförfarandet i en mer interaktiv riktning.

I Människorättscentrets internationella och europeiska samarbete eftersträvas särskilt en djupare yrkeskompetens, utbyte av erfarenheter och identifiering av god praxis. Eftersom Finland ratificerade konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning rätt så sent, har skyldigheter enligt konventionen redan genomförts längre i flera andra stater. Av denna orsak är internationellt samarbete mycket värdefullt i arbetet med att främja och uppfölja genomförandet av konventionen.

Centrala samarbetspartner i internationellt samarbete är FN, Europarådet och Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter samt det globala förbundet för nationella män-

työ. Lisäksi kansainväliseen yhteistyöhön kuuluu kiinteästi vammaisten henkilöiden oikeuksien komitean työn seuraaminen ja hyödyntäminen.

niskorättsinstitutioner (GANHRI) och nätverket för europeiska människorättsinstitutioner (ENNHRI). I fråga om det senare nämnda nätverket är samarbete som görs inom ramen för CRPD-arbetsgruppen särskilt värdefullt. En fast del av det internationella samarbetet är också uppföljning och utnyttjande av arbetet vid kommittén för personer med funktionsnedsättning.

Ajankohtaista ihmisoikeuksista

Aktuellt om de mänskliga
rättigheterna

1 Suomen sopimusratifiointien edistyminen

Framskridandet av ratificeringen av konventioner i Finland

YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista

Suomi allekirjoitti YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen ja sen yksilö- ja ryhmävalitukset mahdollistavan valinnaisen pöytäkirjan vuonna 2007. Eduskunta hyväksyi sopimuksen ja valinnaisen pöytäkirjan maaliskuussa 2015, mutta eduskunnan päätöksen mukaan ratifioinnin loppuunsaattaminen edellytti, että kansallinen lainsäädäntö saatettaisiin sopimuksen 14 artiklan (henkilön vapaus ja turvallisuus) mukaiseksi. Artiklan voimaansaattaminen edellytti muutoksia vammaisten henkilöiden itsemääräämisoikeuteen kohdistuvien rajoitusten sääntelyyn.

Lokakuussa 2015 eduskunnalle annettiin hallituksen esitys kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain muuttamisesta, jonka tarkoituksena oli ratifioinnin mahdollistavien lakimuutosten voimaansaattaminen. Eduskunta hyväksyi lakimuutokset 10.5.2016, ja Suomi talletti yleissopimusta ja sen valinnaista pöytäkirjaa koskevan ratifioimiskirjan YK:n pääsihteerin huostaan 11.5.2016. Yleissopimus ja sen valinnainen pöytäkirja tulivat Suomen osalta kansallisesti voimaan 10.6.2016.

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Finland undertecknade 2007 FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och dess fakultativa protokoll som möjliggör individuella klagomål och gruppklagomål. Riksdagen godkände konventionen och det fakultativa protokollet i mars 2015, men enligt riksdagens beslut förutsatte slutförandet av ratificeringen att den nationella lagstiftningen skulle göras förenlig med artikel 14 i konventionen (frihet och personlig säkerhet). I kraft sättandet av artikeln förutsatte förändringar i bestämmelserna om begräsningar i självbestämmanderätten för personer med funktionsnedsättning.

I oktober 2015 lämnade regeringen sitt förslag till riksdagen om ändringen av lagen om specialomsorger om utvecklingsstörda, vars syfte var att sätta i kraft lagändringar som möjliggör ratificeringen. Riksdagen godkände lagändringarna 10.5.2016, och Finland deponerade ratificeringsinstrumentet för konventionen och dess fakultativa protokoll hos FN:s generalsekreterare 11.5.2016. Konventionen och dess fakultativa protokoll trädde i kraft i Finland på nationell nivå 10.6.2016.

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen valinnainen pöytäkirja valitusmenettelystä

Eduskunta hyväksyi lokakuussa 2015 YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen kolmannen valinnaisen pöytäkirjan, joka antaa yksilöille ja henkilöryhmille mahdollisuuden tehdä valituksia lapsen oikeuksien komitealle. Pöytäkirja tuli Suomen osalta voimaan 12.2.2016.

Pöytäkirjassa tunnustetaan lapsen oikeuksien komitean toimivalta ottaa vastaan yksilövalituksia yleissopimuksen sekä sen lasten osallistumista aseellisiin selkkauksiin ja lasten myyntiä, lapsiprostituutiota ja lapsipornografiaa koskevien valinnaisten pöytäkirjojen väitetyistä loukkauksista. Pöytäkirjassa määrätään myös komitean aloitteesta tapahtuvasta vakavien ja järjestelmällisten loukkausten tutkintamenetelystä. Lisäksi Suomi tunnusti komitean toimivaltaa tutkia sopimusvaltioiden toisista sopimusvaltioista tekemiä valituksia.

Kansainvälisen työjärjestön itsenäisten maiden alkuperäis- ja heimokansoja koskeva yleissopimus ja pohjoismainen saamelaisopimus

Kansainvälinen työjärjestö (ILO) hyväksyi alkuperäis- ja heimokansojen oikeuksia koskevan yleissopimuksen nro 169 vuonna 1989. Sopimuksen ratifiointia koskenut hallituksen esitys annettiin eduskunnalle marraskuussa 2014. Esitys kuitenkin vedettiin eduskunnan käsittelystä maaliskuussa 2015 sen jälkeen, kun hallituksen esitys saamelaiskäräjälain tarkistamiseksi peruutettiin valtioneuvoston istunnossa. Esitys sisälsi muun muassa saamelaiskäräjälaisa olevaa saamelaisen määritelmää tarkentavia säännöksiä, mutta eduskunta hylkäsi ehdotetun tarkennuksen. Koska määritelmän tarkentaminen oli hallituksen esityksen keskeinen osa, edellytykset saamelaiskäräjälain ja siten myös ILO 169 -sopimusta koskeneen hallituksen esityksen hyväksymiselle raukesivat.

ILO 169 -sopimuksen ratifiointia pidettiin

Det fakultativa protokollet om klagomålsförfarande till FN:s konvention om barnets rättigheter.

Riksdagen godkände i oktober 2015 det tredje tilläggsprotokollet till FN:s konvention om barnets rättigheter, som ger individer eller grupper möjlighet att anföra klagomål hos barnrättskommittén. Protokollet trädde i kraft i Finland 12.2.2016.

I protokollet erkänns kommittén för barnets rättigheter ha behörighet att ta emot enskilda klagomål av påstådda kränkningar av de rättigheter som ingår i konventionen samt dess fakultativa protokoll om indragning av barn i väpnade konflikter samt om försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi. I protokollet fastställs även ett utredningsförfarande som inleds på kommitténs initiativ vid allvarliga eller systematiska kränkningar. Finland erkände dessutom kommitténs befogenhet att undersöka besvär från konventionsstater över andra konventionsstater.

Internationella arbetsorganisationens konvention om ursprungsfolk och stamfolk i självstyrande länder och nordiska samekonventionen

Internationella arbetsorganisationen (ILO) godkände 1989 konventionen om rättigheterna för ursprungsfolk och stamfolk nr 169. Regeringens proposition gällande ratificeringen av konventionen lämnades till riksdagen i mars 2014. Propositionen drogs tillbaka från riksdagens behandling i mars 2015 efter att regeringens proposition för revidering av sametingslagen återkallades vid statsrådets sammanträde. I propositionen ingick bland annat bestämmelser som preciserar definitionen av samiskhet i sametingslagen, men riksdagen avlog den föreslagna preciseringen. Eftersom preciseringen av definitionen var den centrala delen i regeringens proposition förföll förutsättningarna för ett godkännande av sametingslagen

vireillä eduskunnassa myös vuoden 2016 aikana, jolloin toteutettiin valtioneuvoston tilaama, kansainvälistä vertailua sisältävä tutkimus saamelaiden oikeuksien toteutumisesta. Tutkimuksessa selvitettiin saamelaismääritelmää kansainvälisen oikeuden sekä korkeimman hallinto-oikeuden tapauskäytännön valossa sekä maa- ja osallistumisoikeuksiin liittyviä kysymyksiä. Sen yhtenä tarkoituksena on tarjota tietoa ILO 169-sopimuksen ratifiointia koskeviin kysymyksiin. Tutkimus julkaistiin tammikuussa 2017.

Saamelaiskäräjälaki on tarkoitus uudistaa kuluvan hallituskauden aikana. Uudistuksessa huomioidaan myös pohjoismainen saamelais-sopimus, josta saavutettiin joulukuussa alustava sovinto neuvotteluosapuolten, eli Suomen, Ruotsin ja Norjan valtuuskuntien kesken. Jokaisen maan neuvotteluvaltuuskuntaan kuului Saamelaiskäräjien edustaja kyseisestä maasta ja kunkin maan Saamelaiskäräjien pitää hyväksyä sopimus ennen kuin valtio allekirjoittaa sen. Sopimuksen tarkoituksena on, että saamelaiset voivat säilyttää, harjoittaa ja kehittää kulttuuriaan, kieliään ja yhteiskuntaelämäänsä niin, että valtionrajat häiritsevät tätä mahdollisimman vähän.

YK:n kansainvälinen yleissopimus kaikkien ihmisten suojelemiseksi tahdonvastaiselta katoamiselta

Suomi allekirjoitti YK:n tahdonvastaisesti kadonneiden henkilöiden oikeuksia koskevan sopimuksen vuonna 2007.

Ulkoasiainministeriön mukaan ratifiointi edellyttää muutoksia rikoslakiin. Hallituksen esitys oli määrä antaa eduskunnalle alun perin syksyllä 2015, mutta esityksen antaminen on viivästynyt. Esitys pyritään antamaan kuluvan hallituskauden aikana.

och sålunda även av regeringens proposition om konventionen ILO 169.

Ratificeringen av ILO 169-konventionen var anhängig i riksdagen också under 2016, då den av statsrådet beställda undersökningen om genomförandet av samernas rättigheter som innehöll internationella jämförelser genomfördes. I undersökningen utreddes samedefinitionen i ljuset av internationell rätt samt den högsta förvaltningsdomstolens praxis samt frågor som gäller land- och delaktighetsrätter. Ett syfte med undersökningen var att erbjuda svar på frågor som gäller ratificeringen av ILO 169-konventionen. Undersökningen publicerades i januari 2017.

Syftet är att sametingslagen reformeras under den pågående regeringsperioden. I reformen beaktas också den nordiska samekonventionen, om vilken Finlands, Sveriges och Norges delegationer uppnådde samförstånd i december. Till varje lands förhandlingsdelegation hörde en representant från sametinget från respektive land och varje lands sameting ska godkänna konventionen innan staten undertecknar den. Syftet med konventionen är att samerna kan bevara, utöva och utveckla sin kultur, sina språk och sitt samhällsliv så att statsgränserna stör detta så lite som möjligt.

FN:s konvention till skydd för alla människor mot påtvingade försvinnanden

Finland undertecknade FN:s konvention till skydd för alla människor mot påtvingade försvinnanden 2007.

Enligt utrikesministeriet förutsätter ratificeringen ändringar i strafflagen. Avsikten var att regeringen skulle lämna ett förslag till riksdagen hösten 2015, men det har försenats. Syftet är att förslaget lämnas under den pågående regeringsperioden.

2 Suomen määräaikaisraportit Periodiska rapporter från Finland

VALTIOLLA on velvollisuus raportoida määräajoin ihmisoikeussopimusten toimeenpanosta niiden noudattamista valvoville komiteoille. YK:n ihmisoikeussopimusten valvontaelimet ovat asteittain siirtymässä yksinkertaistettuun raportointimenettelyyn (*Simplified Reporting Procedure*). Yksinkertaistetulla menettelyllä kevennetään valtioiden raportointitaakkaa ja kohdennetaan raporttien sisältöä.

Vuonna 2016 Suomi hyväksyi yksinkertaistetun raportointimenettelyn kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen täytäntöönpanosta. Aiemmin Suomi on hyväksynyt raportointimenettelyn YK:n kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastaisen yleissopimuksen osalta.

Toimintavuonna Suomi raportoi Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitealle terveyteen ja sosiaaliturvaan liittyvistä asioista. YK-komiteoille ei annettu määräaikaisraportteja. YK:n ihmisoikeuskomitealle toimitettiin vastaukset erityiseen seurantaan nostetuista suosituksista, jotka koskivat turvapaikanhakijoita ja maahanmuuttoasioita, pidätetyn vangitsemista sekä saamelaisten päätöksentekovaltaa ja osallistumista. Myös YK:n naisten syrjinnän poistamista käsittelevälle komitealle annettiin vastaukset erityiseen seurantaan nostettuihin suosituksiin, joita käsitellään tarkemmin alla.

Suomen sopimusveloitteiden toteutumista käsiteltiin seuraavissa kansainvälisissä elimissä:

STATEN har en skyldighet att rapportera regelbundet om genomförandet av människorättskonventionerna till de kommittéer som övervakar att de tillämpas. FN:s besöksorgan för människorättskonventioner håller på att gradvis övergå till förenklat rapporteringsförfarande (*Simplified Reporting Procedure*). Med det förenklade rapporteringsförfarandet underlättar man staternas rapporteringsbelastning och riktar rapporternas innehåll.

År 2016 godkände Finland det förenklade rapporteringsförfarandet gällande genomförandet av den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter. Finland har tidigare godkänt rapporteringsförfarandet för FN:s konvention mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning.

Under verksamhetsåret rapporterade Finland till Europeiska kommittén för sociala rättigheter om frågor som gäller hälsa och socialskydd. Inga periodiska rapporter lämnades till FN-kommittéerna. Till FN:s människorättskommitté lämnades svar på rekommendationer som lyfts för särskild uppföljning gällande asylökanden och invandringsfrågor, häktning av en anhållen samt samernas beslutanderätt och delaktighet. Svar på rekommendationer som lyfts för särskild uppföljning gavs också till FN:s kommitté för avskaffande av diskriminering mot kvinnor. Dessa behandlas närmare nedan.

Genomförandet av Finlands fördragsförpliktelser behandlades i följande internationella organ:

Euroopan rasism ja suvaitsemattomuuden vastainen komissio

Euroopan rasism ja suvaitsemattomuuden vastainen komissio (ECRI) julkaisi kesäkuussa Suomea koskevat päätelmät, joissa se arvioi, miten Suomi on pannut täytäntöön komission vuonna 2013 antamia ja erityiseen seurantaan nostamia suosituksia. Komitea piti hyvänä sitä, että yhdenvertaisuuslain uudistuksen myötä yhdenvertaisuusvaltuutettu (ent. vähemmistövaltuutettu) sekä yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta (ent. syrjintälautakunta) voivat käsitellä laajemmin eri syrjintäperusteita koskevia tapauksia. Komitea kiinnitti kuitenkin huomiota siihen, että valtuutettu ei voi omasta aloitteestaan viedä tapauksia tuomioistuimen käsiteltäväksi. Lisäksi, toisin kuin ECRI suositti, yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta ei voi määrätä syrjinnän uhreille hyvitystä. Racististen toimien valvontaan tähtäävien toimenpiteiden tehostamista koskeneen suosituksen ECRI katsoi toteutuneen täysin, sillä sen mukaan poliisit sekä syyttäjät saavat viharikoksia koskevaa koulutusta ja lisäksi viharikosten kirjaamista, tilastoimista ja seurantaa on tehostettu.

YK:n naisten syrjinnän poistamista käsittelevä komitea

Naisten syrjinnän poistamista käsittelevä komitea arvioi heinäkuussa tiettyjen vuonna 2014 annettujen loppupäätelmien täytäntöönpanoa. Komitea katsoi, että sen antamaa suositusta riittävän rahoituksen osoittamisesta naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelmalle ei ollut pantu täytäntöön. Komitean mukaan Suomi ei myöskään ollut ryhtynyt konkreettisiin toimiin kiristääkseen rangaistuksia seksuaalisista teoista, jotka on tehty valta-asemaa käyttämällä ja ilman suostumusta. Kiitosta Suomi sai Euroopan neuvoston naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemistä ja torjumista koskevan yleissopimuksen (Istanbulin sopimus) ratifioinnista.

Europeiska kommissionen mot rasism och intolerans

Europeiska kommissionen mot rasism och intolerans (ECRI) publicerade i juni slutsatser om Finland, där den bedömer hur Finland har genomfört de rekommendationer som kommissionen gett 2013 och som lyfts för särskild uppföljning. Kommittén ansåg att det är bra att diskrimineringsombudsmannen (före detta minoritetsombudsmannen) samt diskriminerings- och jämställdhetsnämnden (före detta diskrimineringsnämnden) kan i och med reformen av diskrimineringslagen behandla fall som gäller olika diskrimineringsgrunder på en bredare basis. Kommittén fäste dock uppmärksamhet på att ombudsmannen inte på eget initiativ kan föra fall till domstolen för behandling. Dessutom kan diskriminerings- och jämställdhetsnämnden inte, till skillnad från ECRI:s rekommendation, besluta om kompensation för offer för diskriminering. ECRI ansåg att rekommendationen om effektiviseringen av åtgärder för övervakning av rasistiska gärningar har genomförts helt, eftersom enligt ECRI får poliserna och åklagarna utbildning om hatbrott och dessutom har registreringen, statistikföringen och uppföljningen av hatbrott effektiviserats.

FN:s kommitté för avskaffande av diskriminering mot kvinnor

FN:s kommitté för avskaffande av diskriminering mot kvinnor bedömde i juli genomförandet av vissa slutsatser som getts 2014. Kommittén ansåg att dess rekommendation om riktning av finansiering till programmet för minskning av våld mot kvinnor hade inte genomförts. Enligt kommittén hade Finland inte heller vidtagit konkreta åtgärder för att skärpa straffen för sexuella gärningar som gjorts för att använda dominerande ställning och utan samtycke. Beröm fick Finland för ratificering av Europarådets konvention (Istanbulkonventionen) förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet.

Euroopan neuvoston kansallisten vähemmistöjen suojelua koskevan puiteyleissopimuksen soveltamista tutkiva neuvoa-antava komitea

Euroopan neuvoston neuvoa-antava komitea julkaisi lokakuussa raportin kansallisia vähemmistöjä koskevan puiteyleissopimuksen täytäntöönpanosta Suomessa. Komitean mukaan esimerkiksi saamelaisten kulttuurioikeudet ja romanilasten mahdollisuudet koulunkäyntiin ovat parantuneet, mutta saamelaisten maa- ja

Europarådets rådgivande kommitté som undersöker tillämpningen av ramkonventionen för skydd av nationella minoriteter

Europarådets rådgivande kommitté publicerade i oktober en rapport om genomförandet av ramkonventionen för skydd av nationella minoriteter i Finland. Enligt kommittén har till exempel samernas kulturella rättigheter och romska barns möjligheter till skolgång förbättrats, men samernas rättigheter till mark

vesioikeudet tulisi määritellä valtiollisella tasolla yhdessä saamelaisten kanssa. Suomen tulisi myös varmistaa, että ruotsin kielen asema säilyy näkyvänä osana suomalaista yhteiskuntaa. Lisäksi komitea varoitti, että voimistuva vihapuhe politiikassa ja sosiaalisessa mediassa vaikuttaa kansallisiin vähemmistöihin. Raportti käsitellään myös Euroopan neuvoston ministerikomiteassa.

YK:n kidutuksen vastainen komitea

YK:n kidutuksen vastainen komitea hyväksyi marraskuussa loppupäätelmät Suomen 7.määräaikaisraportista, joka koskee kidutuksen vastaisen sopimuksen täytäntöönpanoa. Suomelle annettiin lukuisia suosituksia, jotka koskivat muun muassa tutkintavankien säilyttämistä poliisin pidätystiloissa, turvapaikanhakijoiden oikeusturvaa sekä kidutuksen uhrien tunnistamista turvapaikkaprosessissa. Suomea huomautettiin myös toistamiseen paljuseleista ja alaikäisten vankien säilyttämisestä yhdessä aikuisten vankien kanssa. Komitea kiitti Suomea eduskunnan oikeusasiamiehen asettamisesta kansalliseksi kidutuksen vastaiseksi valvontaelimeksi, mutta kiinnitti erityistä huomiota valvontaelimen resursseihin.

Sosiaalisten oikeuksien komitea

Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea hyväksyi joulukuussa loppupäätelmät Suomen vuonna 2015 antamasta raportista, jonka teemana oli raportointikierroksen mukaisesti työllisyys, koulutus ja yhtäläiset mahdollisuudet. Suomi sai kiitosta siitä, että ulkomaan kansalaisen on nykyisin helpompaa saada suomalainen henkilötunnus, sillä nyt sen voi saada ensimmäisen oleskeluluvan myöntämisen yhteydessä. Komitea huomautti Suomea ETA-alueen ulkopuolelta tulevan opiskelijan opintotuen myöntämisen rajoituksista ja laittomista irtisanomisista saatavien korvausten alhaisuudesta tietyissä tapauksissa. Lisäksi komitean mukaan mahdollisuus työsuhteen palauttamiseksi, mikäli työntekijä on irtisanottu laittomasti, tulisi määritellä laissa.

och vatten bör fastställas på statlig nivå tillsammans med samerna. Finland bör även se till att svenska språkets ställning bevaras som en synlig del av det finländska samhället. Dessutom varnade kommittén att den allt starkare hatpropagandan inom politiken och sociala medier påverkar de nationella minoriteterna. Rapporten behandlas också i Europarådets ministerkommitté.

FN:s kommitté mot tortyr

FN:s kommitté mot tortyr godkände i november slutsatserna om Finlands sjunde periodiska rapport, som gäller genomförandet av konventionen mot tortyr. Finlands gavs talrika rekommendationer som gällde bland annat förvaringen av häktade i polisens förvaringslokal, asylsökandenas rättskydd och identifiering av offer för tortyr i asylprocessen. Kommittén anmärkte ytterligare en gång om fängelseceller utan toalett och om att minderåriga fångar hålls i samma fängelser som vuxna fångar. Kommittén tackade Finland för att riksdagens justitieombudsman utnämnts till nationellt besöksorgan mot tortyr, men fäste särskild uppmärksamhet vid besöksorganets resurser.

Kommittén för sociala rättigheter

Europeiska kommittén för sociala rättigheter godkände i juli slutsatserna om rapporten som Finland lämnat 2015. Temat för rapporten var enligt rapporteringsomgången sysselsättning, utbildning och lika möjligheter. Finland fick beröm för att en utländsk person har idag lättare att få en finländsk personbeteckning, eftersom den nu kan fås i samband med beviljandet av det första uppehållstillståndet. Kommittén anmärkte Finland för begränsningar av studiestöd för studerande som kommer utanför EES-området och de små ersättningar som betalas för olaglig uppsägning i vissa fall. Enligt kommittén bör möjligheten att återställa anställningsförhållandet, om den anställda har uppsagts olagligt, fastställas i lagen.

3 Suomea koskevat ihmisoikeusvalitukset kansainvälisille lainkäyttö- ja tutkintaelimille

Klagomål om mänskliga rättigheter i Finland anförda till internationella rättskipnings- och undersökningsorgan

IHMISOIKEUSVALITUKSIA käsitellään YK:n ja Euroopan neuvoston alaisissa lainkäyttö- ja tutkintaelimissä. Sopimusvaltion oikeudenkäytöpiirissä oleva henkilö, tai joissakin tapauksissa ryhmä, voi tehdä valituksen lainkäyttö- tai tutkintaelimelle, jos sopimusvaltio on tunnustanut sen toimivallan. Suomea koskevia ihmisoikeusvalituksia voivat käsitellä seuraavat tahot:

- Euroopan ihmisoikeustuomioistuin (EIT)
- Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea
- YK:n ihmisoikeuskomitea
- YK:n kidutuksen vastainen komitea
- YK:n naisten syrjinnän poistamista käsittelevä komitea
- YK:n rotusyrjinnän poistamista käsittelevä komitea
- YK:n taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien komitea
- YK:n lapsen oikeuksien komitea (12.2.2016 alkaen)
- YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien komitea (10.6.2016 alkaen)

Euroopan ihmisoikeussopimuksen noudattamista valvovassa Euroopan ihmisoikeustuo-

KLAGOMÅL angående de mänskliga rättigheterna behandlas vid FN:s och Europarådets rättskipnings- och undersökningsorgan. En person eller i vissa fall en grupp som omfattas av den fördragsslutande statens rättskipning kan lämna ett klagomål till rättskipnings- och undersökningsorganet om den fördragsslutande staten erkänt dess behörighet. Följande organ kan behandla klagomål rörande mänskliga rättigheter i Finland:

- Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna (Europadomstolen)
- Europeiska kommittén för sociala rättigheter
- FN:s kommitté för mänskliga rättigheter
- FN:s kommitté mot tortyr
- FN:s kommitté för avskaffande av diskriminering mot kvinnor
- FN:s kommitté för avskaffande av rasdiskriminering
- FN:s kommitté för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter
- FN:s kommitté för barnets rättigheter (från och med den 12 februari 2016)
- FN:s kommitté för personer med funktionsnedsättning (från och med den 12 februari 2016)

mioistuimessa kirjattiin vuonna 2016 Suomea vastaan 196 uutta valitusta. Valitus jätettiin tutkimatta tai poistettiin juttulistalta 157 Suomea koskeneessa tapauksessa.

EIT antoi yhden Suomea koskevan tuomion, jossa todettiin Suomen loukkauksen valittajan sananvapautta. Valittaja oli tuomittu kunnianloukkauksesta sakkorangaistukseen, koska hän oli esittänyt sosiaalityöntekijälle huolensa siitä, että hänen noin kolmevuotiaan lapsensa isä olisi käyttänyt lasta seksuaalisesti hyväkseseen. Äidin epäily perusteella oli jo aiemmin suoritettu esitutkinta, jossa ei löytynyt näyttöä epäilyn tueksi. EIT:n mukaan tapauksessa oli keskeistä se, että hyvässä uskossa lapsen edun mukaisesti toimivan henkilön ei tarvitse pelätä rikosoikeudellisia seuraamuksia kertoessaan huolestaan sosiaali- ja terveystuomareille. Lisäksi huomionarvoista oli, että lapsen äiti oli kertonut huolestaan viranomaiselle, jolla on salassapitovelvollisuus. Tapaukseen ei liittynyt sellaista painavaa yhteiskunnallista tarvetta, joka olisi oikeuttanut valittajan sananvapauden loukkauksen.

Euroopan sosiaalisen peruskirjan täytäntöönpanoa valvova Euroopan neuvoston sosiaalisten oikeuksien komitea vastaanotti kaksi Suomea koskevaa kantelua vuonna 2016. Komiteassa on vireillä myös yksi vuonna 2014 tehty kantelu pitkäaikaistyöttömien taloudellisesta tilanteesta.

Tammikuussa 2017 komitea julkaisi kaksi vuoden 2016 puolella hyväksytyä päätöstä järjestökanteluihin, jotka koskivat oikeutta suojelemaan työsuhteen päättämisen yhteydessä. Ensimmäisessä kantelussa oli kyse siitä, mahdollistaako nykyinen lainsäädäntö irtisanomisen liian kevein perustein. Komitea ei todennut rikkomusta, koska se on jo aiemmissa Suomelle antamissaan päätelmissä todennut käytännön olevan sosiaalisen peruskirjan mukainen. Toisen kantelun perusteella todettiin rikkomus. Kantelu koski laittomista irtisanomisista annettavien korvausten riittävyttä sekä mahdollisuutta työsuhteen palauttamiseen laittomaksi todetun irtisanomisen jälkeen. Komitea on kiinnittänyt

Vid Europeiska människorättsdomstolen som övervakar efterlevnaden av den Europeiska människorättskonventionen registrerades under 2016 sammanlagt 196 nya klagomål mot Finland. I 157 fall som gällde Finland avvisades klagomålet utan prövning eller avskrevs.

Europeiska människorättsdomstolen gav en dom som gällde Finland, där Finland konstaterades ha kränkt den överklagandes yttrandefrihet. Överklaganden hade dömts till bötesstraff för ärekränkning, eftersom hon hade berättat för socialarbetaren att hon är orolig för att hennes treåriga barns far har sexuellt utnyttjat barnet. Utifrån moderns misstanke hade man redan tidigare gjort en förundersökning, som gav inga prov som skulle ha stött misstanken. Centralt i fallet var enligt Europadomstolen att en person som agerar i god tro för barnets bästa ska inte behöva vara rädd för straffrättsliga påföljder när han eller hon berättar om sin oro för hälso- eller socialmyndigheterna. Beaktansvärt var också att barnets mor hade berättat om sin oro för en myndighet som har tystnadsplikt. Till fallet anknöts inte ett sådant vägande samhällligt behov som skulle ha berättigat den överklagandes kränkning mot yttrandefrihet.

Europeiska kommittén för sociala rättigheter som övervakar genomförandet av Europeiska sociala stadgan mottog två klagomål mot Finland under 2016. I kommittén är även ett klagomål anhängigt om de långtidsarbetslösas ekonomiska situation som gjorts 2014.

I januari 2017 publicerade kommittén två beslut om organisationsklagomål som godkända 2016 gällande rätten till skydd i samband med upphörande av anställningsförhållande. I det första klagomålet var det frågan om att om den nuvarande lagstiftningen möjliggör uppsägning på för lätta grunder. Kommittén konstaterade inget brott, eftersom den hade redan i sina tidigare slutsatser till Finland konstaterat att praxisen är i enlighet med den sociala stadgan. Ett brott konstaterades utifrån det andra klagomålet. Klagomålet gällde tillräckligheten av ersättningar som betalas för olaglig uppsägning samt möjligheten till återställning

myös näihin asioihin huomioita Suomea koske-
vissa päätelmissään, joista kerrotaan tarkemmin
III-osan luvussa 2.

YK:n sopimusvalvontaelimet eivät antaneet
vuoden 2016 aikana Suomea koskevia ratkai-
suja. Sekä naisten syrjinnän poistamista käsit-
televässä komiteassa että lapsen oikeuksien
komiteassa tulivat vireille lapsen huostaanottoa
ja tapaamisoikeutta koskevat valitukset. Rotu-
syrjinnän poistamista käsittelevässä komiteassa
puolestaan tuli vireille saamelaismääritelmää
koskeva valitus.

av anställningsförhållandet efter konstaterad
olaglig uppsägning. Kommittén har också fäst
uppmärksamhet vid dessa frågor i sina slutsat-
ser om Finland. Närmare information om dessa
finns i kapitel 2 i del III.

FN:s besöksorgan för konventionerna gav
inga avgöranden som gäller Finland under
2016. Både i kommittén för avskaffande av
diskriminering mot kvinnor och kommittén för
barnets rättigheter blev klagomål om barnets
omhändertagande och umgängesrätt anhängi-
ga. I kommittén för avskaffande av rasdiskrimi-
nering blev ett klagomål om samedefinitionen
anhängigt.

4 Lainsäädännöstä Lagstiftning

TÄSSÄ LUVUSSA kuvataan joitakin vuoden 2016 aikana voimaantulleita lakiuudistuksia ja -muutoksia ja eduskunnan käsittelyyn tuotuja hallituksen esityksiä. Kyseisistä esityksistä ja laeista on kerrottu Ihmisoikeuskeskuksen kotimaan katsauksissa tai niitä on muuten seurattu Ihmisoikeuskeskuksessa.

Ulkomaalaislain muutokset

Vuoden 2016 aikana sekä vuoden 2017 alussa ulkomaalaislakiin tehtiin useita muutoksia. Humanitaarinen suojelu poistui oleskeluluvan myöntämisen perusteista, turvapaikanhakijoiden oikeusturvaa kavennettiin ja perheenyhdistämisen edellytyksiä tiukennettiin. Lisäksi lakiin lisättiin säännökset asumisvelvollisuutta sekä lapsen asumisvelvollisuutta koskevista uusista turvaamistoimista.

Ennen humanitaarista suojelua koskeneen muutoksen voimaantuloa kansainvälistä suojelua hakeneelle voitiin myöntää oleskelulupa humanitaarisen suojelun perusteella, jos edellytyksiä turvapaikan tai toissijaisen suojelun antamiselle ei ollut. Tällöin edellytettiin, että hakija ei voi palata kotimaahansa tai pysyvään asuinmaahansa siellä vallitsevien levottomuuksien, huonon ihmisoikeus- tai turvallisuustilanteen, huonon humanitaarisen tilanteen tai vastaavien olosuhteiden vuoksi.

Turvapaikanhakijoiden oikeusturvassa tapahtui merkittävä muutos, kun turvapaikkapuhuttelussa oikeusapulain mukaista oikeusapua

I DETTA KAPITEL beskrivs några av de lagreformer och -ändringar som trätt i kraft och regeringens propositioner som lämnats till riksdagen under 2016. Om dessa propositioner och lagar finns information i Människorättscentrets inhemska översikter eller de har annars följts av Människorättscentret.

Ändringar av utlänningslagen

Under 2016 och i början av 2017 gjordes flera ändringar i utlänningslagen. Humanitärt skydd uteslöts från grunderna för beviljande av uppehållstillstånd, asylsökandenas rättskydd begränsades och förutsättningarna för familjeåterförening skärptes. Till lagen fogades också bestämmelser om säkringsåtgärder som gäller boendeskyldighet och boendeskyldighet för barn.

Innan ändringen av humanitärt skydd kunde en person som sökt internationellt skydd beviljas uppehållstillstånd utifrån humanitärt skydd, om det inte fanns förutsättningar för beviljande av asyl eller alternativt skydd. Då förutsatte man att den sökande inte kan återvända till sitt hemland eller sitt permanenta bosättningsland på grund av oroligheter, dålig människorätts- eller säkerhetssituation, dålig humanitär situation eller motsvarande omständigheter.

En betydande förändring skedde i asylsökandenas rättskydd, när rättshjälp enligt rätts-hjälpslagen i asylsamtal endast kan fås av ett särskilt vägande skäl eller om asylsökanden är

on vastedes mahdollista saada ainoastaan erityisen painavasta syystä tai mikäli turvapaikanhakija on alaikäinen. Lisäksi turvapaikkapäätöksiä koskevia valitusaikoja hallinto-oikeuteen ja korkeimpaan hallinto-oikeuteen lyhennettiin ja korkeimman hallinto-oikeuden myöntämän valitusluvan edellytyksiä rajattiin. Jatkossa säilöönotetun ulkomaalaisen on itse pyydyttävä säilöönottopäätöksen uudelleen käsittelyä käräjäoikeudessa.

Perheen yhdistämisiä puolestaan vaikeutti toimeentuloedellytyksen ulottaminen myös kansainvälistä tai tilapäistä suojelua saavien perheenjäseniin. Edellytystä ei kuitenkaan sovelleta, mikäli perheen yhdistämistä koskeva hakemus on jätetty kolmen kuukauden kuluessa oleskelulupapäätöksen tai pakolaiskiintiön pääsyä koskevan tiedon saamisesta.

Asumisvelvollisuuteen vuoden 2017 alussa tehtyjen muutosten myötä kansainvälistä suojelua hakevalle ulkomaalaiselle voidaan määrätä velvollisuus, mikäli muut turvaamistoimet eivät riitä, asua nimetyssä vastaanottokeskuksessa ja ilmoittautua siellä yhdestä neljään kertaan vuorokaudessa, jos se on välttämätöntä maa-hantulon tai maassa oleskelun edellytysten selvittämiseksi tai maasta poistamisen varmistamiseksi. Lapsen asumisvelvollisuus voidaan määrätä säilöönoton edellytysten täytyessä ilman huoltajaa olevalle, kansainvälistä suojelua hakeneelle 15 vuotta täyttäneelle lapselle, jonka saama maastapoistamispäätös on tullut täytäntöönpanokelpoiseksi.

Uudistukset todisteluun yleisissä tuomioistuimissa

Oikeudenkäynnissä tapahtuvaa todistelua koskevat säännökset uudistuivat vuoden alussa. Rikosasioista oikeudenkäynnissä annettuun lakiin tehtiin muutos, jonka myötä eräissä vakavimmissa rikoksissa todistajan henkilöllisyys voidaan salata. Anonyymi todistaminen on mahdollista esimerkiksi henkikirikosta, törkeää huumausainerikosta, törkeää ryöstöä, ihmiskauppaa ja törkeää paritusta koskevissa jutuissa. Henkilöllisyyden salaamisen tulee olla

minderårig. Dessutom förkortades besvärstiden gällande asylbeslut till förvaltningsdomstolen och den högsta förvaltningsdomstolen och förutsättningar för besvärstillstånd som beviljas av högsta förvaltningsdomstolen begränsades. I fortsättningen måste en utlännning som tagits i förvar själv be om att beslutet om förvarstaggande omprövas i tingsrätten.

Familjeåterföreningar försvårades däremot av utvidgandet av försörjningsförutsättningen till medlemmar som får internationellt eller tillfälligt skydd. Förutsättningen tillämpas dock inte om ansökan om familjeåterförening ha lämnats inom tre månader efter att personen fått del av uppehållstillståndsbeslutet eller upp-tagning i flyktingkvoten.

I och med ändringar som gjorts i boendeskyldigheten i början av 2017 kan en utlännning som söker internationellt skydd åläggas en skyldighet, om andra säkringsåtgärder inte räcker, bo i en viss förläggning och anmäla sig där en till fyra gånger om dygnet, om det är nödvändigt för att utreda förutsättningarna för invandring eller vistelse i landet eller för att säkerställa utvisning. Barnets boendeskyldighet kan åläggas ett barn som fyllt 15 år som sökt internationellt skydd och som är utan vårdnads-havare när förutsättningar för förvarstaggande uppfylls och vars utvisningsbeslut har blivit verkställbart.

Bevisföringen förnyades i allmänna domstolar

Bestämmelserna om bevisning vid rättegång förnyades i början av året. I lagen om rättegång i brottmål gjordes en ändring enligt vilken vittnets identitet kan hemlighållas i vissa allvarliga brott. Det är möjligt att vittna anonymt till exempel i fall som gäller brott mot liv, grovt narkotikabrott, grovt rån, människohandel och grovt koppleri. Hemlighållandet av identiteten ska vara nödvändigt för att skydda vittnet eller vittnets närstående från allvarliga hot mot liv eller hälsa. I Rättegångs Balken infördes ett förbud att domstolen inte får utnyttja bevis som har fåtts genom tortyr.

vältämätöntä todistajan tai hänen läheisensä suojaamiseksi henkeen tai terveyteen kohdistuvalta vakavalta uhalta. Lisäksi oikeudenkäymiskaareen lisättiin nimenomainen kielto siitä, ettei tuomioistuin saa hyödyntää kiduttamalla saatua todistetta.

EU:n uhridirektiivi ja kansalliset lainsäädäntömuutokset

Maaliskuussa astui voimaan lainsäädäntömuutoksilla täytäntöön pantava EU:n niin sanottu uhridirektiivi. Uudistuksen myötä muun muassa poliisin ilmoitusvelvollisuutta uhrin oikeuksista esitutkinnassa ja oikeudenkäynnissä laajennetaan. Uhrille on myös ilmoitettava mahdollisuudesta saada tukea ja suojelua. Uhrilla on lisäksi halutessaan oikeus saada ilmoitus rikoksen tekijän vapauttamisesta, mikäli kyseessä on ollut henkeen, terveyteen, vapauteen tai rauhaan kohdistunut rikos, tai seksuaalirikos. Edellytyksenä on, ettei ilmoittamisesta arvioida aiheutuvan vaaraa vapautettavan hengelle tai terveydelle.

Metsähallituslain uudistus

Uusi Metsähallitusta koskeva laki astui voimaan huhtikuussa. Lakiin ei sisälly säännöksiä saamelaiden kotiseutualueella tapahtuvasta valtion maa- ja vesialueiden hoitoa ja käyttöä koskevasta suunnittelusta tai saamelaiskulttuurin heikentämiskiellosta. Kyseiset Metsähallituslain muutosehdotukset olivat mukana viime vaalikaudella annetussa ILO 169 -sopimuksen ratifiointia koskeneessa hallituksen esityksessä, joka vedettiin eduskunnan käsittelystä maaliskuussa 2015.

Perustuslakivaliokunnan mukaan perustuslaki sekä kansainvälisten ihmisoikeusvalvontaelinten kannanotot olisivat puoltaneet säännösten sisällyttämistä uuteen Metsähallituslakiin, mutta katsoi kuitenkin, että Metsähallituslaki voidaan säätää tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä. Lakiesityksestä mietinnön antanut maa- ja metsätalousvaliokunta totesi, että laajemmat saamelaiden kotiseutualueella tapahtuvaan suunnitteluun ja saamelaiskulttuurin heikentä-

EU:s offerdirektiv och nationella lagstiftningsändringar

I mars trädde ett s.k. EU: offerdirektiv i kraft som genomförs med lagstiftningsändringar. I och med reformen utvidgas polisens skyldighet att underrätta offret om hans eller hennes rättigheter vid förundersökning och rättegång. Man måste också underrätta offer om deras möjlighet att få stöd och skydd. Dessutom har offer om de vill rätt att få information om att gärningsmannen för brottet har frigivits, såvida att det har varit fråga om ett brott som riktar sig mot liv, hälsa, frihet eller frid eller ett sexualbrott. Förutsättningen för detta är att en sådan anmälan inte bedöms äventyra fångens liv eller hälsa.

Reformen av lagen om Forststyrelsen

Den nya lagen om Forststyrelsen trädde i kraft i april. Bestämmelserna om planering av vård och användning av statligt ägda land- och vattenområden inom samernas hembygdsområde eller förbudet att försvaga samekulturen togs inte med i den nya lagen. De ifrågavarande förslagen till ändring av lagen om Forststyrelsen var med i regeringens proposition som gällde ratificeringen av ILO 169-konventionen under den senaste valperioden, men propositionen drogs tillbaka från riksdagen i mars 2015.

Enligt grundlagsutskottet skulle grundlagen och de internationella besöksorganen för människorättskonventionerna ha understött inkluderingen av bestämmelserna i den nya lagen om Forststyrelsen, men ansåg dock att lagen om Forststyrelsen kan stiftas i vanlig lagstiftningsordning. Jord- och skogsbruksutskottet som gav ett betänkande om lagförslaget konstaterade att de mer omfattande frågorna om planeringen som sker på samernas hemtrakt och som gäller förbudet att försvaga samekulturen ska avgöras i samband med den eventuella ratificeringen av ILO 169-konventionen.

Reform av handikapplagstiftningen

I lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda gjordes ändringar med vilka

miskieltoon liittyvät kysymykset tulee ratkaista ILO 169 -sopimuksen mahdollisen ratifioinnin yhteydessä.

Vammaislainsäädännön uudistukset

Kehitysvammalakiin tehtiin muutoksia, joilla vahvistetaan erityishuollossa olevan henkilön itsemääräämisoikeutta ja itsenäistä suoriutumista sekä pyritään vähentämään rajoitustoimenpiteiden käyttöä kehitysvammaisten erityishuollossa. Rajoitustoimenpiteet voivat tarkoittaa esimerkiksi erityishuollossa olevan henkilön kiinnipitämistä, liikkumisen rajoittamista tai esineiden haltuunottoa. Lisäksi laissa säädetään rajoitustoimenpiteiden kirjaamisesta ja niitä koskevasta tiedottamisesta. Muutokset olivat edellytyksenä YK:n vammaissopimuksen ratifioinnille ja ne tulivat voimaan kesäkuussa sopimuksen voimaantulon yhteydessä.

Myös sosiaali- ja terveydenhuollon lisäksi itsemääräämisoikeutta koskevaa lainsäädäntöä jatkovalmistellaan sosiaali- ja terveystieteissä. Uudistuksen yhteydessä kehitysvammalain itsemääräämisoikeutta koskevat säännökset siirretään itsemääräämisoikeuslakiin.

Lisäksi vammaislainsäädännön uudistamista jatketaan kokonaisuudistuksena, jossa vammaispalvelulaki ja kehitysvammalaki yhdistetään yhdeksi vammaisten henkilöiden erityispalveluita koskevaksi laiksi. Uudistuksen tavoitteet liittyvät vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuuteen, osallisuuteen ja itsemääräämisoikeuteen.

Naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain ja tasa-arvovaltuutetusta annetun lain muutos

Tasa-arvolain muutoksen myötä tasa-arvovaltuutetun toimivaltuuksiin lisättiin marraskuussa mahdollisuus sovinnon edistämiseen tapauksissa, jotka koskevat sukupuoleen, sukupuolen ilmaisuun tai sukupuoli-identiteettiin liittyvää syrjintää. Sovintomahdollisuus on merkityksellinen sekä syrjintää kokeneen että syrjinnästä epäillyn kannalta, sillä menettelyyn ei sisälly

personer som får specialomsorger ska ha större möjligheter till självbestämmande och bättre möjligheter att klara sig på egen hand, samt att minska användningen av begränsningsåtgärder i specialomsorgen om utvecklingsstörda. Begränsningsåtgärderna kan betyda till exempel fasthållande av en person som får specialomsorg, begränsning av rörlighet eller besittningstagande av föremål. I lagen föreskrivs om registreringen av begränsningsåtgärder och informationen om dessa. Ändringarna var en förutsättning för ratificeringen av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och de trädde i kraft i juli i samband med att konventionen trädde i kraft.

Även lagstiftningen om självbestämmanderätten hos en kund inom social- och hälsovården bereds vidare i social- och hälsovårdsministeriet. Bestämmelserna om självbestämmande i lagen om utvecklingsstörda överförs till lagen om självbestämmande i samband med reformen.

Dessutom går reformen av lagstiftningen om personer med funktionsnedsättning vidare som en totalreform. Handikappservicelagen och lagen om utvecklingsstörda sammanslås i en lag om specialservice för personer med funktionsnedsättning. Målen för reformen gäller likabehandling, delaktighet och självbestämmanderätt hos personer med funktionsnedsättning.

Reform av lagen om jämställdhet mellan kvinnor och män och lagen om jämställdhetsombudsmannen

I och med en ändring i jämställdhetslagen inkluderades i jämställdhetsombudsmannens behörigheter i november möjligheten att främja förlikning i ärenden som gäller diskriminering på grund av kön, könsuttryck och könsidentitet. Möjligheten till förlikning är viktigt både för den som har utsatts för diskriminering och för den som misstänks för diskriminering, eftersom förfarandet inte medför samma kostnadsrisk som rättegångar som ofta blir dyra och utdragna. Förfarandet bygger på parternas samtycke. Dis-

samanlaista kuluriskiä kuin usein kalliisiin ja pitkäkestoisiin oikeudenkäynteihin. Menettely pohjautuu osapuolten suostumukseen. Yhdenvertaisuusvaltuutettu on voinut edistää sovintoa jo aiemmin esimerkiksi tapauksissa, jotka koskevat alkuperään, terveydentilaan, vammaisuuteen tai seksuaaliseen suuntautumiseen liittyvää syrjintää.

Hallituksen esitys eduskunnalle tutkintavankeuden vaihtoehtoja ja järjestämistä koskevaksi lainsäädännöksi

Hallitus antoi eduskunnalle vuoden lopussa esityksen tutkintavankeuden vaihtoehtoja ja järjestämistä koskevaksi lainsäädännöksi. Tutkintavankeuden vaihtoehtoja esitetään täydennettäväksi tehostetulla matkustuskielolla ja tutkinta-arestilla. Tutkintavankeuslakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että aikaa, jona tutkintavankia voitaisiin säilyttää poliisin ylläpitämässä säilytystilassa, lyhennettäisiin nykyisestä. Eduskunnan oikeusasiamies ja kansainväliset sopimusvalvontaelimet ovat kiinnittäneet huomiota siihen, ettei tutkintavankeja tulisi säilyttää poliisin säilytystiloissa lainkaan.

krimineringsombudsmannen har kunnat främja förlikning redan tidigare, till exempel i fall som gäller diskriminering på grund av ursprung, hälsotillstånd, funktionsnedsättning eller sexuell läggning.

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om alternativ till och organiseringen av häktning

I slutet av året lämnade regeringen en proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om alternativ till och organiseringen av häktning. Alternativ för häktning föreslås kompletteras med förstärkt reseförbud och häktningsarrest. Häktninglagen föreslås ändras så att den tid som den häktade får hållas i polisens förvaringslokal skulle förkortas från den nuvarande. Riksdagens justitieombudsman och internationella besöksorgan för konventionerna har fäst uppmärksamhet på att häktade inte alls borde förvaras i polisens förvaringslokal.

Lyhenteet

Förkortningar

Lyhenteet Förkortningar

CRPD

yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista (*Convention on the Rights of Persons with Disabilities*)

ECC

kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden Euroopan koordinaatiokomitea (*European Coordinating Committee*)

ECRI

Euroopan rasismien ja suvaitsemattomuuden vastainen komissio (*European Commission against Racism and Intolerance*)

EIT

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimien

ENNHRI eurooppalaisten ihmisoikeusinstituutioiden verkosto (*European Network of National Human Rights Institutions*)

Etyj

Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestö

EU

Euroopan unioni

FRA

Euroopan unionin perusoikeusvirasto (*European Union Agency for fundamental rights*)

GANHRI

kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden maailmanliitto (*Global Alliance of National Human Rights Institutions*)

CRPD

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (*Convention on the Rights of Persons with Disabilities*)

ECC

de nationella människorättsinstitutionernas europeiska samordningskommitté (*European Coordinating Committee*)

ECRI

Europarådets kommission mot rasism och intolerans (*European Commission against Racism and Intolerance*)

EIT

Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna (Europadomstolen)

ENNHRI

Europeiska nätverket för nationella institutioner för mänskliga rättigheter (*European Network of National Human Rights Institutions*)

EU

Europeiska unionen

FN

Förenta Nationerna

FRA

Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter (*European Union Agency for fundamental rights*)

GANHRI

globala förbundet för nationella institutioner för mänskliga rättigheter (*Global Alliance of National Human Rights Institutions, GANHRI*)

ILO 169 -sopimus

itsenäisten maiden alkuperäis- ja heimokansoja koskeva kansainvälinen työjärjestön yleissopimus (*ILO Convention concerning Indigenous and Tribal Peoples in Independent Countries*)

NHRI

kansallinen ihmisoikeusinstituutio (*National Human Rights Institution*)

ODIHR

Etyjin demokraattisten instituutioiden ja ihmisoikeuksien toimisto (*OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights*)

OPCAT

kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen ja halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastaisen yleissopimuksen valinnainen pöytäkirja (*Optional Protocol to the Convention against Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment*)

PYVI

Pohjoisen ympäristö- ja vähemmistöoikeuden instituutti

THL

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos

UPR

yleismaailmallinen määräaikaistarkastelu (*Universal Periodic Review*)

UNHCR

YK:n pakolaisjärjestö (*The UN Refugee Agency*)

VANE

vammaisten henkilöiden oikeuksien neuvottelukunta

YK

Yhdistyneet kansakunnat

ILO 169-konventionen

den internationella arbetsorganisationens konvention om ursprungsfolk och stamfolk i självstyrande länder (*ILO Convention concerning Indigenous and Tribal Peoples in Independent Countries*)

NHRI

nationell institution för mänskliga rättigheter (*National Human Rights Institution*)

NIMM

Nordiska Institutet för miljö- och minoritetsrätt

ODIHR

OSSE:s byrå för demokratiska institutioner och mänskliga rättigheter (*OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights*)

OPCAT

det fakultativa protokollet till FN:s konvention mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (*Optional Protocol to the Convention against Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment*)

OSSE

Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa

THL

Institutet för hälsa och välfärd

UNHCR

FN:s flyktingorgan (*The UN Refugee Agency*)

UPR

universell periodisk granskning (*Universal Periodic Review*)

VANE

delegationen för rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Liitteet

Bilagor

Ihmisoikeuskeskus Människorättscentret

Toimintasuunnitelma vuodelle 2016 Verksamhetsplan för år 2016

1 Ihmisoikeuskeskus, Ihmisoikeusvaltuuskunta ja kansallinen ihmisoikeusinstituutio

1.1

Ihmisoikeuskeskuksen tehtävät

Ihmisoikeuskeskuksen tehtävänä on lain perusteella:

- edistää perus- ja ihmisoikeuksiin liittyvää tiedotusta, koulutusta, kasvatusta ja tutkimusta, sekä näihin liittyvää yhteistyötä
- laatia selvityksiä perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta,
- tehdä aloitteita ja antaa lausuntoja perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseksi ja toteuttamiseksi,
- osallistua perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseen ja turvaamiseen liittyvään eurooppalaiseen ja kansainväliseen yhteistyöhön ja
- huolehtia muista vastaavista perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseen ja toteuttamiseen liittyvistä tehtävistä.

Ihmisoikeuskeskus ei käsittele kanteluja eikä muitakaan yksittäistapauksia.

1

Människorättscentret, Människorättsdelegationen och den nationella människorättsinstitutionen

1.1

Människorättscentrets uppgifter

Enligt lagen ska Människorättscentret:

- främja information, fostran, utbildning och forskning i fråga om de grundläggande och mänskliga rättigheterna, samt med dem förknippat samarbete,
- utarbeta rapporter om hur de grundläggande och mänskliga rättigheterna tillgodoses,
- ta initiativ och ge utlåtanden för att främja och tillgodose de grundläggande och mänskliga rättigheterna,
- delta i det europeiska och internationella samarbetet för att främja och trygga de grundläggande och mänskliga rättigheterna
- sköta andra motsvarande uppgifter som anknyter till att främja och tillgodose de grundläggande och mänskliga rättigheterna.

Centret behandlar inte klagomål och inte heller andra enskilda fall.

1.2

Ihmisoikeusvaltuuskunta ja sen tehtävät

Ihmisoikeuskeskuksella on valtuuskunta, jonka tehtäviin kuuluu lain ja sen esitöiden perusteella:

- toimia perus- ja ihmisoikeusalan toimijoiden kansallisena yhteistyöelimenä,
- käsitellä laajakantoisia ja periaatteellisesti tärkeitä perus- ja ihmisoikeusasioita ja
- hyväksyä vuosittain Ihmisoikeuskeskuksen toimintasuunnitelman ja toimintakertomuksen.

Ihmisoikeusvaltuuskunta koostuu kansalaisyhteiskunnan, perus- ja ihmisoikeustutkimuksen sekä muiden perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseen ja turvaamiseen osallistuvien toimijoiden edustajista. Valtuuskunnassa on vähintään 20 ja enintään 40 jäsentä, jotka eduskunnan oikeusasiamies nimittää. Ihmisoikeuskeskuksen johtaja toimii valtuuskunnan puheenjohtajana.

Ihmisoikeusvaltuuskunta päättää Ihmisoikeuskeskuksen toiminnallisista päälinjoista hyväksymällä sen vuosittaisen toimintasuunnitelman ja toimintakertomuksen. Näin valtuuskunta osaltaan ohjaa keskuksen toimintaa sen lakisäästeisten tehtävien toteuttamiseksi käytettävissä olevien resurssien puitteissa.

1.3

Kansallinen ihmisoikeusinstituutio

Ihmisoikeuskeskuksen perustamisella ja valtuuskunnan asettamisella on luotu Suomeen rakenne, joka yhdessä eduskunnan oikeusasiamiehen kanssa täyttää Yhdistyneiden kansakuntien (YK) yleiskokouksen vuonna 1993 hyväksymien nk. Pariisin periaatteiden mukaiset kansallisen ihmisoikeusinstituution vaatimukset. Näitä vaatimuksia ovat muun muassa itsenäinen ja riippumaton asema paitsi muodollisesti, myös taloudellisesti ja hallinnollisesti sekä mahdollisimman laaja tehtäväkuva ihmisoikeuksi-

1.2

Människorättsdelegationen och dess uppgifter

Människorättscentret har en delegation som enligt lagen och dess förarbeten ska:

- vara ett nationellt samarbetsorgan för aktörerna på fältet för de grundläggande och mänskliga rättigheterna,
- behandla vittsyftande och principiellt viktiga frågor som gäller de grundläggande och mänskliga rättigheterna och
- årligen godkänna Människorättscentrets verksamhetsplan och verksamhetsberättelse.

Människorättsdelegationen består av representanter för det civila samhället, forskning i grundläggande och mänskliga rättigheter samt andra aktörer som deltar i att främja och trygga de grundläggande och mänskliga rättigheterna. Delegationen ska ha minst 20 och högst 40 medlemmar, som utnämns av riksdagens justitieombudsman. Människorättscentrets direktör verkar som ordförande för delegationen.

Människorättsdelegationen beslutar om huvudlinjerna i Människorättscentrets verksamhet genom att godkänna dess årliga verksamhetsplan och verksamhetsberättelse. På så sätt bidrar delegationen för egen del till att styra centrets verksamhet för att uppfylla dess lagstadgade uppgifter inom ramen för tillgängliga resurser.

1.3

Den nationella människorättsinstitutionen

Genom att inrätta ett människorättscenter och tillsätta en människorättsdelegation har man i Finland skapat en struktur som i kombination med riksdagens justitieombudsman uppfyller de krav som ställs på en nationell institution för mänskliga rättigheter enligt de så kallade Parisprinciperna, som antogs av Förenta nationernas (FN) generalförsamling 1993. Till de här kraven hör bland annat att den nationella institutionen

en edistämiseksi ja turvaamiseksi.

Ihmisoikeuskeskuksen perus- ja ihmisoikeuksien yleiseen edistämiseen ja seurantaan liittyvät tehtävät, oikeusasiamiehen perus- ja ihmisoikeusmandaatti ja ihmisoikeusvaltuuskunnan pluralistisuus muodostavat erinomaiset lähtökohdat kansallisen ihmisoikeusinstituution toiminnalle.

Kansallisen ihmisoikeusinstituution yhteinen strategia vahvistettiin 18.6.2014. Instituution viisi pitkän aikavälin tavoitetta ovat:

1. Yleinen tietoisuus, ymmärrys ja osaaminen perus- ja ihmisoikeuksista lisääntyy ja niiden kunnioittaminen vahvistuu
2. Puutteet perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisessa tunnistetaan ja korjataan
3. Kansallinen lainsäädäntö ja muu normisto sekä niiden soveltamiskäytäntö turvaavat tehokkaasti perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen
4. Kansainväliset ihmisoikeussopimukset saatetaan voimaan ja muut ihmisoikeusinstrumentit omaksutaan joutuisasti ja pannaan täytäntöön tehokkaasti
5. Oikeusvaltioperiaate toteutuu

2 Ihmisoikeuskeskuksen toiminnan painopisteet vuonna 2016

2.1

Suunnittelun lähtökohdista ja toimintaympäristöstä

- Lakimääräiset tehtävät laajat ottaen huomioon käytettävissä olevat voimavarat
- Vuoden 2016 talousarviossa ei saada merkittäviä uusia henkilöstöresursseja
- Uusia tehtäviä vammaisten oikeuksien edistämiseen ja seurantaan
- Uusiin tehtäviin kohdistettuja uusia henkilöstöresursseja tai määrärahoja?

ska vara självständig och oberoende i såväl formellt som ekonomiskt och administrativt avseende samt ha ett så brett spektrum av uppgifter som möjligt för att främja och trygga de mänskliga rättigheterna.

Människorättscentrets uppgifter i samband med att främja grundläggande och mänskliga rättigheter, justitieombudsmannens grund- och människorättsmandat samt människorättsdelegationens pluralistiska sammansättning bildar utomordentliga utgångspunkter för den nationella människorättsinstitutionens arbete.

Den nationella människorättsinstitutionens gemensamma strategi fastställdes 18.6.2014. Institutionens fem långsiktiga mål är:

1. Den allmänna medvetenheten om, förståelsen av och kunnandet om de grundläggande och mänskliga rättigheterna ökar och respekten för dem blir starkare.
2. Bristerna i tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna identifieras och rättas till.
3. Den internationella lagstiftningen och de övriga normverken samt deras tillämpningspraxis effektivt säkerställer att de grundläggande och mänskliga rättigheterna förverkligas.
4. Internationella människorättskonventioner sätts i kraft och andra människorättsinstrument tillägnas utan dröjsmål och verkställs effektivt.
5. Principen om rättsstaten förverkligas.

2 Prioriteringarna i Människorättscentrets verksamhet 2016

2.1

Om utgångspunkterna för planeringen och om verksamhetsmiljön

- De lagstadgade uppgifterna är omfattande

- Eduskuntavaalit ja uusi hallitus keväällä 2015
- Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolain muutokset voimaan 1.1.2015
- Ihmisoikeuskeskuksen toimintamuodot jomelko vakiintuneet
- Vuonna 2016 uusi ihmisoikeusvaltuuskunta

2.2

Tiedotuksen, koulutuksen, kasvatuksen ja tutkimuksen edistäminen

Ihmisoikeuskeskuksen yhtenä keskeisimpänä lakisäateisenä tehtävänä on edistää perus- ja ihmisoikeuksiin liittyvää tiedotusta, koulutusta, kasvatusta ja tutkimusta sekä näihin liittyvää yhteistyötä.

Tiedotus

Vaikka Ihmisoikeuskeskuksen yhtenä keskeisimpänä lakisäateisenä tehtävänä on edistää perus- ja ihmisoikeuksiin liittyvää tiedotusta, sillä ei ole tiedottamiseen keskittyvää virkaa.

Tiedotus ja viestintä vuonna 2016 jatkuvat asiantuntija- ja tilapäisvoimin, eikä sitä juurikaan voida nykyisestä laajentaa tai kehittää, ellei saada uusia voimavaroja.

Ihmisoikeuskeskuksen verkkosivuja kehitetään kuitenkin asteittain portaalin suuntaan ja keskuksen Facebook-sivuja hyödynnetään tiedottamiseen perus- ja ihmisoikeuksista yleisesti. Tiedottamiseen käytetään edelleen myös perus- ja ihmisoikeusalan verkostoja. Ihmisoikeuskeskus pyrkii näkymään nk. suurelle yleisölle laatimalla tiedotteita ja uutiskirjeitä ja tarjoamalla kirjoituksia lehdistölle.

Perus- ja ihmisoikeuksia koskevaa viestintää edistetään myös tarjoamalla tietoa toimittajille. Ihmisoikeuskeskus esittelee toimintaansa eduskunnan järjestämässä toimittajien koulutustilaisuuksissa, tiedotteet lähetetään laajalla jakelulla sekä valtakunnallisiin että alueellisiin tiedotusvälineisiin ja toimittajille annetaan taustatietoja ja haastatteluja.

Vaikuttavuus edellyttää, että erilaiset

- med tanke på tillgängliga resurser
- I budgeten för 2016 ingår inga betydande nya personalresurser
- Nya uppgifter i fråga om att främja och följa upp rättigheterna för personer med funktionsnedsättning
- Nya personalresurser eller anslag för de nya uppgifterna?
- Riksdagsval och ny regering våren 2015
- Ändringarna i diskrimineringslagen och jämställdhetslagen trädde i kraft 1.1.2015
- Människorättscentrets verksamhetsformer är redan rätt etablerade
- En ny människorättsdelegation 2016

2.2

Att främja information, utbildning, fostran och forskning

En av Människorättscentrets viktigaste lagstadgade uppgifter är att främja information, fostran, utbildning och forskning i fråga om de grundläggande och mänskliga rättigheterna samt samarbetet i anslutning till dem.

Information

Trots att en av Människorättscentrets viktigaste lagstadgade uppgifter är att främja information om de grundläggande och mänskliga rättigheterna har centret ingen tjänst som skulle koncentrera sig på informationsförmedling.

Informations- och kommunikationsverksamheten fortsätter med nuvarande experter och tillfälliga krafter år 2016, och utan nya resurser kan verksamheten inte nämnvärt utvidgas eller utvecklas.

Människorättscentrets webbplats utvecklas dock stegvis i riktning mot en portal och centrets facebook-sidor utnyttjas för att allmänt informera om de grundläggande och mänskliga rättigheterna. Även nätverken på fältet för grundläggande och mänskliga rättigheter används fortsättningsvis för informationsförmedling. Människorättscentret har som ambition att vara synligt för den stora allmänheten genom

kohderyhmät saavat tietoa erilaisin keinoin ja kielellä, jota he ymmärtävät. Myös viestinnän esteettömyys tulee turvata. Ihmisoikeuskeskuksen mahdollisuus vastata näihin vaatimuksiin on edelleen rajallinen, mutta pyrkimyksenä on tuottaa monipuolisesti saavutettavaa aineistoa.

Tärkeä tiedotuksen ja koulutuksen keino ovat ihmisoikeuskeskuksen järjestämät kutsu- ja yleisötilaisuudet. Tilaisuuksia järjestetään uusista ja ajankohtaisista perus- ja ihmisoikeusteemoista. Tilaisuuksia järjestetään usein yhteistyössä muiden ihmisoikeustoimijoiden kanssa.

Vammaisten henkilöiden oikeuksien sopimuksen ratifioinnin tultua loppuunsaatuksi (mahdollisesti vuoden 2016 aikana) tiedotusta ja viestintää kehitetään ihmisoikeuskeskukselle tulevien uusien edistämisen- ja seurantatehtävien myötä. Tämä kuitenkin edellyttää, että ratifiointia koskevassa hallituksen esityksessä (HE 284/2014 vp) mainitut lisäresurssit myös saadaan ihmisoikeuskeskukselle.

Mikäli keskuksen suunnittelemaan portaaliin saadaan hankittua rahoitusta, sen kehittäminen alkaa vuoden 2016 aikana. Portaali palvelee paitsi tiedotuksen, myös seurannan ja koulutuksen tarpeita.

Koulutus ja kasvatus perus- ja ihmisoikeuksista

Perus- ja ihmisoikeuksiin liittyvä kasvatus ja koulutus ovat edelleen keskeinen painopistealue ihmisoikeuskeskuksen toiminnassa.

Vuonna 2016 jatketaan ihmisoikeuskeskuksen vuonna 2014 julkaisemassa koulutus- ja kasvatusselvityksessä annettujen suositusten edistämistä, toimeenpanoa ja vaikuttavuuden seurantaa. Myös opetussuunnitelmiin pyritään saamaan systemaattisesti aiempaa enemmän ihmisoikeussisältöä.

Ihmisoikeuskeskus antaa asiantuntijatukea resurssiensa puitteissa ihmisoikeuskoulutusta tekeville tahoille. Lisäksi järjestetään omia koulutustilaisuuksia ja kehitetään koulutussisältöjä hyödyntäen muun muassa eduskunnan oikeus-

att ge ut pressmeddelanden och nyhetsbrev och erbjuda texter till pressen.

Centret främjar också kommunikationen om de grundläggande och mänskliga rättigheterna genom att förse journalister med information. Människorättscentret presenterar sin verksamhet på utbildningar som riksdagen ordnar för journalister, pressmeddelanden distribueras omfattande till både riks- och regionmedier och journalister ges bakgrundsinformation och intervjuer.

För att informationen ska nå fram måste olika målgrupper informeras på olika sätt och på ett språk som de förstår. Även informationens tillgänglighet bör tryggas. Människorättscentret har fortfarande begränsade möjligheter att leva upp till de här kraven, men dess strävan är att producera material som görs tillgängligt på många olika sätt.

En viktig form av information och utbildning är de bjud- och publikutställningar som Människorättscentret arrangerar. De ordnas på nya och aktuella människorättsteman, ofta i samarbete med andra aktörer på fältet.

Efter att ratificeringen av konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning slutförts (möjligen inom 2016) ska informations- och kommunikationsverksamheten utvecklas till följd av Människorättscentrets nya uppgifter för att främja och följa upp de här rättigheterna. Det här förutsätter dock att de tilläggsresurser som nämns i regeringens proposition om godkännande av konventionen (RP 284/2014 rd) också kommer Människorättscentret till del.

Om man lyckas uppbringa finansiering för centrets planerade portal börjar man utveckla den under 2016. Portalen tjänar inte bara informationsförmedlingens utan också uppföljningens och utbildningens behov.

Utbildning och fostran om grundläggande och mänskliga rättigheter

Fostran och utbildning i fråga om de grundläggande

asiamiehen kanslian asiantuntemusta ja havain-
toja perus- ja ihmisoikeuspuutteista julkisen
hallinnon eri sektoreilla.

Ihmisoikeudet ja yritystoiminta -teeman
osalta jatketaan tiedottamista sen pohjalta, mi-
hin kansainvälinen ja kotimainen kehitys antaa
aihetta. Aihepiiristä kiinnostuneille yrityksille
ja siihen keskittyville muille tahoille tarjotaan
tukea kouluttamiseen lähinnä luentojen muo-
dossa.

Uutena teemana vuonna 2016 ovat digitaal-
iset ihmisoikeudet ja teknologian haasteet pe-
rus- ja ihmisoikeuksille. Teemaan perehdytään
esim. EU:n perusoikeusviraston tutkimustiedon
valossa ja yhteistyössä muun muassa tietosuo-
javaltuutetun, ihmisoikeusjärjestöjen ja alan
asiantuntijoiden ja tutkijoiden kanssa.

Perus- ja ihmisoikeustutkimus

Tutkimusta perus- ja ihmisoikeuksiin liittyen
tehdään useassa yliopistossa ja korkeakoulussa,
joista keskeisimmät ovat myös edustettuina
nykyisessä ihmisoikeusvaltuuskunnassa.

Ihmisoikeuskeskuksella ei ole juurikaan
voimavaroja omaan tutkimukseen tai tutkimus-
ten tilaamiseen. Ihmisoikeuskeskus kuitenkin
edistää ja seuraa perus- ja ihmisoikeustutki-
musta erityisesti sille keskeistä teemoista, kuten
ihmisoikeuskasvatuksesta ja -koulutuksesta.
Lisäksi keskus tiedottaa ajankohtaisesta tutki-
muksesta ja tapahtumista.

2.3

Selvitykset perus- ja ihmisoikeuksien
toteutumisesta

Ihmisoikeuskeskuksen tehtäviin kuuluu laatia
selvityksiä perus- ja ihmisoikeuksien toteutumi-
sesta.

Vuoden 2015 aikana Ihmisoikeuskeskus
kartoittaa eri tavoin saatavilla olevaa tietoa
perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta ja
pääsystä oikeuksiin, muun muassa tapaamalla
neuvontapalveluja tarjoavia järjestöjä ja tutki-
muslaitoksia.

gande och mänskliga rättigheterna är fortsatt
en viktig prioritering i Människorättscentrets
arbete.

Under 2016 fortsätter arbetet med att
främja, verkställa och följa upp verkningarna
av de rekommendationer som utredningen om
människorättsfostran och -utbildning utmyn-
nade i. Man strävar också efter att systematiskt
få in mer människorättsinnehåll i läroplanerna
än tidigare.

Människorättscentret ger inom ramen för
sina resurser sakkunnighjälp till aktörer som
bedriver människorättsutbildning. Man ar-
rangerar också egna utbildningar och utvecklar
utbildningsinnehåll och tar tillvara bland annat
expertisen vid riksdagens justitieombudsmans
kansli och dess iakttagelser av brister i de
grundläggande och mänskliga rättigheterna
inom olika sektorer i förvaltningen.

I fråga om temata Mänskliga rättigheter och
företagsverksamhet fortsätter centret sin infor-
mationsverksamhet utgående från den inter-
nationella och nationella utvecklingen. Företag
som är intresserade av ämnesområdet och
andra aktörer på fältet erbjuds stöd för utbild-
ning främst i form av föreläsningar.

Ett nytt tema 2016 är de digitala mänskliga
rättigheterna och teknologins utmaningar för
de grundläggande och mänskliga rättighe-
terna. Temat behandlas bland annat i ljuset av
forskningsrön från EU:s byrå för grundläggande
rättigheter och i samarbete med bland annat
dataombudsmannen, människorättsorganisatio-
ner och experter och forskare på området.

Forskning om grundläggande och mänskliga rättigheter

Forskning på området bedrivs vid flera universitet
och högskolor, av vilka de viktigaste också finns
representerade i människorättsdelegationen.

Människorättscentret har knappa resurser
för egen eller beställd forskning. Centret främ-
jar dock och följer upp forskning om grundläg-
gande och mänskliga rättigheter i synnerhet i
fråga om för centret viktiga teman, såsom män-

Vuoden 2016 aikana selvityksiä tehdään tarvittaessa haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden oikeuksien toteutumisesta.

Vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumista seurataan uuden seurantatehtävän ja -mekanismin avulla (tai ennakoiden uutta tehtävää, mikäli YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus ei vielä ole loppuun saakka ratifioitu ja muutos lakiin eduskunnan oikeusasiamiehestä astunut voimaan).

2.4

Aloitteet ja lausunnot

Ihmisoikeuskeskuksen tehtävänä on tehdä aloitteita sekä antaa lausuntoja perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseksi ja toteuttamiseksi.

Ihmisoikeuskeskus antaa vuonna 2016 lausuntoja ajankohtaisista lainsäädäntöhankkeista. Keskus tekee myös muihin ajankohtaisiin perusihmisoikeusaiheisiin liittyviä aloitteita ja julkaisee kannanottoja sekä tarjoaa asiantuntijatukea erityisesti oman toimintansa painopistealueilla.

Myös aloitteiden ja lausuntojen osalta huomiota kiinnitetään erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden oikeuksiin ja niiden toteutumiseen.

2.5

Osallistuminen eurooppalaiseen ja kansainväliseen yhteistyöhön

Lain mukaan Ihmisoikeuskeskuksen tulee osallistua perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseen ja turvaamiseen liittyvään eurooppalaiseen ja kansainväliseen yhteistyöhön. Pääpaino on yhteistyöllä, johon myös muut kansalliset ihmisoikeusinstituutiot osallistuvat. Erityisen merkittävä yhteistyöelin on eurooppalaisten ihmisoikeusinstituutioiden verkosto (ENNHRI).

Ihmisoikeuskeskuksen kannalta tärkeimpiä kansainvälisiä toimijoita ovat EU:n perusoikeusvirasto, YK:n ihmisoikeusvaltuutetun toimisto,

niskorättsfostran och -utbildning. Dessutom informerar centret om aktuell forskning och om evenemang.

2.3

Utredningar om tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna

Det ingår i Människorättscentrets mandat att göra utredningar om hur de grundläggande och de mänskliga rättigheterna förverkligas.

År 2015 kartlägger Människorättscentret på olika sätt den information som finns om hur de grundläggande och mänskliga rättigheterna tillgodoses och om tillgången till rättigheter, bland annat genom att träffa organisationer som erbjuder rådgivningstjänster och forskningsinrättningar.

Under 2016 görs vid behov utredningar om hur rättigheterna för personer i sårbar ställning tillgodoses.

Tillgodoseendet av rättigheter för personer med funktionsnedsättning följs upp med hjälp av det nya uppföljningsuppdraget och -mekanismen (eller genom att förbereda den nya uppgiften om FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning ännu inte har ratificerats slutgiltigt och ändringen i lagen om riksdagens justitieombudsman inte har trätt i kraft).

2.4

Initiativ och utlåtanden

Människorättscentret har som uppgift att ta initiativ till samt ge utlåtanden för att främja och tillgodose de grundläggande och mänskliga rättigheterna.

År 2016 ger Människorättscentret utlåtanden om aktuella lagstiftningsprojekt. Centret tar också initiativ i anslutning till andra aktuella människorättssteman och publicerar ställningstaganden samt erbjuder expertishjälp särskilt på prioriterade områden i sin egen verksamhet.

Även i fråga om initiativ och utlåtanden läggs särskild vikt vid rättigheterna för personer

ihmisoikeusneuvosto ja yleissopimusten valvontaelimet sekä Euroopan neuvoston toimielimet ja ihmisoikeusvaltuutettu.

Ihmisoikeuskeskus edustaa pääsääntöisesti Suomen kansallista ihmisoikeusinstituutiota kansainvälisissä ja eurooppalaisissa ihmisoikeusinstituutioiden verkostoissa.

Vuonna 2016 jatketaan yhteistyötä erityises-

i sårbar ställning och tillgodosendend av dem.

2.5

Deltagande i europeiskt och internationellt samarbete

Människorättscentret ska enligt lagen delta i det europeiska och internationella samarbetet för att främja och trygga de grundläggande och mänskliga rättigheterna. Tyngdpunkten ligger vid sådant samarbete som också andra nationella människorättsinstitutioner deltar i. Ett speciellt viktigt samarbetsorgan är det europeiska nätverket av nationella människorättsinstitutioner (ENNHRI).

Ur centrets synvinkel är de viktigaste internationella aktörerna EU:s byrå för grundläggande rättigheter, byrån för FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter, FN:s råd för mänskliga rättigheter, de organ som utövar tillsyn över konventionernas efterlevnad samt Europarådets organ och kommissarie för mänskliga rättigheter.

Det är i regel Människorättscentret som företräder Finlands nationella människorättsinstitution i de internationella och europeiska nätverken för människorättsinstitutioner.

År 2016 fortsätter samarbetet särskilt med ENNHRI. Människorättscentret deltar i dess olika arbetsgrupper då resurserna tillåter det. De är bland annat den juridiska arbetsgruppen, arbetsgruppen som behandlar verkställandet av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning samt invandringsarbetsgruppen. Centret medverkar också i verksamheten i ENNHRI:s mera informella nätverk (bl.a. nätverken som behandlar företagens människorättsansvar, de äldres rättigheter samt säkerställandet av ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter).

Samarbetet med EU:s byrå för grundläggande rättigheter består närmaste i att informera om dess forskningsresultat. Andra tänkbara former för samarbete är gemensamma tillställningar kring de för Finlands del viktigaste nya forskningsresultaten och publikationerna.

ti ENNHRI:n kanssa. Sen eri työryhmiin osallistutaan voimavarojen salliessa. Näitä ovat mm. oikeudellinen työryhmä, YK:n vammaissopimuksen täytäntöönpanoa käsittelevä työryhmä sekä maahanmuuttotyöryhmä). Lisäksi osallistutaan ENNHRI:n vapaamuotoisemmissa verkostoissa tapahtuvaan toimintaan (mm. yritysten ihmisoikeusvastuuta, vanhusten oikeuksia ja taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien turvaamista käsittelevät verkostot).

EU:n perusoikeusviraston kanssa yhteistyö

on lähinnä sen tutkimustuloksista tiedottamista. Myös yhteiset tilaisuudet tärkeimmistä uusista tutkimustuloksista ja julkaisuista Suomen osalta ovat mahdollisia yhteistyön muotoja.

Ihmisoikeuskeskuksen johtaja Sirpa Rautio on perusoikeusviraston hallintoneuvoston itsenäinen jäsen 15.7.2015 alkaen. Hänen toimikautensa kestää viisi vuotta.

Euroopan neuvoston ja YK:n toimielinten ja valvontaelinten kanssa voidaan tietojen antamisen ja suositusten seurannan lisäksi tehdä myös muuta yhteistyötä esimerkiksi tilaisuuksien ja koulutuksen muodossa.

2.6

Muut perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseen ja toteuttamiseen liittyvät tehtävät - toteutumisen seuranta

Ihmisoikeuskeskuksen tehtäviin kuuluvat myös muut perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseen ja toteuttamiseen liittyvät tehtävät, jotka eivät suoraan käy ilmi laissa mainituista määrättyistä tehtävistä.

Hallituksen esityksen mukaan näistä tärkein olisi alueellisten ja kansainvälisten valvontaelinten (Euroopan neuvosto, YK) Suomea koskevien suositusten ja päätelmien toimeenpanon sekä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomioiden täytäntöönpanon riippumaton seuranta.

Vuonna 2016 Ihmisoikeuskeskus kehittää asteittain systemaattista perus- ja ihmisoikeusseurantaan vuoden 2015 aikana tehdyn kartoitus-työn pohjalta. Mikäli Suomen toinen kansallinen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelma laaditaan vuosien 2015 tai 2016 aikana, sen toteutumista seurataan.

Mikäli keskuksen suunnittelemaan portaaliiin saadaan hankittua rahoitusta, sen kehittäminen alkaa vuoden 2016 aikana. Portaalii palvelee myös seurannan tarpeita.

Ihmisoikeuskeskus edistää kansainvälisten ihmisoikeussopimusten ratifioimista ja täytäntöönpanoa muun muassa tarjoamalla asiantun-

Människorättscentrets direktör Sirpa Rautio är självständig medlem i förvaltningsrådet i byrån för grundläggande rättigheter sedan 15.7.2015. Mandatperioden är fem år.

I fråga om Europarådet och FN:s verksamhets- och tillsynsorgan kan Människorättscentret också bedriva annat samarbete utöver att bidra med information och följa upp rekommendationer. Samarbetet kan till exempel handla om evenemang och utbildning.

2.6

Övriga uppgifter med anknytning till främjande och tillgodoseende av de grundläggande och mänskliga rättigheterna - uppföljning av tillgodoseendet

Till Människorättscentrets mandat hör också sådana andra uppgifter som gäller främjande och tillgodoseende av grundläggande och mänskliga rättigheter, som inte framgår direkt av de uppgifter som anges i lagen.

Enligt regeringens proposition är den viktiga uppgiften att efterleva de internationella människorättskonventionerna, att verkställa regionala och internationella tillsynsorgans (Europarådet, FN) rekommendationer och slutsatser som berör Finland samt att på ett oavhängigt sätt följa upp genomförandet av avgöranden som fällt av Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna.

År 2016 kommer Människorättscentret att gradvis utveckla en systematisk uppföljning av de grundläggande och mänskliga rättigheterna utgående från den kartläggning som gjorts 2015. Om Finlands andra nationella handlingsplan för grundläggande och mänskliga rättigheter utarbetas under 2015 eller 2016, kommer centret att följa upp genomförandet av den.

Om man lyckas utverka finansiering för centrets planerade portal, inleds utvecklingen av den under 2016. Portalen tjänar också de behov som finns inom uppföljningen.

Människorättscentret främjar ratificeringen och genomförandet av internationella män-

tijatukea ratifiointiprosesseihin, osallistamalla kuulemisiin ja antamalla lausuntoja sekä järjestämällä sopimuksia koskevia tilaisuuksia.

3 Ihmisoikeusvaltuuskunta

Ihmisoikeuskeskuksen valtuuskunta toimii perus- ja ihmisoikeusalan toimijoiden kansallisena yhteistyöelimenä, käsittelee laajakantoisia ja periaatteellisesti tärkeitä perus- ja ihmisoikeusasioita ja hyväksyy vuosittain Ihmisoikeuskeskuksen toimintasuunnitelman ja toimintakertomuksen.

Hallituksen esityksen mukaan valtuuskunnalla on määrä toteuttaa Pariisin periaatteiden vaatimusta kansallisen ihmisoikeusinstituution laajasta yhteistyöverkostosta tai pluralistisesta kokoonpanosta.

Ihmisoikeusinstituution strategiassa ihmisoikeusvaltuuskunnan rooli linkittyy kolmeen eri tavoitteeseen:

1. Puutteet perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisessa tunnistetaan ja korjataan: perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista seurataan systemaattisesti ihmisoikeusvaltuuskunnan ja erityisesti tätä varten asetetun seurantajaston toimesta. Havaittuja puutteita perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisessa tuodaan esille ja toimenpiteitä niiden poistamiseksi edistetään ja koordinoidaan.
2. Kansainväliset ihmisoikeussopimukset saetaan voimaan ja muut ihmisoikeusinstrumentit omaksutaan joutuisasti ja pannaan täytäntöön tehokkaasti: Ihmisoikeuskeskus antaa lausuntoja ja tietoja ihmisoikeuksia valvoville ja seuraaville kansainvälisille toimielimille ihmisoikeusvaltuuskunnan tuella.
3. Oikeusvaltioperiaate toteutuu: Ihmisoikeuskeskus osallistuu oikeusturvaa vahvistaviin kansallisiin ja kansainvälisiin hankkeisiin ja toteuttaa ihmisoikeusvaltuuskunnan valitsemää pitkän aikavälin teemaa pääsystä oikeuksiin.

niskorättskonventioner bland annat genom att erbjuda expertishjälp för ratificeringsprocesserna samt genom att ordna tillställningar om konventionerna.

3 Människorättsdelegationen

Människorättscentrets delegation verkar som nationellt samarbetsorgan för aktörerna på fältet för de grundläggande och mänskliga rättigheterna, behandlar vittsyftande och principiellt viktiga frågor som gäller de här rättigheterna och godkänner årligen Människorättscentrets verksamhetsplan och verksamhetsberättelse.

Enligt regeringens proposition ska delegationen uppfylla Parisprincipernas krav på att den nationella människorättsinstitutionen ska ha ett omfattande samarbetsnätverk eller en pluralistisk sammansättning.

I människorättsinstitutionens strategi har människorättsdelegationens roll en koppling till tre mål:

1. Bristerna i tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna identifieras och rättas till: Människorättsdelegationen och i synnerhet den för ändamålet tillsatta uppföljningsdelegationen följer systematiskt med hur de grundläggande och mänskliga rättigheterna tillgodoses. Man påtalar brister i tillgodoseendet och främjar och samordnar åtgärder för att avhjälpa dem.
2. Internationella människorättskonventioner sätts i kraft och andra människorättsinstrument införs utan dröjsmål och verkställs effektivt: Människorättscentret ger med stöd av delegationen utlåtanden och information till internationella organ som övervakar och följer upp mänskliga rättigheter.
3. Principen om rättsstaten förverkligas: Människorättscentret deltar i nationella och internationella projekt som stärker rättsskyddet och följer temat "tillgång till rättigheter", som

Ensimmäisen ihmisoikeusvaltuuskunnan toimikausi päättyy 31.3.2016 ja alkuvuodesta 2016 eduskunnan oikeusasiamies asettaa uuden ihmisoikeusvaltuuskunnan Ihmisoikeuskeskuksen johtajaa kuultuaan. Vanha valtuuskunta kokoontuu ainakin kerran vuoden 2016 alussa lakisääteisten tehtävien täyttämistä varten (vuoden 2015 toimintakertomuksen hyväksyminen). Vuoden 2017 toimintasuunnitelma on kuitenkin syytä viedä jo uuden asetetun valtuuskunnan hyväksyttäväksi.

Kokemusten vaihtamiseksi järjestetään yhteinen työpaja vanhan ja uuden valtuuskunnan jäsenille kevään 2016 aikana.

Vammaisyleissopimuksen 33 artikla edellyttää riippumatonta rakennetta, jonka avulla edistetään, suojellaan ja seurataan sopimuksen täytäntöönpanoa. Artiklan mukaisista tehtävistä huolehtivat hallituksen esityksen mukaan eduskunnan oikeusasiamies, Ihmisoikeuskeskus ja sen ihmisoikeusvaltuuskunta.

Sopimuksen mukaan kansalaisyhteiskunta, erityisesti vammaiset henkilöt ja heitä edustavat järjestöt, on osallistettava ja heidän on osallistuttava valvontaprosessiin täysimääräisesti. Osallistaminen on säädetty tapahtuvaksi esimerkiksi valtuuskunnan alaisen pysyvän jaoston puitteissa.

4 Yhteistyö muiden perus- ja ihmisoikeustoimijoiden kanssa

Vuoropuhelua perus- ja ihmisoikeuksien seurantaan, valvontaa tai edistämistä suorittavien muiden viranomaisten kanssa (ylimmät laillisuusvalvojat ja erityisvaltuutetut) on tarkoitus jatkaa vähintään kaksi kertaa vuodessa koolle kutsuttavien tapaamisten muodossa.

Valtioneuvoston asettama eri ministeriöiden perus- ja ihmisoikeusyhteyshenkilöistä koostuva verkosto on luonteva yhteistyökumppani valtiovallan puolelta. Yhteistyötä jatketaan myös tulevaisuudessa, sillä on oletettavissa, että verkosto jatkaa toimintaansa vuoden 2016

har utsetts av delegationen på lång sikt.

Den första människorättsdelegationens mandatperiod löper ut 31.3.2016 och i början av 2016 kommer riksdagens justitieombudsman att tillsätta en ny delegation efter att ha hört Människorättscentrets direktör. Den gamla delegationen sammanträder åtminstone en gång i början av 2016 för att uppfylla sina lagstadgade uppgifter (att godkänna verksamhetsberättelsen för år 2015). Det är dock skäl att lägga fram verksamhetsplanen för år 2017 att godkännas av den ny tillsatta delegationen.

Under våren 2016 ordnas en gemensam workshop för medlemmarna i den gamla och den nya delegationen för utbyte av erfarenheter.

Artikel 33 i konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning förutsätter en oberoende mekanism som har i uppgift att främja, skydda och följa upp genomförandet av konventionen. De här uppgifterna ska i enlighet med regeringens proposition skötas av riksdagens justitieombudsman, Människorättscentret och dess människorättsdelegation.

I enlighet med konventionen ska det civila samhället, särskilt personer med funktionsnedsättning och de organisationer som representerar dem, involveras i och fullt ut medverka i övervakningsförfarandet. Man har bestämt att involverandet kan ske till exempel inom ramen för en bestående sektion som står under delegationen.

4 Samarbete med andra människorättsaktörer

Det är meningen att i form av möten som sammankallas minst två gånger per år fortsätta dialogen med de andra myndigheterna som arbetar med att följa upp, övervaka eller främja de grundläggande och mänskliga rättigheterna.

Statsrådets nätverk för människorättsaktörer som består av kontaktpersoner vid ministerierna är en naturlig samarbetspart från statsmakternas sida. Samarbetet kommer att fortgå även

aikana ainakin jossakin muodossa.

Ihmisoikeuskeskus pitää lisäksi säännöllisesti yhteyttä eduskunnan toimijoihin, muun muassa valiokuntiin ja ihmisoikeusryhmään sekä järjestää eduskunnassa kansanedustajille ja virkamiehille suunnattuja tilaisuuksia.

Yhteyttä pidetään myös ihmisoikeusjärjestöihin ja ihmisoikeuksia painottaviin yliopistollisiin tutkimusyksiköihin tapaamisten ja yhteisten tilaisuuksien merkeissä.

i framtiden eftersom nätverket väntas fortsätta sin verksamhet åtminstone i någon form 2016.

Människorättscentret håller också regelbundet kontakt med aktörerna i riksdagen, bland annat utskott och människorättsgruppen samt arrangerar tillställningar i riksdagen för riksdagsledamöter och tjänstemän.

Centret står också i kontakt med människorättsorganisationer och de forskningsenheter vid universiteten som fokuserar på de mänskliga rättigheterna och ordnar gemensamma träffar och evenemang.

Ihmisoikeuskeskuksen henkilöstö

Människorättscentrets personal

Sirpa Rautio, johtaja

Kristiina Kouros, asiantuntija

Leena Leikas, asiantuntija
(virkavapaalla 1.6.2014–31.12.2016)

Mikko Joronen, asiantuntija
(17.10.2016 alkaen)

Elina Hakala, ma. avustava asiantuntija
(1.12.2013 alkaen)

Hanna Rönty, ma. avustava asiantuntija
(19.1.2015–31.8.2016)

Amina Sarpola, harjoittelija
(1.12.2015–29.2.2016)

Annika Hinkkanen, harjoittelija
(8.8.2016–30.11.2016)

Otto Hyötyniemi, harjoittelija
(1.11.–31.12.2016)

Emilia Hannuksela, harjoittelija
(12.12.2016–12.3.2017)

Sirpa Rautio, direktör

Kristiina Kouros, sakkunnig

Leena Leikas, sakkunnig
(tjänsteledig 1.6.2014–31.12.2016)

Mikko Joronen, sakkunnig
(från och med 17.10.2016)

Elina Hakala, för viss tid förordnande biträdande sakkunnig (från och med 1.12.2013)

Hanna Rönty, för viss tid förordnande biträdande sakkunnig (19.1.2015–31.8.2016)

Amina Sarpola, praktikant
(1.12.2015–29.2.2016)

Annika Hinkkanen, praktikant
(8.8.2016–30.11.2016)

Otto Hyötyniemi, praktikant
(1.11.–31.12.2016)

Emilia Hannuksela, praktikant
(12.12.2016–12.3.2017)

Ihmisoikeuskeskuksen talousarvio Människorättscentrets budget

IHMISOIKEUSKESKUKSEN talousarvio vuodelle 2016 oli 570 000 euroa, josta palkkamenojen osuus oli 405 000 euroa ja toimintamenojen osuus 165 000 euroa.

MÄNNISKORÄTTSCENTRETS budget 2016 var 570 000 euro, varav andelen för lönekostnader var 405 000 euro och andelen för verksamhetsutgifter 165 000 euro.

Ihmisoikeusvaltuuskunnan jäsenet ja jaostot

Människorättsdelegationens medlemmar och sektioner

Ihmisoikeusvaltuuskunnan jäsenet kauden alkaessa

Människorättsdelegationens medlemmar i början av perioden

- Aarnio Reijo, tietosuojavaltuutettu
- Arajärvi Pentti, OTT, professori (2016 em.), Helsingin yliopisto, dosentti, Itä-Suomen yliopisto
- Bruun Niklas, OTT, professori, Hanken Svenska handelshögskolan
- Castrén Elina, OTK, VT, toiminnanjohtaja, Pakolaisneuvonta ry
- Grundström Elina, puheenjohtaja, Julkisen sanan neuvosto JSN
- Hakonen Kimmo, kansliapäällikkö, oikeuskanslerinvirasto
- Heinämäki Leena, OTT, vanhempi tutkija, Pohjoisen ympäristö- ja vähemmistöoikeuden instituutti (PYVI), Arktinen keskus, Lapin yliopisto
- Hetemäki Inka, vaikuttamis- ja ohjelmajohtaja, Suomen UNICEF ry
- Hänninen Juha, ylilääkäri, Terhokodin johtaja
- Iivonen Esa, johtava asiantuntija, Mannerheimin Lastensuojeluliitto MLL
- Jokinen Markku, toiminnanjohtaja, Kuurojen Liitto ry
- Kallioniemi Arto, TT, KM, HuK, didaktiikan professori, Helsingin yliopisto
- Karanki, Antti, puheenjohtaja, Trasek ry
- Kivistö Kalevi, ministeri, Eläkeläisliittojen etujärjestö EETU ry
- Koivuranta Eija, toimitusjohtaja, Väestöliitto ry
- Kumpula, Kristiina, pääsihteeri, Suomen Punainen Risti SPR
- Kurttila Tuomas, lapsiasiavaltuutettu
- Könkkölä Kalle, toiminnanjohtaja, Kynnys ry
- Laajapuro Niina, ihmisoikeustyön johtaja,
- Aarnio Reijo, dataombudsman
- Arajärvi Pentti, OTT, professor (2016 em.)
- Bruun Niklas, JD, professor, Hanken Svenska handelshögskolan
- Castrén Elina, JK, VH, verksamhetsledare, Flyktingrådgivningen rf
- Grundström Elina, ordförande, Opinionsnämnden för massmedier
- Hakonen Kimmo, kanslichef, justitiekanslersämbetet
- Heinämäki Leena, JD, äldre forskare, Nordiska institutet för miljö- och minoritetsrätt, Arktiska centret, Lapplands universitet
- Hetemäki Inka, programledare, Finlands UNICEF rf
- Hänninen Juha, överläkare, chef för Terhohemmet
- Iivonen Esa, ledande sakkunnig, Mannerheim's Barnskyddsförbund - MLL
- Jokinen Markku, verksamhetsledare, De Dövas Förbund rf
- Kallioniemi Arto, TD, EM, HuK, professor i didaktik, Helsingfors universitet
- Karanki, Antti, ordförande, Trasek rf
- Kivistö Kalevi, minister, Pensionstagarnas Centralförbund PCF rf
- Koivuranta Eija, verksamhetsledare, Väestöliitto ry
- Kumpula, Kristiina, generalsekreterare, Finlands Röda Kors FRK
- Kurttila Tuomas, barnombudsman
- Könkkölä Kalle, verksamhetsledare, Tröskeln rf
- Laajapuro Niina, chef för människorättsarbetet, Amnesty International Finlands avdelning

- Amnesty International Suomen osasto
- Markkula Heli, asiantuntija, Suomen Nuorisoyhteistyö - Allianssi ry
- Mattila Kaari, pääsihteeri, Ihmisoikeusliitto
- Merenlahti Petri, TT, arkkipiispan teologinen erityisavustaja, Suomen ev.lut. kirkko
- Mäkinen Pirkko, tasa-arvovaltuutettu
- Nieminen Elina, lakimies, Invalidiliitto ry
- Nykänen Eeva, OTT, johtava asiantuntija, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL
- Paloranta Paula, OTL, VT, pääsihteeri, Keskuskauppakamari
- Pimiä Kirsi, yhdenvertaisuusvaltuutettu
- Pirjatanniemi Elina, johtaja, valtiosääntöoikeuden ja kansainvälisen oikeuden professori, Åbo Akademin ihmisoikeusinstituutti
- Rautiainen Pauli, HTT, julkisoikeuden professori, valtiosääntöoikeuden dosentti, Tampereen yliopisto
- Sajantila Antti, LT, professori, oikeuslääketieteen erikoislääkäri, Helsingin yliopisto
- Sakslin Maija, eduskunnan apulaisoikeusasiamies
- Sanila-Aikio Tiina, puheenjohtaja, Saamelaiskäräjät
- Sasi Kimmo, VT, diplomiekonomi, LL.M. neuvonantaja
- Shafae Hamed, palveluneuvoja, Helsingin kaupungin kanslia
- Sulin Ida, OTT, VT, lakimies, Suomen Kuntaliitto ry
- Teittinen Antti, tutkimuspäällikkö, dosentti, Kehitysvammaliitto ry
- Tontti Jarkko, kirjailija, OTT, VT
- Virtanen Riku, itsenäinen tutkija, opiskelija
- Markkula Heli, sakkunnig, Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi r
- Mattila Kaari, generalsekreterare, Förbundet för Mänskliga Rättigheter
- Merenlahti Petri, TD, ärkebiskopens teologiska specialmedarbetare, Finlands ev. luth. kyrka
- Mäkinen Pirkko, jämställdhetsombudsman
- Nieminen Elina, jurist, Invalidförbundet rf
- Nykänen Eeva, OTT, ledande sakkunnig, Institutet för hälsa och välfärd TH
- Paloranta Paula, JL, VH, generalsekreterare, Centralhandelskammaren
- Pimiä Kirsi, diskrimineringsombudsman
- Pirjatanniemi Elina, direktör, professor i statsrätt och folkrätt, Institutet för mänskliga rättigheter vid Åbo Akademi
- Rautiainen Pauli, doktor i förvaltningsvetenskap, professor i offentlig rätt, docent i statsrätt, Tammerfors universitet
- Sajantila Antti, LT, professor, specialist i rättsmedicin, Helsingfors universitet
- Sakslin Maija, biträdande justitieombudsman
- Sanila-Aikio Tiina, ordförande, Sametinget
- Sasi Kimmo, VT, diplomiekonom, LL.M., rådgivare
- Shafae Hamed, servicerådgivare, Helsingfors stadskansli
- Sulin Ida, JD, VH, jurist, Finlands Kommunförbund rf
- Teittinen Antti, forskningschef, docent, Förbundet Utvecklingsstörning rf
- Tontti Jarkko, författare, JD, VH
- Virtanen Riku, fri forskare, studerande

Valtuuskunnan pysyvä jaosto

Vammaisten henkilöiden ihmisoikeuskomitea

Jokinen Markku
Könkkölä Kalle (pj)
Nieminen Elina (varapj)
Teittinen Antti
Virtanen Riku

Delegationens ständiga sektion

Människorättskommittén för personer med funktionsnedsättning

Jokinen Markku
Könkkölä Kalle (ordf.)
Nieminen Elina (vice ordf.)
Teittinen Antti
Virtanen Riku

